

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE**

Jernej Ržen

Mentor: izr. prof. dr. Marjan Malešič

Somentor: asist. dr. Uroš Svete

**UPORABA ASIMETRIČNEGA NAČINA VOJSKOVANJA –
ŠTUDIJA PRIMERA ČEČENIJE**

DIPLOMSKO DELO

LJUBLJANA, 2005

*Rad bi se zahvalil vsem tistim,
ki so mi na kakršenkoli način
pomagali med mojim študijem in
pri nastajanju te diplomske naloge.*

KAZALO VSEBINE

1. UVOD.....	1
2. METODOLOŠKO-HIPOTETIČNI OKVIR.....	3
2.1 OPREDELITEV PREDMETA IN CILJEV PROUČEVANJA	3
2.2 HIPOTEZI.....	3
2.3 METODOLOŠKI PRISTOP.....	3
2.4 OPREDELITEV TEMELJNIH POJMOV	4
3. TEORETIČNI PRISTOP K ASIMETRIČNEMU VOJSKOVANJU	9
3.1 OPREDELITEV ASIMETRIČNEGA VOJSKOVANJA	10
3.2 ZNAČILNOSTI ASIMETRIČNEGA VOJSKOVANJA	15
3.3 KLASIFIKACIJA ASIMETRIČNEGA VOJSKOVANJA.....	19
3.3.1 Dimenzije.....	19
3.3.2 Ravni uporabe	22
3.3.3 Namen (cilji) asimetričnega vojskovanja.....	23
3.3.4 Izvajalci asimetričnega vojskovanja	25
4. ŠTUDIJA PRIMERA ČEČENIJE	28
4.1 ZNAČILNOSTI ČEČENIJE.....	28
4.2 PREGLED DOSEDANJEGA RAZVOJA KONFLIKTA.....	33
4.2.1 Primerjava ruskih in čečenskih sil	41
4.3 ZNAČILNOSTI PRVE IN DRUGE ČEČENSKE VOJNE.....	44
4.3.1 Paradoksi asimetričnega konflikta	44
4.3.2 Druge značilnosti konflikta.....	45
4.4 ČEČENSKI UPORNIKI IN ASIMETRIČNO VOJSKOVANJE	47
4.4.1 Osnovne oblike asimetričnega vojskovanja.....	48
4.4.2 Skrajne oblike asimetričnega vojskovanja.....	51
4.4.3 Izvajalci asimetričnega vojskovanja v Čečeniji.....	53

4.5 RAZLOGI ZA ASIMETRIČNO VOJSKOVANJE	54
4.5.1 Neuspešnost in neučinkovitost konvencionalnega načina vojskovanja.....	54
4.5.2 Vpliv tujih islamskih fundamentalistov	61
5. ZAKLJUČEK.....	77
6. LITERATURA.....	82
6.1 KNJIGE.....	82
6.2 POGLAVJA IZ ZBORNIKOV.....	84
6.3 ČLANKI V ZNANSTVENIH IN STROKOVNIH REVIJAH	86
6.4 ČLANKI V TISKANIH OBČILIH	88
6.5 PRISPEVKI NA KONFERENCAH IN RAZISKOVALNA POROČILA	89
6.6 MEDMREŽNI VIRI	91
6.7 DOKUMENTI	92
6.8 SLOVARJI, ENCIKLOPEDIJE, LETOPISI IN LEKSIKONI	93
6.9 DOKUMENTARNA ODDAJA	93
PRILOGE.....	94
Priloga A: Kategorizacija konfliktov	94
Priloga B: Zemljevid Čečenije.....	95
Priloga C: Primerjava ruskih in čečenskih sil	96
Priloga D: Paradoksi asimetričnega konflikta.....	97
Priloga E: Del zaupnega poročila ameriške Defense Intelligence Agency.....	98
KAZALO TABEL	
Tabela 1: Razlika med vojakom in bojevnikom	26

1. UVOD

Asimetrično vojskovanje je trenutno zagotovo eden izmed najbolj priljubljenih in najpogosteje uporabljenih strokovnih izrazov v vojaški literaturi. Gre za zelo star pojav, ki se je v človeški zgodovini pojavil skupaj z vojskovanjem. Čeprav je torej asimetrično vojskovanje človeštvu znano že nekaj tisoč let in lahko lep primer asimetrije najdemo že v svetopisemskem opisu Davidovega boja z Goljatom, so se temeljitejša proučevanja tega pojava pričela šele v zadnjem času. Razloge za to lahko iščemo v čedalje večji odsotnosti klasičnih vojaških spopadov, med katere lahko štejemo prvo in drugo svetovno vojno, ter v vedno pogostejši uporabi nekaterih asimetričnih metod, kot so na primer gverilsko bojevanje, organiziran mednarodni kriminal in terorizem, čeprav so to le nekatere izmed številnih oblik asimetričnega vojskovanja. Asimetrija namreč v svojem najširšem pomenu predstavlja način, s katerim se lahko šibkejši zoperstavi močnejšemu nasprotniku. Vedno pogostejša uporaba asimetričnih oblik vojskovanja povzroča, da danes asimetrija zelo hitro pridobiva na pomenu in da v vedno večji meri izpodriva klasične oz. simetrične oblike spopadov. Zelo verjetno je, da v prihodnosti asimetrični spopadi ne bodo več izjema, ampak pravilo. V svoji diplomski nalogi bom predstavil nekatere bistvene elemente asimetričnega vojskovanja, ki so nujno potrebni za razumevanje tega pojava.

Po hladni vojni so medblokovsko konfrontacijo nadomestili vse pogostejši in intenzivnejši regionalni oz. lokalni konflikti, državljanske vojne, etnična nasprotja in spopadi ter intervencije velikih sil, ki jih večinoma ne moremo uvrstiti pod konvencionalne oz. simetrične spopade. Večino naštetih primerov bi lahko zaradi njihovih značilnosti uvrstili med asimetrične konflikte. V enega izmed takih konfliktov je med drugim vpletena tudi Ruska federacija.

Po razpadu Sovjetske zveze se je Ruska federacija namreč vmešala v vrsto konfliktov v upanju, da bo preprečila neodvisnost bivših sovjetskih republik. Tako je Moskva najprej želela preprečiti razglasitev neodvisnosti v pribaltskih republikah, a ji to zaradi izredno močnega mednarodnega pritiska ni uspelo, zato je poskušala preprečiti razglasitve neodvisnosti vsaj v številnih manjših kavkaških republikah. Kljub temu je Čečenija, ki leži na Severnem Kavkazu, novembra 1991 razglasila svojo neodvisnost. Rusija je temu seveda nasprotovala, zato je decembra 1994 prišlo do vojaške intervencije,

ki je prerasla v največji vojaški konflikt v Evropi po koncu druge svetovne vojne, ki mu zaradi zapletenih vojaških, političnih in religioznih razmer na tem področju še vedno ni videti konca. V boju proti ruskim enotam čečenski uporniki za uresničevanje svojih ciljev uporabljajo predvsem asimetrične oblike vojskovanja. V svoji diplomski nalogi bom zato z natančnejšim analiziranjem konflikta poskušal ugotoviti, kje se skrivajo glavni razlogi za prehod iz konvencionalnega na asimetrični način vojskovanja.

Kljub njegovi obsežnosti so nekatere podrobnosti o konfliktu, kot so na primer število civilnih in vojaških žrtev ter kršenje človekovih pravic, širši javnosti povsem nepoznane. Konflikt v Čečeniji bi tako lahko predvsem zaradi pomanjkanja informacij označili za "pozabljeno vojno" nekje na obrobju Evrope.

S svojo nalogo bi rad primomogel k boljšemu poznavanju asimetričnega vojskovanja in asimetrije nasploh, moj glavni namen pa je *opozoriti na konflikt v Čečeniji*, katerega razrešitev ne predstavlja izziva samo za Rusijo in Čečenijo, ampak za širšo oz. celotno mednarodno skupnost, ki bi se lahko iz tega konflikta veliko naučila.

2. METODOLOŠKO-HIPOTETIČNI OKVIR

2.1 OPREDELITEV PREDMETA IN CILJEV PROUČEVANJA

Predmet proučevanja v mojem diplomskem delu je asimetrično vojskovanje. V prvem delu naloge, ki bo teoretično zasnovan, bom predstavil različne definicije asimetričnega vojskovanja in opredelil njegove značilnosti, oblike, cilje ter izvajalce.

Spoznanja iz prvega dela bom uporabil v drugem delu naloge, v katerem se bom ukvarjal z analizo konflikta v Čečeniji. Na kratko bom predstavil glavne značilnosti Čečenije ter pomen te kavkaške republike za Rusko federacijo. V nadaljevanju bom povzel dosednji razvoj konflikta, opisal njegove glavne značilnosti ter primerjal ruske in čečenske sile. Predstavil bom oblike asimetričnega vojskovanja, ki so jih izvajali čečenski uporniki.

Glavni cilj moje naloge je poiskati in opredeliti vzroke, ki so pripomogli k temu, da so čečenski uporniki začeli uporabljati izrazito asimetrične metode vojskovanja. Poskušal bom dokazati, da so na izbiro teh metod vplivali predvsem neuspešnost in neučinkovitost konvencionalnega načina bojevanja ter prisotnost tujih islamskih fundamentalistov.

2.2 HIPOTEZI

HIPOTEZA 1: Čečenski uporniki so v prvi čečenski vojni pričeli uporabljati asimetrične oblike vojskovanja zaradi neuspešnosti in neučinkovitosti konvencionalnega načina vojskovanja.

HIPOTEZA 2: K okrejitvi skrajnih oblik asimetričnega načina vojskovanja so pripomogli islamski fundamentalisti iz drugih držav.

2.3 METODOLOŠKI PRISTOP

Pri izdelavi svoje diplomske naloge sem uporabil naslednje metode družboslovnega raziskovanja:

- Že pri samem *zbiranju virov* sem naletel na tri težave, in sicer na jezikovno¹ ter tudi dejansko nedostopnost podatkov in velike razlike med zbranimi podatki.

¹ Težave sem imel predvsem z ruščino.

Jezikovno oviro sem poskušal obiti tako, da sem iskal angleške oz. nemške prevode in analize iz ruskih virov. Nedostopnost določenih podatkov, predvsem tistih o števil žrtev, sem poskušal nadomestiti z objektivnimi ocenami. Kadar so si podatki med sabo bistveno nasprotovali, sem vedno izbral najbolj verodostojen vir oziroma sem predstavil vse podatke. Po Bučarju (2000: 31) sem torej poskušal izvesti "smiseln kompromis med tistim, kar je idealno, in med tistim, kar je realno izvedljivo in še vedno znanstveno korektno."

- S pomočjo *deskriptivne metode* sem opredelil temeljne pojme, ki so nujni za razumevanje moje naloge. To metodo sem uporabil tudi za natančno opredelitev asimetričnega vojskovanja in njegovih glavnih značilnosti.
- *Analizo in interpretacijo* primarnih (poročila mednarodnih organizacij, dokumenti posameznih držav) in *sekundarnih virov* (članki, knjige, spletne strani) sem uporabil pri opredelitvi temeljnih pojmov v povezavi z asimetričnim vojskovanjem in pri analiziranju konflikta v Čečeniji.
- *Študijo primera* sem uporabil pri natančnem analiziranju konflikta v Čečeniji. Ker sem se osredotočil samo na eno enoto analize (konflikt v Čečeniji), gre v tem primeru za *intenzivno zastavljeno raziskovanje*.

2.4 OPREDELITEV TEMELJNIH POJMOV

Vojskovanje/bojevanje

Za razumevanje asimetričnega vojskovanja in njegovih oblik je zlasti v semantičnem smislu zelo pomembno razlikovati med vojskovanjem in bojevanjem. Svete (2002: 11-12) uporablja vojskovanje v povezavi z asimetrijo zato, ker postavlja asimetrično vojskovanje kot koncept na najvišjo hierarhično oz. strateško raven. Ta koncept po njegovem mnenju vsebuje številne tradicionalne oblike, ki segajo do najstarejših časov človekove zgodovine, ter tudi sodobne oblike, ki so kot posledica informacijsko-komunikacijske tehnologije nastale v zadnjem času. Vse te oblike so v povezavi s proučevanjem asimetričnega pristopa k vojskovanju le njegov sestavni del, zato se zanje uporablja izraz bojevanje (npr. ekonomsko, psihološko, gverilsko). Če torej preučujemo asimetrični pristop, govorimo o asimetričnem vojskovanju, vse njegove oblike pa označimo za bojevanje.

Konflikti

Heidelberški inštitut za raziskovanje konfliktov opredeljuje konflikt kot "konflikt interesov (pozicijskih razlik) glede nacionalnih vrednot z določenim trajanjem in obsegom med vsaj dvema stranema (organiziranimi skupinami, državami, skupinami držav ali organizacijami), ki sta odločeni uveljaviti svoje interese in doseči svoje cilje. Konflikti so glede na intenzivnost uvrščeni na petstopenjsko lestvico. Konflikt, ki je uvrščen na najnižjo, 1. stopnjo, ima oznako latentnega (prikritega) konflikta. Sledijo manifestni konflikt (2. stopnja), kriza (3. stopnja), resna kriza (4. stopnja) in na 5. stopnji vojna, ki predstavlja najbolj intenzivno obliko konflikta." (Pfetsch, 2004: 2)

Do razvoja konflikta med Rusko federacijo in avtonomno Čečensko republiko je prišlo zaradi enostranske razglasitve čečenske neodvisnosti in želje po odcepitvi od Ruske federacije. Čečeni niso več priznavali vrhovne ruske oblasti, zato se je Rusija odločila za intervencijo. V spopad so vpletene vladne enote Ruske federacije in čečenski uporniki. Konflikt je na petstopenjski lestvici, ki jo uporablja Heidelberški inštitut, uvrščen na 4. stopnjo, kar pomeni, da je ta konflikt označen za resno krizo (ang. severe crisis). Značilnost konfliktov na tej stopnji so organizirane in pogoste nasilne akcije (Pfetsch, 2004: 13).

Uporništvo

Za opisovanje notranjih groženj, ki se lahko pojavijo v določeni državi, se uporabljajo različni termini, kot so na primer gverilsko bojevanje, notranja vojna, revolucionarna vojna, prevrat in terorizem. Ti izrazi niso natančno definirani in so pogosto rabljeni netočno, nekritično in včasih tudi neustrezno sopomensko. Vse te različne oblike notranjega političnega nasilja bi lahko zajeli z besedo uporništvo. Uporništvo je definirano kot organizirano gibanje, usmerjeno v zrušitev vlade z uporabo subverzije in oboroženega konflikta. Uporništvo ima tako politično kot tudi vojaško komponento. Politično krilo skuša mobilizirati množice, organizirati infrastrukturo in oblikovati vlado v senci. Uporniške vojaške sile si prizadevajo izolirati civilno prebivalstvo od vladnega nadzora, uničevati vladne sile in institucije in demonstrirati nesposobnost režima, da bi zaščitil prebivalstvo in nadzoroval razmere (Dupuy, 1993: 1335).

Uporništvo se razvija v več ločenih fazah. Te faze niso premočrtne, prav tako tudi nimajo določene zaporednosti in trajanja.² Prva faza ima obliko *latentnega in začetnega uporništva*, za katerega so značilne predvsem prevratniške aktivnosti. V tej fazi še ne pride do večjega izbruha nasilja ali nekontroliranih uporniških aktivnosti. Druga faza ima obliko *gverilskega bojevanja*, ki poleg gverilskega vsebuje tudi ostale oblike nasilja proti vzpostavljeni oblasti. V tej fazi poskušajo uporniki na osvobojenih ozemljih ustvariti infrastrukturo in konsolidirati politično kontrolo. Za tretjo fazo je značilen *konvencionalen konflikt med organiziranimi uporniški in vladnimi silami* (ang. war of movement). Cilji te faze so poraziti vladne sile in utrditi moč znotraj političnega sistema (ibidem).

Čečenski uporniki

Zaradi zapletene vojaško-politične situacije na Severnem Kavkazu in posledično velikega števila različnih (oboroženih) skupin, ki se za uresničitev svojih interesov bojujejo bodisi med sabo bodisi proti Ruski federaciji ali pa celo proti drugim državam, kot je na primer Gruzija, predstavlja definiranje čečenskih upornikov dokaj težavno nalogo. V svoji diplomski nalogi bom kot čečenske upornike smatral vse tiste osebe, ki se na strani Čečenov vojskujejo proti Ruski federaciji in je njihov glavni cilj neodvisna in sekularna država Čečenije in/ali oblikovanje širše Islamske federacije na območju Kavkaza in destabilizacija Rusije.³

Čečenski uporniki se za uresničitev svojih ciljev proti Ruski federaciji vojskujejo v glavnem na ozemlju Čečenije, pojavljajo pa se tudi primeri, ko akcije izvajajo tudi na

² V določenem uporniškem gibanju tako ni nujno, da se bodo pojavile vse faze, po drugi strani pa se lahko posamezne faze tudi ponovijo (Dupuy, 1993: 1335).

³ Po 11. septembru 2001 je Rusija nekatere upornike označila kot "razbojnike", druge pa kot "teroriste". Prvi, ki so sledili upornškemu predsedniku Mašadovu, naj bi bili "dobri", "odgovorni" in "zmerni" ljudje, ki so si vedno prizadevali za dobro Čečenije. Na drugi strani so bili teroristi pod vodstvom Šamila Basajeva, ki naj bi bili povezani z mednarodnimi terorističnimi organizacijami (kot je na primer primer Al-Kaida z bin-Ladnom na čelu), ki so sovražniki civiliziranega sveta (Herd, 2002: 115).

ozemlju drugih pokrajin in republik v sklopu Ruske federacije ali pa celo v drugih državah⁴.

Konvencionalni način vojskovanja

Termin se uporablja v povezavi s konvencionalno vojno. Konvencionalne vojne se vodijo s konvencionalnimi sredstvi na konvencionalni način. Izraz konvencionalen v tem primeru pomeni običajen, navaden, kar nas pripelje do tega, da konvencionalno vojno označimo kot običajno vojno, ki je podobna vojnem iz preteklosti (Dupuy, 1993: 646). V Vojnem leksikonu (Petrović, 1981: 231) je konvencionalna vojna opredeljena kot spopad, ki se izvaja s konvencionalno oborožitvijo in konvencionalnimi silami. Termin konvencionalno se uporablja za ločevanje med običajnimi operacijami (silami) ter uporniškimi operacijami (silami) (Dupuy, Johnson, Hayes, 1986: 60). Svete (2002: 33) opozarja, da moramo tako konvencionalno kot tudi nekonvencionalno (asimetrično) vojskovanje obravnavati relativno. Kar je v nekem trenutku nekonvencionalno, lahko že čez čas postane konvencionalno in povsem v skladu z veljavnimi normami. Zato je potrebno konvencionalno in nekonvencionalno vojskovanje preučevati zgolj na eni točki časovnega kontinuuma.

Konvencionalno vojskovanje v svoji diplomski nalogi razumem kot vojskovanje, ki se izvaja s konvencionalnimi sredstvi, konvencionalnimi silami in na konvencionalni način. H konvencionalnemu načinu vojskovanja tako npr. ne prištevam gverilskega bojevanja, ki po mojem mnenju spada pod nekonvencionalne (asimetrične) načine vojskovanja.

Uspešnost in učinkovitost

Termina uspešnost in učinkovitost se ponavadi uporabljata v povezavi s (organizacijskimi) cilji, zato moramo najprej definirati, kaj cilj sploh je. Kast in

⁴ Čečenski uporniki so tako na primer januarja 1996 v turškem mestu Trabzon zavzeli trajekt in zahtevali prenehanje spopadov v Čečeniji. Podobno so trije čečenski uporniki marca 2001 v Carigradu zavzeli letalo, ki je bilo namenjeno proti Moskvi, in ga preusmerili proti Saudski Arabiji. Opozarjali so na nevzdržen položaj v Čečeniji in zahtevali konec vojne (Kramer, 2005: 58).

Rosenzweig (1985: 397) definirata cilje kot "zaželena prihodnja stanja, ki si jih posamezniki, skupine ali organizacije prizadevajo doseči."

V zvezi s stopnjo uresničenosti organizacijskih ciljev govorimo o uspešnosti organizacije. V nasprotju z uspešnostjo pa je učinkovitost odnos med potrošnjo prvin delovnega procesa in rezultati, pri čemer je cilj seveda doseči maksimalno korist glede na strošek. Če torej uspešnost definiramo kot delati prave stvari, potem je učinkovitost definirana z delanjem pravih stvari na pravi način (ibidem).⁵

⁵ Razmerje med uspešnostjo in učinkovitostjo vojskovanja bom poskušal predstaviti na primeru čečenskih upornikov. Čečenski uporniki zagotovo predstavljajo neke vrste organizacijo, ki ima določene svoje cilje. Glavni cilj Čečenov v 1. čečenski vojni je bil zaščititi svojo neodvisnost. Zavedali so se, da so imeli zelo malo možnosti, da bi dosegli (popolno) zmago na vojaškem področju. Rusom so zato poizkušali povzročiti čimveč žrtev in jim na ta način zmanjšati pripravljenost za bojevanje ter jih prisiliti k umiku (Cassidy, 2002: 45). V primeru, da bi Čečenom uspelo zaščititi svojo neodvisnost in doseči umik ruskih sil, bi to pomenilo, da je bilo njihovo vojskovanje uspešno, če pa bi jim to uspelo še ob minimalni porabi materialnih in nematerialnih virov, pa bi bilo to vojskovanje še učinkovito.

3. TEORETIČNI PRISTOP K ASIMETRIČNEMU VOJSKOVANJU

Asimetrija, asimetrični pristopi, asimetrične možnosti in asimetrično vojskovanje so priljubljeni izrazi, ki jih lahko danes najdemo v številnih strokovnih revijah, ki se ukvarjajo z vojaško tematiko (Thomas, 2001: 32). Asimetrično vojskovanje je v zadnjem času – še posebej pa po napadih na ZDA, 11. septembra 2001 – predmet proučevanja številnih obrambnih strokovnjakov in analitikov. Bistvo asimetričnega vojskovanja je, da napadeš nasprotnika tam, kjer je šibek, in da se ga izogibaš tam, kjer je močan. Ta modrost je stara toliko kot vojskovanje samo, ne glede na to, da je dočakala svojo popularizacijo šele v 90-ih letih 20. stoletja (Cyrulik, 1999: 1). Podobnega mnenja sta Goulding (2000) in Skelton (2001: 22), ki ugotavljata, da je asimetrično vojskovanje eden izmed najbolj priljubljenih strokovnih izrazov, čeprav je, ironično, staro toliko kot samo vojskovanje. Že tisočletja se namreč poskušajo šibkejši nasprotniki vojskovati na takem ozemlju in na tak način, ki bi nevtraliziral sovražnikovo tehnološko oziroma številčno premoč. Tudi Osinga (2002: 275) ugotavlja, da so metode asimetričnega vojskovanja in asimetrične strategije stare toliko kot vojskovanje. Meni tudi, da je asimetrično vojskovanje – iskanje, oblikovanje in izkoriščanje asimetrije – bistvo strategije. V obdobju po koncu hladne vojne se številni strokovnjaki trudijo, da bi dojel glavne poteze in osnovno dinamiko nove svetovne ureditve. Večina izmed njih govori o asimetričnem vojskovanju, pri tem pa pozabljajo, da je bil tudi v preteklosti namen vsakega vojskovanja vzpostavljanje asimetrije, s ciljem, da se premaga sovražnika (Szafranski, 2002: 254). Naastad (2002: 18) celo trdi, da se je v vseh vojnah potrebno bojevati asimetrično. Simetrično se bojuješ samo v primeru, ko je to tvoja edina možnost. Lahko pa se bojuješ simetrično tudi zato, ker si nespameten. Pameten nasprotnik bo uporabil posredni pristop. Superiornost določene države na konvencionalnem področju bo poskusil ublažiti z asimetričnimi metodami. Močnejšo državo bo napadel tam, kjer je ranljiva, to pa je v vedno večji meri na njenem lastnem ozemlju (Cyrulik, 1999: 2). Asimetrično vojskovanje kljub svoji dolgi preteklosti še posebej v zadnjem času močno pridobiva na pomenu. Svete (2002: 22) ugotavlja, da so se bistveno spremenili akterji, metode, sredstva in tudi učinki asimetričnega vojskovanja.

3.1 OPREDELITEV ASIMETRIČNEGA VOJSKOVANJA

Čeprav asimetrično vojskovanje ne predstavlja nove oblike vojskovanja in se je z njim ukvarjal že Sun Cu pred več kot dva tisoč leti, so konkretnije definicije nastale šele v poznih 90-ih letih 20. stoletja. Opredeljevanja asimetričnega vojskovanja so se najbolj temeljito lotili v ZDA, v zadnjem času pa jim sledijo tudi druge države, vendar kljub temu enotna definicija še ni izoblikovana. To bo verjetno tudi težko doseči, predvsem zaradi različnega pogleda in razumevanja asimetričnega vojskovanja.

Z izrazom asimetrično vojskovanje se navadno razloži, da uporabljajo asimetrične metode samo šibki, ker jim pač moč močnejšega nasprotnika ne da druge alternative. Nekateri avtorji opredelijo asimetrično vojskovanje s pomočjo razmerja sil med nasprotnikoma v spopadu. Arreguin-Toft (2001: 96) v svoji analizi asimetričnih konfliktov meni, da gre za asimetrijo takrat, kadar je razmerje moči vsaj 5:1 v korist močnejšega nasprotnika. Paul (1994: 20) definira asimetrijo kot konflikt, v katerega sta vpleteni dve državi z neenakimi vojaškimi in gospodarskimi zmožnostmi in kjer je razmerje moči vsaj 2:1 v korist močnejšega. Te definicije so seveda nepopolne, ker se osredotočijo samo na spopade, v katerih je razmerje moči med nasprotnikoma v točno določenih mejah in ne upoštevajo vseh vidikov asimetrije. MacFarling (2002: 357-358) ostro kritizira take poskuse definiranja asimetrije. Po njegovem mnenju so vse vojne asimetrične. Take so po definiciji, saj obe strani v spopadu iščeta nasprotnikove šibke točke, medtem ko poskušata svoje ranljivosti zaščititi in skriti.

O tem, kdaj je bilo asimetrično vojskovanje prvič omenjeno v ameriških vladnih krogih, se pojavljajo različna mnenja. McKenzie (2001: 1) meni, da naj bi se to zgodilo šele leta 1997 v poročilu Quadrennial Defense Review, vendar pa je bilo asimetrično vojskovanje v ameriških virih prvič dejansko omenjeno že leta 1995 v dokumentu *Joint Warfare of the Armed Forces of the United States*,⁶ kjer so asimetrični spopadi opredeljeni kot boji med neenakimi silami, predvsem v smislu bojevanja različnih zvrsti vojske med sabo. Ta definicija seveda ni povsem ustrezna, saj je preveč poenostavljena in ozko usmerjena, kar močno omeji njeno uporabnost. Večje pozornosti je asimetrično vojskovanje deležno v že omenjenem poročilu Quadrennial Defense Review, kjer je

⁶ Lahko pa se strinjamo z McKenzijem (2001: 1) ko pravi, da se je uporaba pojma asimetrično vojskovanje močnejše razširila šele po letu 1997.

zapisano, da lahko nadvlada ZDA na konvencionalnem vojaškem področju spodbudi nasprotnike, da bodo s pomočjo asimetričnih metod napadli ameriške sile in interese doma in v tujini (Metz, 2001: 23; Freedman, 2001: 70).

Wilson je zborniku *Strategic Assessment 1998*, ki ga izdaja National Defense University, asimetrično vojskovanje opredelil kot obliko nepoštenega vojskovanja, ki ni v skladu s splošno sprejetimi pravili in normami vojskovanja, ki so sprejeta na Zahodu. Pod asimetrijo je uvrstil informacijsko vojskovanje, teroristične napade, uporabo umazanih jedrskih bomb, napade na civiliste in še številne druge nepravične oblike vojskovanja (Wilson, 1998: 169). Ta definicija ima seveda veliko pomanjkljivost, saj je izredno težko, če ne kar nemogoče opredeliti, kaj sploh je pošteno vojskovanje.⁷

Velik korak naprej je leta 1999 naredil Joint Strategy Review, ko je v svoji študiji o asimetričnih pristopih k vojskovanju (*Asymmetric Approaches to Warfare*) oblikoval konceptualni okvir in vrsto priporočil za proučevanje asimetričnega vojskovanja (Metz, 2001: 24). Najobširnejša ameriška uradna definicija se tako glasi: "Asimetrični pristopi poskušajo preprečiti in spodkopati moč ZDA z izkoriščanjem njihovih šibkosti, pri čemer uporabljajo za ZDA nepričakovane metode. Asimetrični pristopi poskušajo običajno doseči velike psihološke učinke, kot na primer šok ali zmedenost, ki ogrožajo nasprotnikovo iniciativo ter svobodo dejanj in volje. Asimetrične metode zahtevajo dobro poznavanje nasprotnikovih šibkih točk, uporabljajo inovativne, netradicionalne taktike, orožja in tehnologije, uporabljeni so lahko na vseh ravneh in pri vseh oblikah vojaških operacij" (Osinga, 2002: 268). Čeprav je ta definicija veliko ustrežnejša od svojih predhodnic, ima vseeno vsaj dve pomanjkljivosti. Metz (2001: 24) trdi, da definicija sicer odraža uradno stališče, vendar se nanaša samo na specifičnost trenutnega strateškega okolja in ameriško varnostno stanje. Druga pomanjkljivost definicije je v tem, da obravnava zgolj defenzivno oziroma negativno asimetrijo, ker predvideva samo napad na ZDA, ne pa tudi zmožnosti uporabe asimetrije v ofenzivnem smislu, ki bi jo ZDA lahko uporabile proti svojim nasprotnikom.

⁷ Opredelitev poštenega vojskovanja bi bila po mojem mnenju mogoča kvečjemu znotraj skupine držav s podobnimi kulturnimi, verskimi, političnimi in drugimi vrednotami (npr. Zahod), medtem ko bi bilo konsenz na globalni ravni verjetno nemogoče doseči.

Metz in Johnson (2001: 5-6) sta zato oblikovala bolj splošno in popolno definicijo asimetričnega vojskovanja: "Na področju vojaških zadev in nacionalne varnosti predstavlja asimetrija delovanje, organiziranje in razmišljanje, ki je drugačno od nasprotnikovega, z namenom, da se do največje možne mere poveča lastne prednosti in izkoristi nasprotnikove šibkosti, doseže pobudo ali zagotovi širše možnosti delovanja. Asimetrija je lahko politično-strateška, vojaško-strateška, operativna ali kombinacija teh možnosti. Vsebuje lahko različne metode, tehnologije, vrednote, organizacije in časovne perspektive ali kombinacije le-teh. Lahko je kratkoročna ali dolgoročna, premišljena ali slučajna. Prav tako je lahko samostojna in v povezavi s simetričnimi pristopi. Asimetrija ima lahko tako psihološke kot tudi fizične učinke."

Z uradnimi ameriškimi opredelitvami se med drugim ne strinja tudi McKenzie. Svojo kritiko usmerja predvsem na temeljni nacionalnovarnostni dokument National Security Strategy for a New Century iz leta 1999, ki asimetrično vojskovanje definira kot nekonvencionalne pristope, ki z izkoriščanjem šibkosti ZDA zmanjšujejo in spodkopavajo njihovo moč. Ta definicija po njegovem mnenju kljub svoji siceršnji pravilnosti ni zadostna za celostno razumevanje asimetrije. Zato predlaga svojo definicijo, ki definira asimetrično vojskovanje kot "vplivanje inferiorne taktične ali operativne moči proti šibkim točkam močnejšega nasprotnika z namenom, da bi dosegli nesorazmerne učinke in s tem oslabili nasprotnikovo voljo, da doseže svoje strateške cilje" (McKenzie 2000: 2). Kot ključni razliki predlagane definicije navede element nesorazmernega učinka, ki doseže strateške cilje z uporabo preprostih sredstev, in eksplicitno priznanje pomembnosti psihološkega dejavnika. Po njegovem mnenju sta ta dva elementa ključnega pomena za razumevanje, na kakšen način lahko asimetrični akter doseže strateške cilje (ibidem). Šibkejši akterji, tako državni in nedržavni, so in bodo vedno neusmiljeno iskali načine, da bi ublažili nadvlado močnejših akterjev. Za to trditev lahko najdemo veliko dokazov v zgodovini, ko so narodi v spopadu vedno poskušali izrabit šibke točke svojih nasprotnikov, medtem ko so izkoristili svoje prednosti do največje možne mere, vse z namenom, da bi dosegli nesorazmeren učinek. To je ena izmed značilnosti asimetričnega vojskovanja (McKenzie, 2000: x-xi).

Roberts (2002: S-1) je v poročilu *Asymmetric Conflict 2010* asimetrične strategije opredelil kot sredstvo, s pomočjo katerega poskuša vojaško šibkejša država izrabit

kakršnekoli prednosti, ki jih ima na kritičnih šibkih točkah močnejše strani. Med temi prednostmi je tudi nagnjenost k velikemu tveganju, brezobzirnost ter naklonjenost uporabi orožja za množično uničevanje pri uresničevanju lokalnih ciljev.

Asimetrično delovanje ni samo cilj vseh vojaških operacij, ampak tudi cilj vsakega tekmovalnega udejstvovanja. Namen asimetričnega delovanja je nadomestiti svoje slabosti s tem, da napademo središče (vojaške)⁸ moči nasprotnika, s čimer ga bomo šokirali, zmedli in vrgli iz ravnotežja. Tarča je tisto, za kar napadalec misli, da bo nasprotnika presenetilo, vrglo iz tira ter zmedlo, na ta način pa se poveča možnost uničenja nasprotnikove moči. Namen asimetričnega delovanja je povzročanje "grobih presenečenj". Asimetrične operacije se ne osredotočajo toliko na koristi kot na to, kar ima za nasprotnika veliko vrednost (Szafranski, 2002: 254).

Freedman si pri definiranju asimetričnega vojskovanja pomaga tako, da najprej definira njegovo diametralno nasprotje. Po njegovem mnenju sta "/v/" idealni tip simetrične vojne vpleteni dve vojskujoci se strani z enakimi zmožnostmi, kjer je izid vojne odvisen od odločilne prednosti, ki jo ena stran v spopadu doseže s pomočjo kakovostnejšega usposabljanja, taktičnih zmožnosti, strateške predstave, tehničnih novosti in mobilizacije nacionalnih virov za potrebe vojne. Če je simetrija dovolj temeljita, se pogosto zgodi, da se zmagovalec pojavi samo zaradi popolne izčrpanosti sovražnika, ko vzajemna destrukcija doseže tisto stopnjo, ko lahko že majhne sile dosežejo odločilno spremembo" (Freedman, 2001: 65). Na drugi strani pa sta "/v/" idealno asimetrično vojno vpleteni dve vojskujoci se strani s popolnoma različnimi zmožnostmi, kjer je rezultat vojne odvisen od sposobnosti ene strani, da uspešno izvaja protiukrepe proti zmožnostim nasprotne strani. V tem primeru se superiorni nasprotnik, ki ima premoč v vseh elementih vojaških zmogljivosti, sooči z nedržavnim nasprotnikom, ki ima na razpolago omejena sredstva" (ibidem). Freedman (2001: 71) še navaja, da mora šibkejši proti močnejšemu vedno uporabiti asimetrične metode, ki jih izbere na podlagi analize nasprotnikovih šibkih točk.

Rusi so v dokumentu, ki opisuje prednostne naloge v razvoju oboroženih sil Ruske federacije, asimetrično vojskovanje opredelili kot "pojav med nasprotnikoma, ki sta na različnih stopnjah tehnološkega razvoja in med katerima obstaja velika razlika v kvaliteti

⁸ Ni nujno, da so napadeni samo vojaški centri. Lep primer so napadi 11. septembra 2001.

njunih oboroženih sil." (The priority tasks of the development of the armed forces of the Russian federation, 2003: 51)

Safranchuk (2002: 372-373) meni, da gre "/z/a čisti primer asimetričnega vojskovanja takrat, ko imaš prednost v tradicionalnih vojaških elementih, kot sta na primer oborožitev in vojaki, vendar sovražnik uporablja postopke in sredstva, ki ti ne dajo možnosti, da bi te svoje prednosti tudi izrabil. Taka vojaška akcija se po možnosti odvija na sovražniku prijaznem ozemlju."⁹ Pomanjkljivost teh dveh definicij je v tem, da se omeji samo na asimetrijo tehnologije, ne upošteva pa ostalih možnih oblik asimetrije, ki bodo natančneje predstavljene v nadaljevanju naloge.

Svoj pogled na asimetrično vojskovanje sta v svoji knjigi, ki se ukvarja s konceptom neomejenega vojskovanja, predstavila tudi kitajska avtorja Liang in Xiangsui. Po njunem mnenju predstavlja asimetrija vzvod,¹⁰ s pomočjo katerega vržemo iz ravnotežja običajna pravila obnašanja. Razumevanje asimetrije omogoča sovražniku, da išče in izrablja nasprotnikove šibke točke, predvsem tiste, na katerih nasprotnik ne pričakuje napada. Tarča napada je vedno tisti objekt, katerega uničenje ali poškodovanje bo povzročilo čim večji psihološki šok pri nasprotniku (Liang, Xiangsui, 1999: 211-212). Opazimo lahko, da Liang in Xiangsui tako kot številni drugi avtorji izrecno poudarjata psihološki vpliv asimetričnega vojskovanja.

Generalmajor Milton iz Velike Britanije je leta 2002 na simpoziju¹¹ v Novi Zelandiji predstavil britanski pogled na asimetrično vojskovanje, ki je definirano kot "/a/kcije, ki jih izvajajo državne ali nedržavne skupine, da bi preprečile ali izničile nasprotnikovo moč ali se okoristile z nasprotnikovo šibkostjo z izrabljanjem razlik (vključno z vrednotami, taktikami, organizacijo in sposobnostmi), z namenom doseči nesorazmerne učinke in pridobiti prednost, ki je zaradi veliko vloženih virov ne bi mogli učinkovito doseči s konvencionalnimi sredstvi" (Clarke, 2002: 143). Britanska definicija izrazito poudarja

⁹ Safranchuk je to definicijo izoblikoval na podlagi analiziranja konflikta v Čečeniji, vendar naj bi, kot pravi sam, veljala tudi za druge primere asimetričnega vojskovanja (Safranchuk, 2002: 372).

¹⁰ Lahko bi rekli, da asimetrija izkorišča pravilo navora, saj poskuša doseči isto stvar z bistveno manj napora. Ročico v tem primeru predstavljajo različni asimetrični pristopi, ki jih imajo na razpolago asimetrični akterji.

¹¹ New Zealand Defence Force Symposium 2002

nesorazmerne učinke asimetričnega vojskovanja, poleg tega pa lahko iz nje tudi razberemo, da je asimetrično vojskovanje v primerjavi s konvencionalnimi sredstvi tudi bistveno bolj učinkovito.

Svete (2002: 29) v svoji magistrski nalogi preučuje celo vrsto opredelitev asimetričnega vojskovanja, ki jih potem strne v vseobsegajočo definicijo. Po njegovem mnenju je "asimetrično namreč tisto vojskovanje, kjer akterji od posameznika do mednarodnih koalicij (ad hoc ali permanentnih) uporabljajo metode in sredstva v določenem času in na tak način, da ob upoštevanju tako nasprotnikovih kot lastnih defenzivnih in ofenzivnih zmogljivosti in ranljivosti povzročijo najbolj nesorazmerne učinke glede na vložena sredstva. Pri tem gre za uporabo tako vojaških kot nevojaških oblik na vseh ravneh interakcij med akterji – od mirnodobnega stanja do vojne."

Definicija, ki jo predlaga Svete, je po mojem mnenju ena izmed najboljših. Vanjo so poleg izvajalcev vključene tudi značilnosti asimetričnega vojskovanja, kot so na primer nesorazmernost in učinkovitost. Ena izmed prednosti te definicije je tudi, da obsega tudi nevojaške oblike asimetrije in se ne osredotoča samo na vojno. Zanimivo je, da Svete meni, da se lahko asimetrično vojskovanje izvaja tudi v mirnodobnem stanju. Moje mnenje je, da lahko govorimo o asimetričnem vojskovanju šele potem, ko med akterjema obstaja vsaj minimalno nasprotovanje.

3.2 ZNAČILNOSTI ASIMETRIČNEGA VOJSKOVANJA

V prejšnjem poglavju sem se ukvarjal z definicijami in opredelitvami asimetričnega vojskovanja, seveda pa samo to ni dovolj, če želim asimetrično vojskovanje proučevati bolj poglobljeno in celovito. McKenzie (2000: 3-17) definira naslednjih šest temeljnih značilnosti, ki nam pomagajo pri razumevanju asimetričnega vojskovanja:

- Temeljna značilnost vsakega asimetričnega vojskovanja je **neskladnost interesov**. Dejstvo je, da največja vzpodbuda za uporabo asimetričnih pristopov izhaja bodisi iz dejanske bodisi iz zaznane neskladnosti interesov. V primeru, da je vitalni interes šibkejšega v nasprotju z nevitalnim interesom močnejšega, obstaja velika možnost, da bo šibkejši za uresničitev svojega cilja uporabil asimetrični pristop.
- **Volja oziroma zavest nasprotnika** je najpomembnejša tarča asimetričnih pristopov. To spoznanje je nujno za celovito razumevanje asimetričnega

vojskovanja. Asimetrični pristopi lahko dosežejo velike učinke z manipulacijo psihološkega elementa. Šibkejša stran poskuša z napadom na voljo oz. zavest nasprotnika kompenzirati materialne in druge pomanjkljivosti. Ne glede na to, na katerem nivoju se uporabijo metode asimetričnega vojskovanja, ima psihološki učinek vedno strateške dimenzije.¹²

- Asimetrični pristopi se izvajajo na **vseh treh ravneh vojskovanja**, s tem da najučinkovitejši asimetrični pristopi vedno poskušajo doseči **strateške učinke** ne glede na raven, na kateri se izvajajo. Raven učinka asimetričnega pristopa ni odvisna od ravni, na kateri je bil le-ta izveden. Cilj vsakega asimetričnega izvajalca je doseči rezultate na najvišji, strateški ravni, ki med drugim obsega tudi zagotovitev varnosti na nacionalnem nivoju in uresničitev zunanje-političnih ciljev države.
- **Učinkovitost** je naslednja pomembna značilnost asimetričnega vojskovanja. Učinkoviti asimetrični pristopi imajo številne skupne značilnosti. S stališča tarče so to nepričakovane akcije, proti katerim je najbolj učinkovit nepredvidljiv odgovor, medtem ko lahko predvidljiv odgovor poslabša situacijo. Učinkovita operacija ima implikacije na strateško raven, neodvisno od tega, na kateri ravni je bila izvedena.
- Z učinkovitostjo asimetrične operacije je povezan **nesorazmeren učinek**. Učinkovite asimetrične operacije namreč povzročijo nasprotniku nesorazmeren obseg škode v primerjavi s časom, denarjem in ostalimi viri,¹³ ki jih je v izvedbo operacije vložil napadalec.

¹² Za primer Svete (2002: 31) navaja teroristična dejanja, ki so navadno izvedena na taktičnem nivoju, na psihološkem nivoju pa imajo lahko strateške implikacije. Reakcije na pošiljanje pisem v katerih je bil antraks, nam nazorno pokažejo, kako lahko majhen napad povzroči množičen strah pred biološkim napadom večjih razsežnosti (Freedman, 2001: 62). Tudi Szafranski (2002: 259) meni, da so imeli napadi 11. septembra in grožnje z novimi napadi vsaj prehodni strateški učinek.

¹³ Neposredni stroški vseh operacij, ki so bili izvedeni 11. septembra 2001, so bili ocenjeni na 100.000 ameriških dolarjev. Poleg številnih človeških žrtev je Al-Kaida s tem vložkom povzročila milijonkrat večjo škodo, pospešila mednarodni gospodarski padec ter povzročila pretres v turizmu in letalskem prometu. Zaradi tega so se povečali tako izdatki za zagotavljanje mednarodne varnosti kot tudi izdatki za prihodnje vojaške operacije, s pomočjo katerih naj bi zatrli grožnje (Freedman, 2001: 66). V napadu je sodelovalo

- **Dinamični proces groženj in odgovorov nanje** je neizogibni faktor vsake analize asimetrije. Vsa dejanja in strateške odločitve napadalca ali napadenega vplivajo na naravo asimetrične grožnje. Vsako dejanje ene strani v asimetričnem spopadu povzroči odziv na drugi strani. Procesu akcija – reakcija se pri asimetričnem vojskovanju ne da izogniti.

McKenzie v svoji analizi zelo poudarja strateške učinke asimetričnega vojskovanja. Asimetrično vojskovanje ima po njegovem mnenju vedno implikacije na strateško raven, neodvisno od ravni, na kateri se izvaja, kar še posebej velja za psihološke učinke.

Med pomembne značilnosti asimetrije lahko umestimo tudi razpršitev elementov, pomembnih v nacionalnovarnostnem smislu, na katere se asimetrija lahko nanaša (Svete, 2002: 33). Glede na to ločimo asimetrijo metod, tehnologije, volje, norm in vrednot, organizacije (organiziranosti) in časovne perspektive (asimetrija potrpežljivosti).

- **Asimetrija metod** pomeni uporabo operativnih in taktičnih konceptov, ki se razlikujejo od nasprotnikovih. Primer je gverilska vojna in druge vrste nelinearnih konceptov.
- **Asimetrija tehnologije** je pogosta v vojaški zgodovini, najbolj očiten primer so imperialne vojne industrijsko razvitih držav v 19. in 20. stoletju. Osvajalci so v teh vojnah uspešno uporabljali takratno najsodobnejšo vojaško opremo, medtem ko napadeni niso imeli časa, da bi jo tudi sami razvili ali pa se vsaj izurili v njeni uporabi.¹⁴
- **Asimetrija volje** je izjemno pomemben dejavnik vsakega spopada, saj je lahko ena stran pripravljena za doseg svojega cilja žrtvovati veliko več kot druga. Ena stran se tako v spopadu bojuje za svoje lastno preživetje in za svoje vitalne

samo 19 teroristov, ki so s svojo akcijo ubili več kot 3.000 civilistov (Žabkar, 2004: 290). En napadalec je tako povzročil smrt več kot 150 civilistov.

¹⁴ »Karkoli se zgodi, mi imamo brzostrelke, oni pa ne!« (Hillaire Belloc v Metz in Johnson, 2001: 10) Brzostrelke so prvič uporabile britanske kolonialne sile v vojni v Matabeliji (današnji Zimbabwe) v letih 1893-94. V nekem spopadu je 50 vojakov s samo 4 brzostrelkami odbilo napad 5.000 matabelskih bojevnikov (Metz in Johnson, 2001: 10).

interese,¹⁵ medtem ko se druga stran ne počuti tako zelo ogroženo in ni pripravljena uporabiti vseh sredstev za doseg cilja. Mnoge protikolonialne vojne so bile uspešne tudi zaradi asimetrije volje, saj so kolonialne sile kljub uspehom na bojišču izgubile voljo do boja. Na operativnem in taktičnem nivoju je ekvivalent asimetrije volje **asimetrija morale**.

- Asimetrija volje je tesno povezana z **asimetrijo norm in vrednot**, ki je posebno izrazita takrat, ko pride do spopada med nasprotnikoma z različnimi etičnimi in pravnimi standardi.¹⁶
- Tudi **asimetrija organizacije** ima pomembno vlogo v zgodovini vojskovanja. Organizacijske novosti so v nekaterih primerih¹⁷ prinesle veliko prednost državi, čeprav le-ta na drugih področjih (npr. tehnološkem) ni imela nobenih prednosti pred drugimi državami. V prihodnosti se bo vojska bolj verjetno soočala z nedržavnimi sovražniki, ki bodo organizirani v mreže, kot pa s hierarhično urejenimi nasprotnikovimi enotami.
- Zelo veliko vlogo ima tudi **asimetrija potrpežljivosti** ali **asimetrija časovne perspektive**. Ta asimetrija je povezana z asimetrijo volje, najpogosteje pa se pojavlja v medkulturnih spopadih. Uveljavi se takrat, ko sta v vojno vključena nasprotnika, od katerih eden pričakuje dolgotrajno vojno,¹⁸ medtem ko bi drugi rad vojno čimprej končal. Zahodni svet, na čelu z ZDA, iz različnih vzrokov teži k hitrim odločitvam, medtem ko je za Azijce značilna potrpežljivost in so se za doseg cilja pripravljali boriti tudi več desetletij (Metz in Johnson, 2001: 9-12).

¹⁵ Primer Čečenije in njenega boja za neodvisnost.

¹⁶ Ena izmed strani v spopadu bo za uresničitev svojih ciljev tako na primer uporabljala terorizem, etnično čiščenje in žive ščite, medtem ko bo druga stran v spopadu tak način bojevanja izrazito obsojala in se ga tudi ne bo posluževala (Metz in Johnson, 2001: 11).

¹⁷ Makedonska falanga, švicarska falanga, »oboroženo ljudstvo« v času francoske revolucije, ... (ibidem).

¹⁸ Islamski svet je že pokazal, da je izredno potrpežljiv in da lahko odločitve prenaša iz generacije v generacijo. Lep primer je ohranjanje palestinske identitete kljub večdesetletnemu begunskemu životarjenju v tujini ter nenehnim bojem z Izraelom (Nedog, 2001: 15).

Wilson (1998: 169) kot eno izmed pomembnih značilnosti opredeli tudi presenečenje. Thomas (2001: 35) pa meni, da sta presenečenje in inovativnost med najpomembnejšimi značilnostmi asimetrije.

Značilnost vsakega vojskovanja je tudi, da ogrozi temeljne človekove potrebe (Szafranski, 2002: 257-262). Maslow (1982: 92-112) je potrebe razdelil na osnovne potrebe, ki so potrebne za človekovo preživetje, in na višje potrebe, ki imajo bolj psihološki značaj.

Ena izmed značilnosti asimetričnega vojskovanja je tudi, da lahko z majhno porabo virov nepričakovano in pri veliki množici ljudi hkrati ogrozi osnovno človekovo potrebo po varnosti, ki je na drugem mestu v hierarhiji. Seveda tudi konvencionalno vojskovanje ogroža potrebo po varnosti, vendar je v tem primeru ogrožanje veliko bolj predvidljivo.

Seveda ni nujno, da mora imeti nek konflikt vse našete značilnosti, da bi ga opredelili kot asimetričnega, poleg tega pa imajo nekateri asimetrični konflikti seveda tudi svoje posebnosti, do katerih lahko pridemo s podrobnejšim proučevanjem nekega primera.

3.3 KLASIFIKACIJA ASIMETRIČNEGA VOJSKOVANJA

3.3.1 Dimenzije

Asimetrično vojskovanje lahko zaradi njegove kompleksnosti klasificiramo še glede na številne druge elemente. Metz in Johnson sta tako proučevala asimetrično vojskovanje glede na:

- **usmerjenost v ofenzivnost (*pozitivna asimetrija*) in defenzivnost (*negativna asimetrija*),**
- **trajanje,**
- **načrtovanost oz. spontanost,**
- **stopnjo tveganja,**
- **(ne)povezanost s simetričnimi pristopi,**
- **učinke.**

Asimetrija je lahko **pozitivna ali negativna**. Pozitivna asimetrija teži k izkoriščanju razlik z namenom, da se pridobi prednost pred nasprotnikom. Te razlike se kažejo v urjenju, vodenju in tehnologiji. Bistvo pozitivne asimetrije je tako v vzpostavljanju superiornosti kot tudi v njeni uporabi. Negativna asimetrija je razlika, ki bi jo lahko nasprotnik izrabil, da bi izkoristil šibkost ali ranljivost nasprotnika. Negativna asimetrija je le oblika groženj (Metz in Johnson, 2001: 6). Razlike med pozitivno in negativno asimetrijo lahko iščemo v njuni usmerjenosti. V ofenzivnem smislu se asimetrija kaže v ugotavljanju šibkih točk nasprotnika in njihovih izkoriščanj, v defenzivnem smislu pa gre za zavedanje lastnih šibkosti in njihovo učinkovito obrambo (Svete, 2002: 22).

Glede na čas izvajanja ločimo med **kratkoročno in dolgoročno asimetrijo**. Iz zgodovine je razvidno, da je bilo veliko (morda celo večina) asimetričnih oblik vojskovanja kratkoročnih. Nekateri asimetrični pristopi so bili določen čas izjemno uspešni, vendar je nasprotnik ponavadi hitro našel protiukrep ali pa je sam prevzel takšen pristop k vojskovanju.¹⁹ Dolgoročna asimetrija je redkejša. Dolgoročno ohranjanje asimetrične prednosti namreč zahteva stalno prilagajanje razmeram in uvajanje vedno novih pristopov (Metz in Johnson, 2001: 6-7). Svete (2002: 36) ugotavlja, da postaja s podaljševanjem konflikt vse bolj simetričen. Ključni značilnosti asimetrije, faktor presenečenja in inovativnost, začneta namreč izgubljati na pomenu.

Asimetrija je lahko **načrtovana²⁰ ali spontana**. Redko se zgodi, da bi strategji razmišljali o asimetriji in delali načrte, kako jo najbolj uporabiti oziroma kako se ji čim bolj uspešno zoperstaviti, če je uporabljajo drugi. Najpogosteje se zgodi, da nasprotniki v konfliktu ali vojni preprosto uporabijo vse, kar imajo na voljo, in to storijo na način, ki ga poznajo. Asimetričen rezultat je tako v večji meri posledica naključja kot pa načrtovanja. Ali je asimetrija načrtovana ali spontana, je pomembno vedeti takrat, ko se neka stran poskuša ubraniti asimetričnih groženj. Nasprotnik, ki uporablja načrtovane asimetrične

¹⁹ Blitzkrieg v 2. svetovni vojni. Bil je učinkovit vse dotlej, dokler Sovjeti niso našli načina, kako se mu zoperstaviti (Metz in Johnson, 2001: 6). Uspešnost blitzkriega kot povsem novega načina manevra lahko zato ocenimo kot kratkoročno (Svete, 2002: 36).

²⁰ Primer načrtovanega simetričnega pristopa je kitajska doktrina neomejenega vojskovanja. Kitajska ima klasične vojaške sile in opremo, vendar pa je le-ta inferiorna glede na zahodno tehnologijo, zato se je Kitajska namerno odločila za asimetrični pristop v primeru bojevanja z Zahodom (Nedog, 2001: 14).

pristope, je veliko bolj prilagodljiv, zato je za obrambo potrebna bolj prožna strategija in prilagajanje nasprotnikovim načrtom (Metz in Johnson, 2001: 7).

Posamezni asimetrični pristopi se lahko razlikujejo v stopnji tveganja. Na podlagi tega ločimo asimetrijo z **nizko ali visoko stopnjo tveganja**. Nekatere oblike asimetrije, kot so na primer posebno urjenje ali vodenje, so časovno preizkušene. Lahko sicer povzročijo stroške za napredek in vzdrževanje, redko pa povečajo strateško in operativno tveganje. Višji stroški dobro izurjenih in opremljenih enot zmanjšajo tveganje, vendar je popolna zaščita pred asimetričnimi akcijami skoraj nemogoča (Metz in Johnson, 2001: 7). Glede defenzivne oz. negativne asimetrije so torej stroški razmeroma visoki, varnostno tveganje pa se lahko zmanjša le do določene mere in je razmeroma visoko. Na drugi strani imamo v primeru pozitivne (ofenzivne) asimetrije obraten primer, ko so stroški izvajanja izredno nizki, prav tako je razmeroma nizko tudi tveganje napadalca (Svete, 2002: 37). Eksperimentalne in nepreizkušene oblike strategije lahko povzročijo znatno stopnjo tveganja. Terorizem, na primer, je lahko poceni, ampak visoko tvegan pristop, saj lahko povzroči nasproten učinek za tiste, ki ga uporabljajo, ali pa celo poveča, namesto da bi zmanjšal, odločnost tarče. Veliko oblik asimetrije je dejanje obupa, ki niso uspešne oz. so uspešne le za kratko časovno obdobje (Metz in Johnson, 2001: 8). Svete (2002: 37) trdi, da je najpomembnejši faktor, ki določa varnostno tveganje, čas. Asimetrične grožnje imajo namreč zelo omejen časovni okvir delovanja v neposrednem smislu, v latentnem pa so lahko prisotne tudi daljše časovno obdobje.²¹

Glede na povezanost z drugimi, simetričnimi tehnikami, ločimo **povezano oz. integrirano in samostojno** asimetrično vojskovanje. Na splošno bi lahko rekli, da bi se v nekem spopadu samo najbolj drzni antagonisti zanašali samo na asimetrične metode. Uspešnejši so tisti, ki jim uspe povezati asimetrične in simetrične metode, saj so integrirani pristopi veliko bolj učinkoviti in močni kot strategije, ki se zanašajo le na simetrične ali asimetrične metode. Snovalci ameriškega dokumenta *Joint Vision 2020* predvidevajo, da si bodo ameriški nasprotniki prizadevali za kombinacijo asimetricij, ZDA

²¹ Tipičen primer je terorizem, kjer poznamo obdobja z večjo ali manjšo stopnjo tveganja, terorizem kot vir ogrožanja pa je prisoten ves čas. Razlikuje se le stopnja varnostnega tveganja in ogrožanja, ki jo povzroči in ki jo potencialna žrtev zazna (Svete, 2002: 37).

pa se bodo po drugi strani soočile s številnimi nasprotniki, ki bodo v kombinaciji ustvarili asimetrično grožnjo (Metz in Johnson, 2001: 8).

In končno, asimetrija ima tudi *materialno in psihološko* dimenzijo, ki sta medsebojno povezani, saj lahko na primer asimetrična prednost v materialni dimenziji povzroči tudi psihološko prednost. Kombinacija materialne in psihološke asimetrije je tudi zelo učinkovita, kar je razvidno tudi iz številnih primerov v zgodovini.²² Pogosto je psihološka asimetrija cenejša od materialne, vendar jo je težje vzdrževati (ibidem).

3.3.2 Ravni uporabe

Večina avtorjev, ki se ukvarja z asimetričnim vojskovanjem, poskuša opredeliti tudi ravni uporabe asimetričnega vojskovanja. McKenzie (2000: 2) meni, da se asimetrični pristopi izvajajo na vseh treh ravneh vojskovanja. Tudi Thomas (2001: 37) trdi, da obstajajo strateške, operativne in taktične asimetrije.

Dejansko se asimetrija najpogosteje izvaja na operativnem nivoju vodenja vojne. V zgodovini vojskovanja lahko najdemo veliko primerov operativne uporaba asimetričnega vojskovanja. Taki primeri so nemška uporaba podmorniškega vojskovanja z namenom, da bi izničili britansko prednost v bojnih ladjah, mestne operacije, ki so izničile vojaško silo s superiorno mobilnostjo, gverilske operacije v sovražnikovem zaledju kot dodatek konvencionalnim operacijam, izvajanje zavajajočih operacij z namenom preslepiti nasprotnika²³ in tehnike preprečevanja pristopa ali razporeditve sil, ki uporabljajo izstrelke, mine, terorizem in druga orožja (Metz in Johnson, 2001: 9).

Strateška asimetrija pomeni uporabo kakršnihkoli razlik z namenom, da se doseže prednost pred nasprotnikom (Metz in Johnson, 1999: 1). Ločimo vojaško-strateško in politično-strateško asimetrijo.

²² Mongoli, Asirci in Azteki so bili v svojem času veliki zavojevalci, ki so znali zelo uspešno manipulirati s psihološko asimetrijo, posebej v primerih, ko je šlo za promocijo njihove okrutnosti, silovitosti in brutalnosti. Ker so želeli biti superiorni v odnosu do svojih nasprotnikov kar zadeva urjenje, vodenje in doktrino, je podoba okrutnosti in silovitosti njihovo prednost samo še povečala (Metz in Johnson, 2001: 8).

²³ Primer je operacija Bodyguard, ki je bila podporna operacija zavezniški invaziji v Normandijo (Metz in Johnson, 2001: 9). Drugi primer so bitke v severni Afriki leta 1942, kjer so zavezniške sile z lažnimi minkimi polji in napihljivimi tanki zavajale nemške in italijanske enote.

Vojaško-strateška asimetrija je integrirana vojaška strategija, ki temelji bolj na asimetriji kot na uporabi simetričnih metod. Primeri vojaško-strateške asimetrije so maoistična ljudska vojna na Kitajskem, blitzkrieg med drugo svetovno vojno in strategija množičnega maščevanja (Massive Retaliation),²⁴ ki so jo razvile ZDA v času hladne vojne.

Politično-strateška asimetrija pomeni uporabo nevojaških sredstev za pridobitev vojaške prednosti. Ena izmed možnih oblik politično strateške asimetrije je tudi informacijsko bojevanje, kjer so veliko bolj ogroženi akterji z visoko razvito informacijsko tehnologijo kot tisti, ki od te tehnologije niso eksistencialno odvisni. Politično-strateško asimetrijo se lahko zagotovi tudi s propagando oz. psihološkim vojskovanjem. Vsekakor postaja politično-strateška asimetrija vse pomembnejša, saj je svet zaradi informacijske revolucije in globalizacije veliko bolj povezan, to pa je povzročilo, da so postale države bolj občutljive na zunanje politične pritiske (Metz in Johnson, 2001: 9).

Strani, ki so vpletene v asimetrični konflikt, lahko le-tega uvrščajo na različne ravni vojskovanja. Za tisto stran, ki se bori za svoje preživetje oziroma za svoje vitalne interese, bo konflikt strateškega pomena, medtem ko bo za močnejšo stran imel operativni ali pa morda tudi samo taktični pomen. To je tudi razlog, da šibkejši akterji, kadar so ogroženi njihovi strateški interesi, vztrajajo v konfliktu do konca in uporabljajo vse razpoložljive metode za njihovo uresničitev, medtem ko se močnejša stran zaradi prevelikih stroškov in premajhne koristi pogosto umakne iz konflikta.

3.3.3 Namen (cilji) asimetričnega vojskovanja

Znano je, da se vojne bojujejo zato, da se dosežejo politični cilji. Glavni cilj v vojni je premagati nasprotnikovo politično voljo do vojskovanja. Če uspeš premagati politično željo po boju, boš brez bojevanja dosegel še bolj gotovo zmago kot z napadanjem sovražnikove strategije. Asimetrični akter lahko z ubijanjem in mučenjem ljudi,

²⁴ Strategija je bila razvita v prvi polovici 50-ih let, ko je bil predsednik Dwight Eisenhower. Bistvo strategije je bila odločenost ZDA, da na vsak napad nasprotne strani kjerkoli v svetu, ne glede na njegov obseg ali vrsto, za katerega se oceni, da ogroža vitalne ameriške interese, odgovori z jedrskim maščevanjem velikih razsežnosti (Gažević, 1973: 187).

poškodovanjem in uničenjem njihovih domov in skupnosti, prekinitvijo njihove službe, oteževanjem možnosti za preživljanje in spodkopavanjem njihovega zaupanja v varnost povzroči ljudem toliko trpljenja, da ti zahtevajo spremembo v delovanju svojih vlad (Cyrulik, 1999: 3).

Za razliko od običajne vojske cilj asimetričnih akterjev, kot so na primer gverilske skupine in teroristi, ni zadržanje ozemlja. Za svoje delovanje bolj kot prostor potrebujejo čas. Vztrajno izvajanje napadov jim omogoča, da pridobivajo na račun nasprotnika, ki postaja vedno bolj nepotrpežljiv in nezanesljiv. Uspeh takega delovanja mora biti podkrepjen tudi z zelenimi političnimi učinki (Freedman, 2002: 67).

Cilj uspešne asimetrične strategije je prepričati močnejšega nasprotnika, da vztrajanje ni več v njegovem interesu. Večja motivacija šibkejšega se lahko tekom spopada spremeni v odločilno prednost. Asimetrični akterji s svojim delovanjem ne poskušajo doseči posledic Pearl Harbourja ampak posledice Mogadiša (Freedman, 2001: 80).²⁵

Gledano iz strateške perspektive je cilj asimetričnih akterjev, da močnejšo državo prisilijo k eskalaciji konflikta. Eskalacija konflikta zaradi umiranja vojakov in uničevanja opreme močnejši državi namreč povzroči gospodarsko škodo. Sčasoma postanejo ti stroški previsoki, zato se močnejša država, še posebej če njena varnost ni neposredno ogrožena, umakne iz konflikta (Cassidy, 2000: 48).

Ugotovim lahko, da so cilji asimetričnega vojskovanja povsem enaki kot cilji vsakega drugega vojskovanja. V vseh asimetričnih vojnah želijo asimetrični akterji doseči politične cilje. "Asimetrične vojne so vojne izsiljevanja in nasilja. Po Clausewitzu so, tako kot vse vojne, *nadaljevanje politike z drugimi sredstvi*." (Roberts, 2000: 28)

Osrednji postulat²⁶ Clausewitzowe klasične politične teorije vojne torej velja tudi za asimetrično vojskovanje. Ne glede na vse se nasprotniki še vedno vojskujejo z namenom, da bi uresničili svoje politične cilje in zahteve.

²⁵ Po japonskem napadu na Pearl Harbour, 7. decembra 1941, so ZDA namreč vstopile v 2. svetovno vojno, medtem ko so se ameriške enote po incidentu v Mogadišu, ki se je zgodil oktobra 1993 in v katerem je umrlo 18 ameriških vojakov, umaknile iz Somalije.

²⁶ Vojna je politično dejanje in učinkovito politično orodje, nadaljevanje političnih odnosov z drugimi sredstvi (Clausewitz, 1997: 357).

3.3.4 Izvajalci asimetričnega vojskovanja

McKenzie (2000: 50-51) med izvajalce asimetričnega vojskovanja prišteva regionalne izvajalce, odpadniške države in nedržavne akterje.

Tipični cilj *regionalnih izvajalcev*, ki so lahko povezani tudi v koalicijo, je težnja po vzpostavitvi regionalne hegemonije. Regionalni izvajalci imajo lahko tudi nekaj mednarodne podpore, kar se izrazi v večji možnosti izbire asimetričnih metod, še posebej ko gre za orožje za množično uničevanje in popolnjevanje z bojniki.

Odpadniške države pri izvajanju asimetričnega vojskovanja skorajda ne poznajo nobenih zadržkov. Taka država ima malo oziroma je celo brez mednarodne podpore, kar je še dodaten razlog, da ne odstopa od ekstremnega obnašanja. Mednarodno podporo bo poskušala pridobiti s samouničevalnimi akcijami in napadi, odgovornost za le-te pa bo poskušala prenesti na svojega nasprotnika in njegove zaveznike. Odločitev države, ali bo izvajala asimetrično vojskovanje ali ne, je v veliki meri odvisna od njene povezanosti z mednarodno skupnostjo. Več vezi ko ima v njej, manjša je verjetnost, da se bo odločila za uporabo asimetrične strategije, ki bi jo lahko postavila nasproti združbi narodov. Sklepamo lahko, da več kot država lahko izgubi, manjša je verjetnost, da bo sprejela strategijo, ki bi v primeru neuspešnosti lahko povzročila hude posledice za državo izvajalko.

Nedržavni akterji lahko uporabijo zelo različne asimetrične metode in sredstva, ki se raztezajo od najbolj neškodljivih oblik, kot so na primer lepljenje letakov, do najbolj skrajnih, med katere spada tudi uporaba orožij za množično uničevanje. To je tudi razlog, da je posploševanje teh organizacij zelo težavno (McKenzie, 2000: 95).

Cyrulik (1999: 2) meni, da lahko med izvajalce asimetričnega vojskovanja štejemo transnacionalne akterje, kot so na primer teroristi, nedržavne politične organizacije, skupine, ki se ukvarjajo s tihotapljenjem mamil in organiziranim kriminalom, ter celo skrajne verske skupine in kulte. Cyrulik pozablja, da lahko asimetrično vojskovanje izvajajo tudi države oz. skupine držav.

Peters (1994) meni, da so udeleženci v asimetričnih konfliktih tako nekonvencionalni kot metode, ki jih uporabljajo. Namesto tradicionalnih oboroženih sil in razpoznavnih bojnikov "bojne" akcije in občasna obstreljevanja izvajajo neregularne oborožene skupine, teroristične frakcije in kriminalne organizacije. To je novo obdobje vojaškega

diktatorstva. Paravojaški bojevniki – razbojniki, katerih nadarjenost za nasilje se najbolj razvije v civilni vojni, kljubujejo legitimnim vladam in vedno bolj končujejo kot voditelji vlad, ki jih strmoglavijo. Peters v svoji študiji definira tudi razliko med vojakom in bojevnikom – asimetričnim akterjem, ki je razvidna iz spodnje tabele.

Tabela 1: Razlika med vojakom in bojevnikom

VOJAK	BOJEVNIK
požrtvovalen	koristoljuben
discipliniran	nediscipliniran
organizacijsko usmerjen	individualist
izurjen za premagovanje drugih vojakov	izurjen za nasilje
zvest državi	zvest karizmatični osebi, načelu ali plačniku
legalen položaj	zunaj zakona
vzpostavitelj reda	uničevalec reda

Vir: Peters (1994).

Bojevniki so prenapeti primitivci, ki ves čas spreminjajo svojo vdanost, so navajeni na nasilje in nimajo nobenega spoštovanja do družbenega reda. Za razliko od vojakov se bojevniki ne držijo splošno sprejetih pravil, ne spoštujejo dogovorov in se ne pokoravajo ukazom, ki jim ne ustrezajo (ibidem).

Peters meni, da neregularni bojevniki izvirajo iz naslednjih petih skupin:

- Bojevniki iz (naj)nižjih družbenih razredov (ang. underclass), ki se z izvajanjem nasilja sproščajo in si povečujejo samospoštovanje.
- Bojevniki, ki jih pritegne vzrok konflikta. To so večinoma mladi moški, ki so udeleženi v izvajanju nasilja za kratek čas in se lahko še vedno reintegrirajo v običajno družbeno življenje.
- Osebe, ki izkoriščajo konflikt za svoje lastne interese (vojni dobičkarji).
- Trdni prepričanci, kot so na primer zavedni nacionalisti in religiozni fanatiki.
- Najemniški vojaki (plačanci) in bivši vojaki, ki s svojimi izkušnjami povečajo uničevalno moč kolektiva.

Pogosto se postavlja vprašanje, če imajo vojaki in narod kot celota dovolj močno voljo, da porazijo sovražnika, ki nima kaj izgubiti. Vojaki se morajo spopadati z bojevniki, ki imajo izostren čut za ubijanje, se ne obnašajo v skladu z našim pojmovanjem racionalnosti, so sposobni največjih krutosti in so pripravljene žrtvovati svoje ljudi z namenom, da bi preživeli sami. Soočajo se z nasprotniki, ki jim izdajstvo in zahrbtnost ne pomenita nič nevsakdanjega. Poleg tega gredo bojevniki v boj večinoma samo v primerih, ko so prepričani, da imajo veliko premoč (ibidem).

Po mojem mnenju se Peters preveč osredotoča samo na bojevnike, ki so danes resda najpogostejši izvajalci asimetričnega vojskovanja, pri tem pa pozablja, da so lahko izvajalci asimetričnega vojskovanja tudi vojaki, ki v celoti spoštujejo pravila vojskovanja.²⁷

Izvajalci asimetričnega vojskovanja so tako lahko posamezne države, skupine držav in nedržavni akterji, kamor spadajo transnacionalne skupine, organizirane kriminalne združbe, skrajne verske skupine, manjše skupine ljudi z določenimi prepričanji ter celo posamezniki. Vsem tem izvajalcem je skupno, da znajo asimetrično vojskovanje obrniti sebi v prid.

²⁷ Tudi 1. zalivska vojna je primer asimetričnega vojskovanja, vendar zato še ne moremo trditi, da so bili Američani in njihovi zavezniki prenapeti primitivci, bojevniki in morilci, ki ne spoštujejo splošno sprejetih pravil vojskovanja.

4. ŠTUDIJA PRIMERA ČEČENIJE

4.1 ZNAČILNOSTI ČEČENIJE

Geografske značilnosti

Čečenija oziroma Čečenska republika Ičerija²⁸ leži na severovzhodnem Kavkazu, kjer se srečata Evropa in Azija, krščanstvo in islam ter evropska in turška civilizacija (Kulikov, 1999: 41).²⁹ Njena edina mednarodna meja je na jugu z Gruzijo. Na vzhodu, severu in zahodu meji na ruske republike Dagestan, Stavropol, Ingušetija in Severna Osetija. Površina nepriznane Čečenske republike je 15.678 km². Območje severno od reke Terek, ki prečka Čečenijo v smeri od zahoda proti vzhodu, je pretežno nižinsko, pokrito s stepo in gozdno stepo in predstavlja približno eno tretjino celotnega ozemlja Čečenske republike. Južna tretjina ozemlja Čečenije je gorata, posamezni vrhovi so visoki tudi preko 4.000 m. Vsa večja mesta, kot so na primer glavno mesto Grozni,³⁰ Gudermes, Šali in Urus-Martan, se nahajajo v osrednjem delu Čečenije (Baev, Koehler, Zurcher, 2002: 47-48).

Prebivalstvo

Čečenija naj bi v letu 1989 imela približno³¹ 836.000 prebivalcev, od katerih je bilo 629.000 oz. 73 odstotkov Čečenov in 224.000 oz. 26 odstotkov Rusov. Približno 222.000 Čečenov je živelo v tujini, večina izmed njih v Ruski federaciji. Stopnja urbanizacije je bila 42-odstotna. Po letu 1991 se je število prebivalcev v Čečeniji dramatično zmanjšalo. Skoraj vsi Rusi so pobegnili, večina izmed njih še pred izbruhom vojne leta 1994. V

²⁸ To ime je bilo sprejeto januarja 1994. Odražalo naj bi zgodovinsko povezanost Čečenov z območjem Kavkaza (Turbiville, 1994: 19).

²⁹ To je tudi razlog, zakaj je Severni Kavkaz konfliktno območje (Kulikov, 1999: 41).

³⁰ Čečeni namesto imena Grozni uporabljajo ime Džohar-gala.

³¹ Podatki so oblikovani na podlagi ocen in izračunov. Popis, ki je bil izveden leta 1989, je namreč vseboval podatke iz skupne Čečensko-Inguške republike. Uradni demografski podatki za Čečenijo navajajo, da je pred začetkom druge vojne v Čečeniji živelo okrog 570.000 prebivalcev, po začetku druge vojne je njihovo število padlo na 350.000. Tudi večina teh prebivalcev naj bi pobegnila iz države, tako da so po ruskem prepričanju v Čečeniji ostali samo uporniki. Te podatke moramo seveda jemati z rezervo (Mussayeva, 2000: 22).

vojni jih je od leta 1994 umrlo vsaj 30.000. Število Čečenov, ki so zapustili od vojne opustošeno republiko, ni znano. Ocenjuje se, da v Čečeniji v letu 2002 ni živelo več kot 350.000 do 400.000 prebivalcev (Baev, Koehler, Zurcher, 2002: 49). Maeder-Metcalf (2003: 6) meni, da je imela Čečenija v letu 2003 približno 500.000 prebivalcev, medtem ko jih je pred začetkom druge čečenske vojne tam živelo okrog 800.000. Približno 200.000 jih je pred rusko vojsko pobegnilo v Ingušetijo. Zavedati se moramo, da se zaradi vojne in aktivnosti, ki so povezane z njo, število prebivalcev Čečenije stalno spreminja.

Večina Čečenov, kar 97 odstotkov, navaja čečenščino kot svoj prvi jezik. Veliko izmed njih jih tudi tekoče govori rusko (Nichols, 1995).³² Čečeni so sunitski muslimani. Gre za zmerno obliko islama, ki pa je globoko zakoreninjena in danes predstavlja ključno komponento tako čečenske kulture kot tudi čečenskega naroda.³³ Ruska manjšina je (bila) pravoslavne izpovedi (Jane's Information Group, 1999: 542).

V Čečeniji imajo veliko vlogo klani. Politične, paravojaške in kriminalne skupine so oblikovane na osnovi klanovske pripadnosti, ki se pogosto povezuje s prominentno politično osebo (Turbiville, 1994: 20). To značilnost čečenske družbe izrabljajo Rusi za uresničevanje svojih interesov. S tem ko podpirajo določeno (prorusko) politično osebo, posredno podpirajo tudi tisti klan, ki mu ta oseba pripada. Ta klan nato kmalu postane tarča pritiskov in raznovrstnih napadov, ki ga nanj izvajajo drugi klani. Obtožujejo ga sodelovanja z Rusi, izdaje domovine in ljudstva. Nasprotovanja med klani lahko prerastejo v odkrito nasprotovanje med njimi in pripeljejo do uporabe orožja v medsebojnih spopadih in končno do državljanske vojne. To pa seveda gre na roko Rusiji, ki se tako ne bojuje več proti enotnemu nasprotniku, ki ima jasno določene cilje, ampak proti neenotni čečenski družbi, znotraj katere se odvija državljanska vojna. Problem čečenske družbe je, da interese svojih klanov postavlja pred interese celotne države, kar še dodatno otežuje pot do tako želene neodvisnosti.

³² Zanimiv podatek je, da so Čečeni leta 1992 z uporabe cirilice prešli na uporabo latinice (Jane's Information Group, 1999: 542).

³³ Bivši čečenski predsednik Dudajev si je enkrat zamišljal Čečenijo kot sekularno državo, ki bi predstavljala most med muslimanskim in krščanskim svetom, drugič pa kot islamsko republiko.

Kot večina drugih etničnih skupin na Kavkazu tudi Čečeni visoko cenijo osebni pogum, lojalnost klanu ter izurjenost v vojskovanju in v uporabi orožja (Finch, 1997: 34).

Gospodarstvo

Čečenija je bila vedno ena izmed najrevnejših republik bivše Sovjetske zveze in je ves čas dobivala podporo iz centra. Stopnja brezposelnosti je bila leta 1991 kar 30-odstotna. Čečenija nikoli ni imela veliko industrije, medtem ko se kmetijstvo zaradi pomanjkanja plodne zemlje nikoli ni razvilo v večji meri. V severnem, nižinskem delu, so se ukvarjali s poljedelstvom, na jugu, v visokih kavkaških gorah, pa so gojili črede. Ruski prebivalci Čečenije so zasedali nesorazmerno veliko delovnih mest v industriji, ki je bila skoncentrirana v glavnem mestu Grozni, tako da je vsako leto približno 25.000 Čečenov odšlo na sezonsko delo v tujino.

Na ozemlju Čečenije je tudi nekaj naftnih nahajališč, zato se je razvila naftno-predelovalna industrija.³⁴ V osemdesetih letih prejšnjega stoletja je načrpala približno 7,5 milijona ton surove nafte letno, po letu 1993 pa le še 2,6 milijona ton. Celotne rezerve naj bi znašale okrog 30 milijonov ton. Leninova rafinerija v Groznem, ki je druga največja v Rusiji, je poleg v Čečeniji načrpane nafte predelovala tudi nafto, ki je po naftovodih prišla iz Azerbajdžana in Sibirije. Na leto je bilo v rafineriji predelanih 17 milijonov ton surove nafte, po letu 1993 je ta številka padal na samo 1,2 milijona ton. Med spopadi so bila nahajališča in rafinerija močno poškodovana (Baev, Koehler, Zurcher, 2002: 49-50).

Ustavna ureditev Čečenije

Čeprav je Čečenija jeseni 1991 razglasila svojo samostojnost, Čečenija ni mednarodnopravno priznana država. V 65. členu ruske ustave je zapisano, da je Čečenska republika sestavni del Ruske federacije. Peta točka 66. člena določa, da lahko pride do spremembe političnega statusa določenega subjekta Ruske federacije samo z obojestranskim konsenzom in v skladu z ustavo Ruske federacije (The Constitution of the Russian Federation, 1993). Kljub temu so se leta 1990 v Čečeniji razvile močne

³⁴ Pred 2. svetovno vojno so bila ta nahajališča po pomembnosti za Sovjetsko zvezo celo na drugem mestu, takoj za naftnimi polji v Azerbajdžanu, vendar se je večina teh nahajališč že izčrpala (Baev, Koehler, Zurcher, 2002: 49).

odcepitvene težnje. Drugega novembra 1991 je bila razglašena samostojnost, 17. marca naslednje leto pa je bila sprejeta še ustava (Kline, 1998). V prvem členu te ustave je bilo zapisano, da je Čečenska republika suverena, demokratična in pravna država, ki je nastala kot posledica samoodločbe čečenskega naroda. Republika ima izključne pravice nad svojim ozemljem, naravnimi bogastvi, samostojnim določanjem svoje zunanje in notranje politike, sprejemanjem ustave in zakonov, ki veljajo na njenem ozemlju (The Constitution of Chechen Republic, 1992).

Če primerjamo obe ustavi, lahko zlahka ugotovimo, da sta si bili v nasprotju. Medtem ko čečenska ustava trdi, da je Čečenija samostojna država, je v ustavi Ruske federacije zapisano, da je Čečenija zgolj ena izmed 21 republik, ki sestavljajo Rusko federacijo. Obe ustavi si tudi lastita pravico do izvrševanja svojih zakonov na ozemlju Čečenske republike (1. člen čečenske ustave in 67. člen ustave Ruske federacije).³⁵

Čečenska ustava je bila leta 1999 preklicana. Novo ustavo so marca 2003 Čečeni sprejeli na referendumu. Nova ustava se od prejšnje bistveno razlikuje v tem, da v drugi točki 1. člena zopet priznava Čečensko republiko kot neodtujljiv del Ruske federacije.³⁶ V prvi točki 1. člena je še zapisano, da je Čečenija demokratična republika z zakonsko določenimi socialnimi pravicami. Suverenost Čečenske republike se izraža v posedovanju popolne zakonodajne, izvršne in sodne oblasti, razen na tistih področjih, ki so pod pristojnostjo Ruske federacije ali pod skupno pristojnostjo Čečenske republike in Ruske federacije. To dejansko pomeni, da zakoni Ruske federacije veljajo tudi na ozemlju Čečenije ter da zakoni, ki jih sprejme čečenski parlament, ne smejo priti v nasprotje z zakoni Ruske federacije (6. člen). Za izvajanje državne oblasti so pristojni predsednik, dvodomni parlament, vlada, sodišča in drugi državni organi (5. člen). Izvršilna moč je v rokah predsednika (63. člen). V ustavi je še zapisano, da je Čečenija politično pluralna (8. člen) in sekularna država (11. člen), ki je sestavljena iz 21 administrativnih enot (59. člen) (Constitution of the Chechen Republic, 2003).

³⁵ Opazimo lahko, da je v tem primeru šlo za temeljni politični problem med dvema političnima subjektoma, od katerih je bil eden mednarodnopravno priznan, drugi pa si je za to šele prizadeval. Rešitev politične krize je bila možna samo s spremembo ene izmed ustav.

³⁶ S sprejetjem nove ustave so se Čečeni dejansko odrekli svoji samostojnosti.

Geopolitika – pomen Čečenije za Rusijo

Čečenija je za Rusijo pomembna iz več vidikov. Kot prvo predstavlja Kavkaz naravno južno mejo in umik bi oslabil rusko strateško obrambo in vpliv. V primeru neodvisnosti Čečenije je možna širitev nestabilnosti iz Zakavkazja in raznih vplivov iz drugih držav. Potencialne napadalce z juga, kot sta npr. Turčija in Iran, bi bilo težje zadržati (Žabkar, 1995: 3-4).

Čečenija je strateškega pomena za Rusijo še iz dveh drugih razlogov. Prvi razlog je dostop iz središča države do Kaspijskega jezera in Črnega morja, ki poteka skozi Čečenijo, drugi razlog pa so številni plinovodi in naftovodi,³⁷ ki prečkajo Čečenijo in so vitalnega pomena za Rusijo (<http://globalsecurity.org/military/world/war/chechnya1.htm>, 12.12. 2004). Nekateri avtorji zmotno menijo, da ima velik pomen za Rusijo čečenska nafta in da je to tudi eden izmed vzrokov za vojno. Čečenska nafta zagotovo nima strateškega pomena, saj Čečenija proizvede manj kot en odstotek celotne proizvodnje nafte v Ruski federaciji (Baev, Koehler, Zurcher, 2002: 56). Moskva si izgube Kavkaza ne more privoščiti tudi zato, ker želi ohraniti svoj vpliv na Srednjem vzhodu in v osrednji Aziji. S tem ko Rusija vztraja na Kavkazu, onemogoča drugim državam, da bi na tem območju uveljavljale svoje interese. Rusko postopanje s Čečenijo je del širše ruske politike do celotnega Kavkaza, kjer želi Rusija blokirati tuje interese in želi ponovno povečati ruski vpliv na tem območju. S ponovno osvojitvijo Čečenije želi Rusija dokazati, da se ne umika s Kavkaza in da ne bo pustila ZDA, da prevzamejo nadzor v regiji (<http://www.globalsecurity.org/military/world/war/chechnya2.htm>, 12. 12. 2004). Bivši ruski minister za notranje zadeve Anatolij Kulikov trdi, da želi Rusija z rešitvijo konflikta v Čečeniji preprečiti odcepitvene težnje v celotni regiji, okrepiti federacijo in svoj vojaško-politični položaj na Kavkazu kot celoti. Razrešitev konflikta bi preprečila razširitev razbojništva, terorizma in trgovine z mamili v druge ruske regije kot tudi v druge države (Kulikov, 1999: 43). Dalj časa ko traja konflikt, večja je možnost, da se bo razširil še v sosednje države in republike v sklopu Ruske federacije (Trenin, 2001: 194). Rusija bi z razrešitvijo konflikta zaščitila tudi svoje ekonomske interese po nafti, ki

³⁷ Že leta 1996 so bili načrtovani in kasneje tudi zgrajeni plinovodi in naftovodi, ki so zaobšli Čečenijo, s čimer so Rusi zmanjšali odvisnost transporta plina in nafte od situacije v Čečeniji (Baev, Koehler, Zurcher, 2002: 56).

prihaja iz območja Kaspijskega morja (Kulikov, 1999: 43). Pomembnost vojne v Čečeniji za državne integritete Rusije poudarja tudi ruski predsednik Putin, ki je izjavil,³⁸ da bi brez odločnega posredovanja v Čečeniji lahko prišlo do »domino efekta«, ker bi potem tudi ostale ruske republike zahtevale samostojnost; to pa bi vodilo v dezintegracijo Ruske federacije (Taylor, 2003: 2-3). Putin se boji, da bi prišlo do "jugoslavizacije" Ruske federacije (Evangelista, 2003: 317).

Vse to so razlogi, da poskuša Rusija čimprej razrešiti konflikt v Čečeniji v svojo korist, saj nima z njegovim nadaljevanjem nobene koristi, ampak samo velike materialne stroške ter predvsem tudi ogromne človeške žrtve.

4.2 PREGLED DOSEDANJEGA RAZVOJA KONFLIKTA

Izvor konflikta

Ozemlje današnje Čečenije je bilo leta 1922 priključeno k novo ustanovljeni Zvezi sovjetskih socialističnih republik (ZSSR). Leta 1935 je bila Čečenija skupaj z Ingušetijo združena v večjo avtonomno pokrajino, ki je bila leta 1936 preoblikovana v avtonomno republiko znotraj ZSSR (Seely, 2001: 77). Leta 1944 je bila republika razpuščena, ker so bili Inguši in Čečeni obtoženi sodelovanja z Nemci. Inguše in Čečene so naložili na tovornjake in vagone ter jih deportirali v Kazahstan. Približno tretjina izmed 387.000 deportiranih Čečenov je zaradi deportacije umrla, tiste, ki niso bili izgnani, pa so na mestu ubili (Menon, Fuller, 2000: 34). Komunistična partija Sovjetske zveze je novembra 1956 deportacijo obsodila. Januarja 1957 je bila ponovno oblikovana avtonomna Čečensko-Inguška republika in Čečeni so se lahko vrnili na Kavkaz.³⁹ Zato ni presenetljivo, da je, v nasprotju s to izkušnjo trpljenja celotnega ljudstva, čečenski boj za neodvisnost postal glavni cilj čečenskega naroda. Čečeni svoje prizadevanje za neodvisnost povezujejo tudi s svojim dolgotrajnim in junaškim odporom proti ruski carski ekspanziji v kavkaških vojnah med leti 1816-1856. Zgodovinsko stremljenje po

³⁸ Putin v svoji avtobiografiji celo navaja, da je njegova zgodovinska naloga, pa naj se sliši še tako pompozno, da reši situacijo na Kavkazu (Taylor, 2003: 2).

³⁹ Vodilni čečenski politiki 80-ih in 90-ih let so bili tako rojeni v izgnanstvu (Baev, Koehler, Zurcher, 2002: 48).

neodvisnosti je bilo in je še vedno pomemben dejavnik v boju za neodvisnost (Baev, Koehler, Zurcher, 2002: 48).

Uvod v vojno

Novembra 1990 se je v Čečeniji sestal Nacionalni kongres čečenskega ljudstva, ki je za svojega predsednika izbral bivšega generala sovjetske vojske Džoharja Dudajeva. Pod njegovim vodstvom je Kongres sprejel deklaracijo o neodvisnosti. Avgusta 1991 so Čečeni na množičnih demonstracijah zahtevali neodvisnost, Kongres je septembra prevzel oblast. Oktobra so bile izvedene predsedniške volitve, na katerih je z 90 odstotki glasov zmagal Dudajev, ki je nato razglasil popolno neodvisnost Čečenije, kar je vodilo v državljansko vojno. Ruski predsednik Jelcin, ki je nasprotoval odcepitvi, je za Čečenijo razglasil izredno stanje in v Grozni poslal majhne intervencijske sile, ki pa so jim Čečeni preprečili, da bi zapustile letališče, zato so se umaknile. Marca 1992 je proruska opozicija, ki je nasprotovala Dudajevu, izvedla poskus državnega udara, ki pa je spodletel. Čečenija je vse bolj postajala območje organiziranega kriminala, tihotapljenja orožja in prekupčevanja z drogo. Moskva je ves čas izvajala prikrite in odkrite operacije za destabilizacijo Dudajevega režima.⁴⁰ Več oboroženih opozicijskih skupin, ki so dobivale finančno in vojaško podporo od Rusije, je v letih 1993-94 neuspešno pokušalo odstraniti Dudajeva. Proruska opozicija je 26. novembra 1994, okrepljena s »prostovoljci« iz elitnih ruskih enot,⁴¹ začela z napadom, vendar Dudajeva niso uspeli spraviti z oblasti. Do decembra ni prišlo do razvoja konvencionalnega spopada večjih razsežnosti (Jane's Information Group, 1999: 543).

Prva čečenska vojna (1994-96)

Prva čečenska vojna se je začela 11. decembra 1994 z rusko invazijo, v kateri so sodelovale tri oklepne divizije. Cilj operacije je bil po Jelcinovih besedah razorožitev ilegalnih oboroženih skupin in vzpostavitev ustavnega reda. Po začetku invazije je sledilo

⁴⁰ Avgusta 1994 je bil ustanovljen celo začasni svet, ki naj bi zamenjal Dudajev režim (Jane's Information Group, 1999: 543).

⁴¹ Ruski vojaški predstavniki so izrecno zanikali svojo udeležbo v konfliktu (<http://globalsecurity.org/military/world/war/chechnya1.htm>, 12. 12. 2004).

močno obstreljevanje in bombardiranje glavnega mesta Grozni. Rusi so pričakovali hitro zmago, vendar so bili presenečeni, ko so ugotovili, da so Čečeni prešli na gverilsko vojskovanje in celo terorizem. Ruske sile so v začetnih mesecih vojne imele nekaj uspeha, konec januarja 1995 so okupirale Grozni, spomladi pa še mesta Argun, Gudermes in Šali. Oslabljeni čečenski uporniki so se umaknili na južna gorata območja, že junija pa so v mestu Budjonovsk na jugu Rusije zajeli veliko število talcev. Približno 140 jih je bilo ubitih, preden so ruske oblasti dovolile upornikom varen prehod v Čečenijo. Vojna se je nadaljevala tudi v letu 1996 (Hodgson, 2003: 67; Jane's Information Group, 1999: 546). Čečeni so napadli mesto Kizlar, kjer so zajeli med 2.000 in 3.000 talcev, s katerimi so se po napadu ruskih sil umaknili v vas Pervomajskoje; med umikom je bilo ubitih več talcev in civilistov (Evangelista, 2003: 314). Aprila je bil ubit Džohar Dudajev,⁴² ki je poosebljal čečenski boj za neodvisnost. Kljub temu je čečenskim upornikom po hudih bojih uspelo avgusta ponovno zavzeti Grozni, kar je bil boleč udarec za Ruse. Čečenske sile so zopet obnovile spopade v mestih Bamut, Orešov in Starij Ačkoj, ki ležijo na jugozahodu Čečenije. Avgusta 1996 je bil v mestu Kasavjurt podpisan mirovni sporazum med ruskim generalom Aleksandrom Lebedom in voditeljem čečenskih upornikov Mašadovom. Rusi so pristali na to, da svoje enote umaknejo iz Čečenije, Čečeni pa so zagotovili, da bodo zamrznili svoja prizadevanja za neodvisnost do leta 2001 in da bodo ponovno vzpostavili red in zakone na svojem ozemlju (Hodgson, 2003: 67; Jane's Information Group, 1999: 546).

Rusko posredovanje v prvi čečenski vojni predstavlja primer nespretnega soočanja z asimetričnim izzivom. Čeprav je Rusija iz tega konflikta odnesla tudi kar precej izkušenj,⁴³ je zanje plačala visoko ceno, saj je imela veliko smrtnih žrtev (Safranchuk, 2002: 373).

⁴² Dudajeva je med telefonskim pogovorom ubila ruska raketa vrste zrak-zemlja. Raketa je za svojo navigacijo uporabljala signal Dudajevskega satelitskega telefona (Hodgson, 2003: 66-67).

⁴³ Dejstvo je, da bi se Rusija iz konflikta lahko naučila še bistveno več, če bi se naredila celovita analiza vojaškega posredovanja. To bo izredno težko, ker so dokumenti o operacijah strogo tajni ali pa so preprosto nedosegljivi. Podatki, ki jih je mogoče pridobiti, pa so v veliko primerih razdrobljeni in imajo nasprotujočo si vsebino (Safranchuk, 2002: 373).

Število žrtev v prvi čečenski vojni ni natančno določeno, saj obe strani v spopadu prikrivata svoje izgube. Ruski uradni viri navajajo, da je bilo ubitih od 80.000 do 100.000 civilistov in približno 250.000 ranjenih. Ruske sile naj bi imele po uradnih podatkih, ki pa si med sabo nasprotujejo, od 2.864 do 4.103 mrtvih,⁴⁴ od 13.280 do 19.794 ranjenih ter od 858 do 1906 pogrešanih. Ubitih naj bi bilo tudi 4.000 čečenskih upornikov (Safranchuk, 2002: 373; Baev, Koehler, Zurcher, 2002: 76; Clodfelter, 2002: 606).

Vmesno obdobje

Po umiku ruskih sil so bile v Čečeniji januarja 1997 s pomočjo Organizacije za varnost in sodelovanje v Evropi (OVSE) izvedene predsedniške in parlamentarne volitve. Na predsedniških je zmagal Aslan Mašadov. Kljub tej demokratični potezi, ki je naletela na odobravanje v mednarodni skupnosti, Čečenija ni bila sposobna sama izvajati svoje suverenosti. Čečenijo je vodila koalicija vojaških voditeljev, ki so med vojno resda organizirali uspešno odporniško gibanje, a so potem z nasprotovanjem in s svojo nesposobnostjo zavirali vzpostavitev državnih institucij. Poleg tega je bila koalicija nestabilna in kratkotrajna, kmalu so postali oboroženi spopadi med posamezni skupinami nekaj vsakdanjega. Vsi poskusi, da bi te oborožene skupine povezali v državni aparat in jih podredili enotnemu poveljevanju, ki bi bilo pod demokratičnim nadzorom, so spodleteli.⁴⁵ Vedno bolj se je pričel razširjati tudi radikalni islamizem,⁴⁶ ki je povzročil

⁴⁴ Ta številka je verjetno precej večja, saj naj bi po neuradnih podatkih umrlo celo od 4.500 (Hodgson, 2003: 67) do 7.500 vojakov (Baev, Koehler, Zurcher, 2002: 52).

⁴⁵ Različni vladni oddelki in administrativne enote so razpolagale s svojimi oboroženimi silami. Predsednik je imel tako na voljo Narodno gardo in protiteroristično enoto, minister za državno varnost zaščitno enoto Sharia in Islamski regiment, Nacionalna varnostna služba pa je razpolagala z enotami za nadzor meje. V bistvu so bile to še vedno zasebne enote določenih vojaških poveljnikov (Baev, Koehler, Zurcher, 2002: 53).

⁴⁶ Na omobčju Severnega Kavkaza se je po letu 1991 pojavila radikalna oblika islama, ki se imenuje »vabahizem« (ang. wahabism). Vabahizem je religiozno-politično gibanje sunitskih muslimanov. Razvilo se je sredi 18. stoletja v arabskih državah na podlagi naukov, ki jih je oblikoval Mohammed ibn-Abdul Wahhab. Moderni vahabizem je politično izražanje islamskega fundamentalizma ter prepričanja v njegovo vrhovno oblast nad islamom kot tudi razglašanje vrhovne oblasti samega islama nad družbo. Velik pomen ima ideja o sveti vojni oz. džihadu proti nevernikom (Kulikov, 1999: 51). Na Severnem Kavkazu se vahabizem pojavlja v povezavi s tistimi, ki odobravajo oz. izvajajo skrajne postopke ter v povezavi z idejo,

nadaljnjo fragmentacijo čečenske družbe, kar je s pridom izkoristila koalicija določenih uporniških voditeljev za boj proti predsedniku Mašadovu.

Decembra 1998 je obsežna koalicija, ki je nasprotovala Mašadovu, ustanovila posvetovalno telo,⁴⁷ na katerega naj bi predsednik in parlament, ki sta bila označena kot »neislamski instituciji«, prenesla svoje pristojnosti. Mašadov se je temu zoperstavil tako, da je parlamentu odvzel njegove pristojnosti, sklical svoj posvetovalni svet in izdal ukaz za pripravo »islamske« ustave. Spomladi leta 1999 je bila čečenska država na robu razpada. Predsednik ni imel prave oblasti, parlament ni imel več zakonodajnih pristojnosti, prav tako država ni imela ustave in ustavnega sodišča. Obstajala pa sta predsednikov posvetovalni svet in posvetovalni svet koalicije uporniških poveljnikov, ki sta si seveda nasprotovala. Vsi poskusi predsednika, da bi obnovil suverenost države, so bili neuspešni (Baev, Koehler, Zurcher, 2002: 53-54).

Druga čečenska vojna

Avgusta 1999 je nekaj sto čečenskih bojnikov pod vodstvom vojaških poveljnikov Šamila Basajeva in Khataba vdrlo v sosednji Dagestan z namenom, da bi ga »osvobodili«, združili s Čečenijo in ustanovili skupno islamsko republiko. Čečenski islamisti so naleteli na silovit odpor lokalnega prebivalstva, ki je bil s hitro pomočjo ruskih varnostnih sil še dodatno okrepljen. Ruska vojska je imela kar precej težav, preden je prisilila islamiste k umiku v Čečenijo. Septembra 1999 je v celi vrsti bombnih napadov v Moskvi, Volgodonsku in Dagestanu umrlo preko 300 ljudi. Vsi ti napadi so bili kljub pomanjkanju dokazov pripisani Čečenom (Tumelty, 2005). Posledica teh napadov je bila, da so bile ruske akcije proti čečenskim upornikom deležne močnega odobravanja tako v Dagestanu kot tudi v Rusiji. Ruska akcija za osvoboditev Dagestana je hitro prerasla v

da bi združili vse severnokavkaške republike v enotno islamsko državo, ki bi temeljila na šeriatskem pravu. Zaradi množične brezposelnosti in instinktivnega obrata k religiji, ki ga je povzročila dolgotrajna vojna, se veliko mladih moških pridruži vahabističnim skupinam, pri katerih se potem urijo v posebnih oporiščih (Tumelty, 2005).

⁴⁷ To posvetovalno telo se je imenovalo shura, kar je arabska beseda za posvetovanje oz. svet (Baev, Koehler, Zurcher, 2002: 53).

obsežno vojno proti Čečeniji (Baev, Koehler, Zurcher, 2002: 54-55).⁴⁸ Putin je drugo čečensko vojno označil kot vojno proti teroristom.⁴⁹ Po njegovem mnenju naj bi bili čečenski uporniki povezani z radikalnimi islamisti in teroristi iz drugih držav, ki naj bi jim pomagali v boju proti Rusiji (Kipp, 2003: 251).⁵⁰ Ruska vojska, ki je čakala na priložnost za napad, je pričela z obstreljevanjem in bombardiranjem ciljev v Čečeniji, čemur je oktobra 1999 sledila invazija s 100.000 vojaki. Do marca 2000 je ruski vojski uspelo zavzeti vsa večja naselja in izgnati upornike iz severnega nižinskega dela (Baev, Koehler, Zurcher, 2002: 55). Čeprav so ruske enote nadzorovale večji del Čečenije, niso uspeli doseči pomiritve. Spopadi so se večinoma odvijali v mestih Grozni in Gudermes ter v južnih goratih predelih. Čečenski uporniki so svetovno javnost opozarjali na svoje zahteve tudi s terorističnimi napadi, kot so na primer ugrabitve letal in zajemanje talcev. Junija je predsednik Putin prevzel Čečenijo pod svoj osebni nadzor in takoj imenoval upravitelja republike.⁵¹ Januarja 2001 je bila oblikovana prorуска vlada (Pfetsch, 2000: 11; 2001: 13-14). Novembra je prišlo do pogajanj med sprtimi stranmi, ki pa so propadla. Ob koncu leta so se spopadi predvsem na južnem goratem območju ponovno okrepili in se nadaljevali tudi v letu 2002. Čečenski uporniki so začeli uporabljati predele okrog

⁴⁸ Šamil Basajev je prepričan, da so začetek druge čečenske vojne organizirale in izzvale ruske varnostne in obveščevalne službe. Dokaz za to je po njegovem mnenju dejstvo, da so bili izdatki za drugo čečensko vojno (ki se je začela leta 1999), že leta 1998, ko je med Čečenijo in Rusijo uradno veljalo premirje, vključeni v proračun Ruske federacije za leto 1999 (Babitsky, 2005). Z njim se strinja tudi Khatab, ki meni, da so se Rusi že takoj po koncu prve čečenske vojne pričeli pripravljati na novo vojno (*Contemporary Heroes of Islam - Series 1*, 2004, Waislamah News Network).

⁴⁹ Izbruh druge čečenske vojne sovpada z nastopom Putina kot novega predsednika vlade Ruske federacije, ki je obljubil, da bo uničil teroriste (Tumelty, 2005).

⁵⁰ Po 11. septembru 2001 je Putin protiuporniške operacije v Čečeniji označil kot boj proti mednarodnemu terorizmu (Kipp, 2003: 252). Zaradi mednarodne vojne proti terorizmu je Rusija dobila določeno politično kritje in je zato lahko nadaljevala s svojo kruto vojno proti čečenskim upornikom, zaradi katere pa so zelo trpeli tudi civilisti (Hodgson, 2003: 79).

⁵¹ Zaradi ravnanja v primeru Čečenije je Evropski svet aprila 2000 Rusiji celo odvzel glasovalno pravico, zato je parlamentarna skupščina Sveta Evrope zahtevala izključitev Rusije iz omenjenega gremija. Komisija Združenih narodov za človekove pravice je objavila tudi resolucijo proti ruskemu ravnanju v Čečeniji. Pravico do glasovanja v Evropskem svetu je Rusija spet dobila januarja 2001 (Pfetsch, 2000: 11; 2001: 14).

meje z Gruzijo kot območje za umik.⁵² Ruska vojska je z namenom, da bi našla upornike, v čečenskih vaseh redno izvajala t.i. »specialne operacije«.⁵³ Septembra je na meji med Čečenijo in Ingušetijo prišlo do hudih spopadov med Čečeni in Rusi. Oktobra je okrog 40 čečenskih upornikov zavzelo gledališče v Moskvi in zahtevalo takojšen konec vojne v Čečeniji. Po tem dogodku je minister za obrambo Ivanov izjavil, da se bodo specialne operacije pričele izvajati v vseh delih Čečenije (Pfetsch, 2002: 11). V letu 2003 so se razmere nekoliko umirile. Kljub nasprotovanju OVSE in Sveta Evrope je bil 23. marca 2003 izveden referendum za sprejem nove ustave, ki bi Čečeniji zagotavljala status predsedniške republike znotraj Ruske federacije. Ustava je bila sprejeta s 96 odstotki vseh glasov. Uporniki so trdili, da je bil referendum nepošten, in so še naprej nadaljevali z napadi (tudi samomorilskimi) na ruske enote (Pfetsch, 2003: 14). Čeprav je takratni poveljnik severno-kavkaškega vojaškega območja generalpolkovnik Boldirev že konec leta 2003 oznanil, da je »velike vojne« v Čečeniji konec, tudi v letu 2004 še ni prišlo do rešitve konflikta (Galeotti, 2004a: 52). Še vedno je prihajalo do spopadov med ruskimi enotami in čečenskimi uporniki. Čečeni so izvedli več terorističnih akcij, ki niso bile omejene samo na ozemlje Čečenije. Maja je bil ubit proruski predsednik Ahmed Kadirov. Ruske enote so še vedno redno izvajale specialne operacije, s pomočjo katerih so poskušale odkriti upornike. Avgusta je bil izvoljen nov proruski predsednik, čečenski separatisti so te volitve označili kot farso. Prvega septembra je skupina najmanj 30 upornikov zavzela osnovno šolo v Beslanu v ruski republiki Severna Osetija. Kriza s talci se je končala z velikim številom mrtvih. Po tem dogodku je Rusija oznanila, da bo izvajala preventivne napade na teroristične baze v katerikoli regiji na svetu (Pfetsch, 2004: 13). Tudi v letu 2005 je redno prihajalo do spopadov med uporniki in ruskimi silami. V začetku leta je uporniški vodja Aslan Mašadov ruske oblasti pozval, da naj začnejo z mirovnimi pogovori, ki naj bi pripomogli k umiritvi več kot desetletje

⁵² Rusija je opozorila Gruzijo, naj ne dovoli čečenskim upornikom, da uporabljajo njen teritorij. Poleg tega je od Gruzije poskušala pridobiti tudi dovoljenje za patroljiranje ruskih sil in izvajanje določenih operacij vzdolž meje (Menon, Fuller, 2000: 41). Gruzija je leta 1999 celo obtožila Rusijo, da so ruska letala bombardirala določena področja na severu Gruzije, medtem ko Rusija Gruzijo obtožuje, da tolerira prisotnost čečenskih upornikov na svojem ozemlju (Trenin, 2001: 194).

⁵³ Poročila Združenih narodov in Sveta Evrope navajajo, da je prihajalo v teh operacijah do hudih kršitev človekovih pravic (Pfetsch, 2002: 11).

trajajočega konflikta, vendar do pogovorov ni prišlo (Terrorism & Security Monitor, 2005: 9). Namesto tega je bil 8. marca Mašadov ubit v napadu ruskih specialnih enot na mesto Tolstoj Jurt. Večina analitikov je bila mnenja, da si je Rusija s tem dejanjem naredila zelo veliko škodo, saj je Mašadov veljal za zmernega politika, ki se je zavzemal za neodvisnost Čečenije in ni podpiral verskega ekstremizma. Po njegovi smrti naj bi veliko večjo vlogo dobili islamski fundamentalisti, ki jih je Mašadov obsojal zaradi uporabe terorističnih metod (Galeotti, 2005: 4). Tudi po tem dogodku so se nadaljevali občasni spopadi. Do razrešitve konflikta kljub njegovi delni pomiritvi še nekaj časa ne bo prišlo, saj po mojem mnenju za to primanjkuje politične volje tako na ruski kot tudi na čečenski strani. Obstaja velika nevarnost, da se bo konflikt spremenil v začaran krog nasilja, sovraštva in maščevanja, na katerega politika ne bo imela vpliva. Edina možnost za preprečitev teh akcij je čimprejšnje prenehanje in razrešitev konflikta (The Ministry of Foreign Affairs of the Chechen Republic of Ichkeria, 2003: 17, 21).

Skupno število žrtev obeh vojn

Določanje točnega skupnega števila žrtev obeh vojn je, kot že rečeno, zelo težavno, saj obe strani v svojih poročilih maksimizirata nasprotnikove in minimizirata svoje izgube.⁵⁴ Pojavljajo se velike razlike med uradnimi poročili in tistimi, ki jih izdajajo nevladne organizacije,⁵⁵ zato je praktično nemogoče natančno oceniti število žrtev konflikta v Čečeniji. Ocenjuje se, da naj bi bilo od začetka prve vojne pa do danes ubitih od 150.000 do 200.000 civilistov, kar predstavlja od 15 do 20 odstotkov celotne čečenske populacije, medtem ko naj bi tako ruske sile kot tudi čečenski uporniki izgubili od 20.000 do 40.000 pripadnikov (<http://www.hrvc.net/htmls/references.htm>, 21. 7. 2005).⁵⁶ Konfliktu v Čečeniji še vedno ni videti konca, zato se moramo zavedati, da se bo v prihodnosti število žrtev še povečevalo.

⁵⁴ Točni in zanesljivi podatki o številu žrtev na strani ruskih enot v Čečeniji so tako na primer znani samo generalštabu in vrhu ministrstva za obrambo (McDermott, 2004).

⁵⁵ Amnesty international, Human rights watch, Soldiers' Mothers Committee, itd.

⁵⁶ Število ubitih vojakov v Čečeniji je tako krepko presežlo število žrtev v sovjetski intervenciji v Afganistanu, kjer so imeli Sovjeti 14.000 žrtev in približno 35.000 ranjenih (Cassidy, 2003: 1).

4.2.1 Primerjava ruskih in čečenskih sil

Safranchuk (2002: 371-383) je v svojem članku, v katerem proučuje asimetrično vojskovanje v Čečeniji, naredil primerjavo med ruskimi in čečenskimi silami, ki je prikazana tudi v prilogi C. Primerjavo med silami je izvedel na ravneh posameznika, enot, celotne vojske in na političnem področju (regime level).

Čečenske prednosti

Na *ravni posameznika* so čečenski bojovníki v primerjavi z Rusi bolj izurjeni, izkušeni in opremljeni, deležni so tudi boljše preskrbe s hrano. Poleg tega veliko bolje poznajo teren in lahko vedno pričakujejo pomoč lokalnega prebivalstva. Za razliko od ruskih vojakov so tudi bistveno bolj motivirani.⁵⁷ Na *ravni enot* so čečenske prednosti v boljši opremljenosti s sredstvi za komuniciranje⁵⁸ in nočno opazovanje ter v boljši oskrbljenosti s hrano in medicinskim osebjem. Enote so bolj premične in visoko motivirane, poznajo teren in lahko pričakujejo pomoč lokalnega prebivalstva. Na *ravni celotne vojske* imajo Čečeni prednost v večji motivaciji, boljših sredstvih za komuniciranje in v večji premičnosti. Na *političnem področju* imajo podporo mnogih pokrajin in skupin, deležni so neposredne podpore nekaterih mednarodnih organizacij in posredne podpore nekaterih vlad.

Ruske prednosti

Na *ravni posameznika* Rusi nimajo nobene prednosti. Izjema so le specialne sile, še posebej enote generalštabne obveščevalne službe. Na *ravni enot* ter tudi na *ravni celotne vojske* so Rusi boljše opremljeni s težko oborožitvijo. Zaradi superiornosti letalskih sil imajo stalno prevlado v zračnem prostoru, prav tako imajo velike prednosti pri

⁵⁷ Neki poveljnik čečenskih upornikov je izjavil: "Mi vemo, za kaj se borimo. Čečenija je naša dežela, naša domovina. Ne bomo šli nikamor drugam, želimo živeti na svoji zemlji. Če bo treba, se bomo borili tudi trideset let, nikoli se ne bomo vdali. Poleg tega obstaja velika razlika med ruskimi in čečenskimi vojaki. Mi smo pripravljeni umreti za Čečenijo, vprašajte pa ruske vojake, če so pripravljeni pustiti svoje glave v naši deželi. Čečeni se bomo borili do konca, četudi nas pobijejo vse do zadnjega." (Areh, 2000c: 22)

⁵⁸ Poleg tega so Čečeni s pomočjo radioamaterske opreme za komercialno uporabo prestrezali ruske komunikacije (Skelton, 2001: 25). Na ta način so bili iz prve roke obveščeni o aktivnostih, ki jih je pripravljala ruska vojska.

zagotavljanju ognjene podpore. Na *političnem področju* niso imeli v prvi vojni nobenih prednosti,⁵⁹ v drugi pa so dosegli vsaj konsenz znotraj Ruske federacije (2002: 371-383). Vsekakor je potrebno omeniti še, da so po 11. septembru, še posebej pa po krizi s talci v moskovskem gledališču Dubrovka oktobra 2002, Rusi za boj proti Čečenom, za katere so trdili, da so povezani z mednarodno teroristično mrežo, pridobili nekaj podpore tudi v mednarodni skupnosti. Intervencijo v Čečeniji je pričel zahodni svet dojemati kot boj proti mednarodnemu terorizmu (Evangelista, 2003: 315).⁶⁰

Primerljivo (ravnotežje)

Ruske in čečenske sile so primerljive samo na ravni enot in na ravni celotne vojske. Obe strani sta na *ravni enot* približno enako dobro usposobljeni in imata skoraj enako dobro oskrbo s strelivom, čeprav se je le-ta v zadnjem času na ruski strani nekoliko izboljšala. Na *ravni celotne vojske* sta primerljivi glede koordinacije, poznavanja terena ter medicinske in intendantske oskrbe. Obe strani imata približno enako podporo svojega prebivalstva (Safranchuk, 2002: 375-378).

Številčnost enot

Po besedah takratnega ruskega ministra za obrambo Pavla Gračeva so ruske sile 11. decembra 1994, ko se je začela *prva čečenska vojna*, šteje 23.700 mož. Od tega je bilo 19.000 pripadnikov ministrstva za obrambo in 4.700 pripadnikov ministrstva za notranje zadeve. Na razpolago so imeli 80 tankov, 208 oklepnih bojnih vozil ter skupno 182 topov in minometov. Do 31. decembra se je njihovo število povečalo na 38.000 mož, ki so razpolagali z 230 tanki, 454 bojnimi vozili pehote in 388 topovi in minometi. Skupno število ruskih sil v Čečeniji v prvi vojni ni nikoli preseglo 45.000 mož (Felgenhauer, 2001: 4). Na drugi strani naj bi Čečeni razpolagali s 50 tanki, 100 bojnimi vozili pehote

⁵⁹ Pred 11. septembrom 2001 je veliko zahodnih vlad pozivalo Rusijo, da uredi vsaj humanitarne razmere v Čečeniji in poskuša z mednarodno pomočjo najti politično rešitev krize. Ameriški predsednik Bush je med svojo predvolilno kampanjo celo zahteval sankcije za Rusijo zaradi položaja v Čečeniji (Maeder-Metcalf, 2003: 8).

⁶⁰ Več o tej temi lahko najdete v knjigi Spremembe varnostne politike ZDA po 11. septembru 2001 (Raščan, 2005: 103-105).

in 60 topovi (Cassidy, 2002: 45). Aslan Mašadov, takratni vrhovni poveljnik čečenskih upornikov, je izjavil, da ob izbruhu vojne pod svojim poveljstvom ni imel več kot 1.000 mož, od katerih jih je le 200 imelo bojne izkušnje.⁶¹ Število tistih, ki so se bili pripravljani bojevati, je bilo v Čečeniji veliko. Takoj po začetku vojne se je število upornikov začelo hitro povečevati, saj so k njim pričeli množično prihajati prostovoljci iz različnih delov Čečenije (Baev, Koehler, Zurcher, 2002: 60). Že leta 1995 so imeli uporniki 7.000 pripadnikov, ta številka pa se do konca prve vojne ni več bistveno spreminjala (Baev, Koehler, Zurcher, 2002: 76).⁶²

V začetnem napadu na Čečenijo oktobra 1999 naj bi sodelovalo približno 40.000 pripadnikov ruskih sil (Hodgson, 2003: 68). Kasneje pa naj bi se število ruskih povečalo na 90.000 do 100.000 mož, od katerih je bilo 57.000 pripadnikov ministrstva za obrambo in približno 36.000 pripadnikov ministrstva za notranje zadeve (Felgenhauer, 2001: 4). Število čečenskih upornikov v drugi vojni se je gibalo med 4.000 in 9.000 (Baev, Koehler, Zurcher, 2002: 76).⁶³ Zanimivo je, da v literaturi nisem nikjer dobil podatkov o oborožitvi in opremljenosti tako ruskih kot tudi čečenskih sil v drugi čečenski vojni.

Sklep

Ruska vojska je bila zaradi težav s financiranjem, korupcijo in dezintegracijo daleč od tega, da bi bila v celoti opremljena in dobro usposobljena. Kljub temu je bila v primerjavi s Čečeni še vedno v superiornem položaju, saj je imela ogromno prednost pri tradicionalnih vojaških faktorjih, kot je na primer težka oborožitev (Safranchuk, 2002: 375). V prvi vojni so bile ruske enote bistveno bolj oborožene. Razmerje tankov je bilo 1 : 4.6, razmerje oklepnih bojnih vozil 1 : 4.5 in razmerje topov 1 : 6.5, vse v korist ruskih enot. Razmerje čečenskih upornikov in ruskih sil je bilo na začetku prve vojne celo 1 : 45, a je kasneje padlo na 1 : 6.4 v korist Rusov. Na začetku druge vojne je bilo razmerje 1 : 4.4, kasneje pa je

⁶¹ Bojne izkušnje je imel le t.i. Abhazijski bataljon pod vodstvom Šamila Basajeva, ki se je skupaj z Abhazijo boril proti Gruziji (Baev, Koehler, Zurcher, 2002: 60).

⁶² Mašadov je dejal, da se za neodvisnost Čečenije ni bojevalo samo 7.000 upornikov, kolikor so jih čečenskim silam pripisovali različni strokovnjaki, ampak cel narod. Vsaka hiša je predstavljala zatočišče (Jackson, 2001: 5).

⁶³ Basajev je v intervjuju leta 2005 izjavil, da pozna točno število čečenskih upornikov, ki pa ga zaradi vojaških interesov ne bo izdal (Babitsky, 2005).

naraslo na 1 : 25 v korist Rusov. Za razliko od materialnih pa se je pri nematerialnih vojaških faktorjih tehnica prevesila na čečensko stran. Čečeni so bili namreč v primerjavi z Rusi bistveno bolj motivirani, izkušeni in usposobljeni.

4.3 ZNAČILNOSTI PRVE IN DRUGE ČEČENSKE VOJNE

4.3.1 Paradoksi asimetričnega konflikta

Strateška sredstva v razmerju do ciljev

Čečeni so se proti Rusom bojevali z omejenimi sredstvi za neomejene strateške cilje. Neodvisnost Čečenije je zanje strateškega pomena. Na drugi strani so imele ruske enote za doseg omejenega cilja na razpolago skorajda neomejena sredstva. Cilj ruskih enot je bil preprečiti odcepitev Čečenije od Ruske federacije (Cassidy, 2003: 15).

Tehnologija/oborožitev

Ruska federacija je (bila) v primerjavi s Čečenijo na bistveno višji stopnji tehnološkega in industrijskega razvoja. Ruske sile so bile tako v primerjavi s čečenskimi uporniki bistveno bolj oborožene in opremljene ter številčnejše. Kljub očitni konvencionalni vojaški in tehnološki superiornosti pa se ruske sile v določenih primerih nikakor niso znašle v boju s čečenskimi uporniki, ki so uporabljali asimetrični pristop (Cassidy, 2002: 45).

Pripravljenost za vojskovanje

Čečenski uporniki so bili v obeh vojnah v primerjavi z ruskimi enotami bistveno bolj motivirani. Za svojo neodvisnost so se pripravljali bojevati do konca in se nikakor niso pripravljali vdati, vedo namreč, za kaj se borijo. Za uresničitev svojega strateškega cilja so pripravljani žrtvovati bistveno več kot Rusi. Na drugi strani so ruske enote zelo slabo motivirane. Navadni vojaki ne vedo natančno, zakaj se sploh borijo (Areh, 2000c: 21-22). Poleg tega Čečenija ni strateškega pomena za obstoj in varnost Ruske federacije, zato leta tudi ni pripravljena uporabiti vseh razpoložljivih sredstev v konfliktu. Cilj čečenskih upornikov je, da ruskim enotam povzročijo čimveč žrtev in na ta način zmanjšajo njihovo voljo do bojevanja (Cassidy, 2003: 22).

Vojaška kultura

Rusija je v boju proti čečenskim upornikom še vedno izvajala staro strateško doktrino, ki je bila namenjena za vojne velikega obsega. V skladu z njo so Rusi napadli s številčnimi silami, ki so se opirale predvsem na bombardiranje in obstreljevanje večjih mest, kar je seveda povzročilo na tisoče vojaških in civilnih žrtev. Ruske enote so v konfliktu v večini primerov izvajale direkten pristop. Čečenski uporniki na drugi strani pa si zaradi svojega inferiornega položaja niso smeli privoščiti, da bi se z ruskimi silami spustili v odkrit spopad, zato so uporabljali posredni (asimetrični) pristop, ki se je v bojih z ruskimi silami izkazal za zelo uspešnega in učinkovitega (Cassidy, 2003: 39).

Čas in prostor

Čečenski uporniki so poskušali izkoriščati čas in prostor na tak način, da bi si zagotovili največjo možno prednost pred ruskimi enotami. Ruske sile so z uspešnim manipuliranjem s časom in prostorom prisilili, da so se razkropile. Razkropljene sile so potem predstavljale bistveno manj nevarno in lažjo tarčo. Konvencionalne ruske enote so morale zaradi tega zagotoviti vedno večje število svojih sil za zaščito svojih komunikacij in položajev, kar se je odražalo v velikem številu majhnih izoliranih oporišč, ki so predstavljala idealno tarčo za čečenske upornike, ki so z večjimi enotami napadali posamezna oporišča (Cassidy, 2003: 41).⁶⁴

4.3.2 Druge značilnosti konflikta

Kršenje človekovih pravic, neupoštevanje vojnega prava in vojni zločini

Po navedbah poročila, ki so ga izdali Physicians for human rights, je v obeh čečenskih vojnah s strani ruskih sil prihajalo do množičnega in ponavljajočega kršenja človekovih pravic. Ruske sile so tako nezakonito zadrževale in samovoljno zapirale civiliste, jih deportirale v filtracijska taborišča ter jih pretepale in mučile. Poleg tega so se pojavljala tudi izginotja oseb ter uboji (Rubenstein et al., 2001: 81). Ropanje vasi in izsiljevanje prebivalstva, ki so ga izvajali ruski vojaki, je bilo nekaj vsakdanjega (Smith,

⁶⁴ "Kadar so tvoje sile zbrane v enem ešalonu, nasprotnikove pa razdeljene na deset delov, napadaš z močjo deset na enega. Tako po številu prekosiš nasprotnika." (Sun Cu, 1998: 94)

2003: 41). Veliko je bilo tudi napadov na civiliste in civilne objekte, predvsem mesta. Pojavljalo se je tudi kršenje načela zdravniške nevtralnosti. Za vojno v Čečeniji so bile značilne »čistilne operacije«, v katerih so ruski vojaki po vaseh iskali upornike. Pri tem so aretirali oziroma izselili velik del civilnega prebivalstva, ki so ga osumili sodelovanja z uporniki, nekatere pa so celo na mestu ubili (Rubenstein et al., 2001: 81). Rusi so z namenom, da bi končno strli čečensko obrambo, nekajkrat uporabili tudi kemično orožje, ki spada pod orožja za množično uničevanje (Areh, 2000b: 51). Vse te kršitve so imele resne posledice tako za neposredne žrtve kot tudi za celotno čečensko populacijo (Rubenstein et al., 2001: 81). Namesto običajnega pristopa v protiuporniškem boju, s katerim se gverilce loči od civilne populacije, so Rusi poskušali uničiti celotno populacijo skupaj z gverilci. Ruske sile so v tem konfliktu kršile večino Ženevskih konvencij.

Medijska blokada

Za obe čečenski vojni je bila značilna tudi medijska blokada, ki pa je bila bistveno strožja v drugi čečenski vojni. Ruska vojska je uvedla strogo cenzuro poročil iz Čečenije, še posebej za tuje novinarje. Vsi tuji novinarji so bili nameščeni v kraju Mozdok v Severni Osetiji, kjer je bilo glavno poveljstvo ruskih sil, torej več kot 150 kilometrov od bojišča.⁶⁵ Poleg tega je ruska vojska strogo pazila na novinarje. Celo ruski novinarji, ki so poročali iz Čečenije, so se pogosto pritoževali nad velikim pritiskom vojaških oblasti, ki so zahtevale spoštovanje cenzure.⁶⁶ Prav zaradi tega v javnosti ni bilo mogoče videti slik padlih ruskih vojakov in uničenih oklepnikov (Areh, 2000a: 7). Iz Čečenije so lahko poročale samo uradne televizijske hiše in časopisi, katerih poročila so vojaške oblasti še pred objavo natančno pregledale in cenzurirale. V primerjavi s prvo se je v drugi vojni še povečala cenzura, novinarji pa so imeli omejen dostop do pomembnih dogodkov. Na ukaz predsednika Putina je bil oblikovan Ruski informacijski center, ki je pregledal vsa

⁶⁵ Slovenski vojni poročevalec Valentin Areh je dejal, da ni imel nobene želje, da bi o čečenski vojni poročal iz kraja Mozdok, kajti to bi bilo po njegovem mnenju isto, kot da bi poročal iz Moskve, Berlina ali kar iz Ljubljane (Areh, 2000a: 7). Valentin Areh je bil eden izmed redkih, ki mu je uspelo priti na stran čečenskih upornikov, med katerimi je naredil ekskluzivno reportažo o vojni v Čečeniji.

⁶⁶ Igor Malašenko, direktor neodvisne televizije NTV je dejal: »Niso zaskrbljeni nad številom ubitih ljudi, ampak nad številom trupel, ki so prikazana na televiziji.« (Herd, 2002: 110)

poročila z bojišča in jih cenzuriral v skladu z uradno kremeljsko politiko. Ta center je pregledoval tudi tuje publikacije in odločal, kaj od tega se lahko objavi v Rusiji in kaj ne. V drugi čečenski vojni so bile tako lahko objavljene samo tiste informacije, ki so ustrezale Kremlju (Thomas, 2003: 221–222) Zaradi pomanjkanja informacij o vojni v Čečeniji so nekateri vojaški analitiki (npr. Solvang, 2004: 1) označili Čečenijo za »pozabljeno vojno«.

* * *

V prvi in drugi čečenski vojni so prišle do izraza značilnosti oz. paradoksi asimetričnega konflikta, ki še enkrat več dokazujejo, da je šlo v obeh vojnah v Čečeniji za primer asimetričnega spopada. Lahko celo rečem, da so značilnosti asimetričnega konflikta, ki sem jih opredelil v teoretičnem delu svoje naloge, hkrati tudi značilnosti obeh vojn v Čečeniji. Pojavljali so se tudi vojni zločini, kršenje človekovih pravic, neupoštevanje vojnega prava ter medijska blokada, vendar pa ti pojavi niso omejeni na asimetrične spopade, ampak jih lahko najdemo tudi v spopadih, ki po svoji naravi niso asimetrični.

4.4 ČEČENSKI UPORNIKI IN ASIMETRIČNO VOJSKOVANJE

V svoji diplomski nalogi sem asimetrično vojskovanje razdelil na osnovne in skrajne oblike asimetričnega vojskovanja. Med osnovne oblike tako na primer štejem gverilsko bojevanje, bojevanje v gorah in civilno-obrambne dejavnosti, medtem ko med skrajne oblike uvrščam organiziran kriminal in predvsem terorizem. Za omenjeno delitev sem se odločil zato, ker po mojem mnenju gverilskega bojevanja in terorizma ne moremo uvrščati v isto skupino. Gverilsko vojskovanje namreč napada samo nasprotnikove vojaške enote oz. infrastrukturo, ki je pomembna v vojaškem smislu, medtem ko so napadi teroristov večinoma usmerjeni na civilno populacijo. Če je torej določena oblika asimetričnega vojskovanja usmerjena proti vladnim enotam oz. vojaški infrastrukturi, jo uvrščam med osnovne oblike, če pa je usmerjena proti civilistom, pa med skrajne oblike asimetričnega vojskovanja. Izjema so civilno-obrambne dejavnosti, ki so lahko usmerjene tako proti vladnim enotam in vojaški infrastrukturi kot tudi proti civilistom in jih uvrščam med osnovne oblike asimetričnega vojskovanja.

4.4.1 Osnovne oblike asimetričnega vojskovanja

Gverilsko bojevanje

Relativno šibke in revne države ter uporniške skupine, ki so bile ali pa se bojijo, da bodo premagane na glavnem bojišču, proti organizirani in bogati državi ne morejo nadaljevati s klasičnim razvrščanjem običajnih vojaških enot in bojevanjem v vnaprej pripravljenih spopadih. S taktiko, ki obsega vrsto zaporednih napadov v smislu »udari in beži«, ter infiltracijo na ozemlje pod nadzorom nasprotnika, lahko v veliki meri močno poškodujejo ali pa celo uničijo organiziranost in moralo formalnih vojsk. Gverilci nikoli ne oblikujejo večjih enot in se ne pustijo ujeti v vnaprej pripravljene spopade. Na ta način zelo uspešno preprečujejo, da bi sovražnikova superiornost v ognjeni moči in v številu pripadnikov prišla do izraza. Tak način bojevanja prisili superiorno stran v spopadu, da določen del svojih enot namesti v skoraj vsakem mestu in vasi, kar bistveno zmanjša število učinkovitega osebja. Poleg tega mora za vsak oskrbovalni konvoj zagotoviti oddelke za zaščito in se boriti v zelo neprijetnem okolju. Gverilsko vojskovanje je najbolj uspešno na ozemljih oz. v državah, kjer okupator nima podpore domačega prebivalstva. Veliki stroški nenehne prisotnosti vojaških sil v tuji državi pogosto predstavljajo preveliko oviro za politično voljo superiorne sile, zato se le-ta pogosto odloči za umik ali spravo z gverilci, čeprav je bila v vojaškem smislu dejansko neporažena (Robertson, 1987: 154-155).⁶⁷

Čečenski uporniki so izvajali gverilsko vojskovanje ves čas trajanja konflikta in v vseh predelih Čečenije, ker se je le-to izkazalo za zelo uspešno v bojevanju proti ruskim enotam. Najbolj uspešno so ga izvajali v južnih goratih predelih Čečenije, kjer zaradi posebnosti terena velika ruska vojaška pomoč ni prišla do izraza.

Bojevanje v mestih oz. operacije v urbanem okolju⁶⁸

Med vojaškimi poveljniki predstavljajo mesta eno izmed najmanj priljubljenih bojišč. Mesta namreč dobesedno pogoltnejo vojsko in jo poleg tega še hitro izčrpavajo.

⁶⁷ »Gverila zmaguje takrat, ko ne izgublja, medtem ko konvencionalna vojska izgublja takrat, ko ne zmaguje.« (Henry Kissinger v Cassidy, 2002: 43)

⁶⁸ "Najnižja stopnja vojskovanja je obleganje mesta. Tega se lotimo le v primeru pomanjkanja drugih možnosti." (Sun Cu, 1998: 49)

Bojevanje v mestih je zaradi njegove nepredvidljivosti izredno težko nadzorovati. Do izraza pridejo predvsem orožja kratkega dosega, medtem ko je orožje dolgega dosega malo uporabno. V operacijah v urbanem okolju so bistveno zmanjšane ključne prednosti profesionalnih vojsk, kot so na primer kolektivna disciplina, kohezivnost enot in možnost kombinacije različnih vrst orožja.

Zaradi velikega števila stavb, majhnega razmaka med njimi in omrežja (ozkih) ulic, ki otežujejo nadzor in uporabo večjih vojaških enot, se le-te v urbanem okolju večinoma razbijejo na relativno majhne skupine. Urbano bojevališče zato razpade na veliko število manjših neodvisnih spopadov okrog posameznih stavb, trgov, mostov in drugih obrambnih položajev. Uspeh v teh spopadih je v veliki meri odvisen od iniciative in motivacije vojakov, predvsem podčastnikov in nižjih častnikov. Napadajoča vojska ima veliko problemov z identifikacijo ciljev, razlikovanjem med sovražnikovimi in lastnimi položaji ter pregledom nad rezultati svojih akcij. Uporaba težke oborožitve povzroči tudi veliko žrtev med civilnim prebivalstvom in ogromno kolateralne škode. V mestih je težko vzdrževati poveljevalno linijo. Linijska komunikacija je pomanjkljiva, pogosto primanjkuje zanesljivih informacij. Sile, ki so enkrat vključene v bojevanje, je izredno težko oskrbovati, okrepiti oziroma izvesti njihov umik.

Branilci mesta so v bistveni prednosti pred napadalci, saj mesto natančno poznajo. V gosto posejanih stavbah lahko branilci uredijo veliko število zamaskiranih in utrjenih obrambnih položajev, ki jih je zelo težko napasti. V mestih so bistveno omejene bojne zmogljivosti oklepnih in drugih mobilnih enot, saj so določeni predeli mesta zanje zaradi podrhtih stavb in barikad popolnoma nedostopni. Poleg tega so te enote izredno ranljive za ročna protioklepna orožja. Mesta, ki so sestavljena iz številnih stavb, cest, prehodov, kanalov, parkov in ostale infrastrukture, je bistveno lažje braniti, kot pa zavzeti. Če povzamem, je bojevanje v mestih bolj kot napadalcem, težko oboroženim mobilnim enotam ter regularnim silam naklonjeno branilcem, lahko oboroženim in statičnim silam ter neregularnim enotam (Ashworth, 2004: 1-2).

Čečenski uporniki so to obliko asimetričnega bojevanja več kot uspešno uporabljali v prvi in drugi čečenski vojni pri obrambi večjih mest, kot so Grozni, Argun, Gudermes in Šali.

Civilna obramba

Čečenski prebivalci so se v boju proti ruskim enotam zatekli tudi k civilni obrambi, ki jo Malešič (1994: 72) definira kot "tisti del obrambno-zaščitne dejavnosti družbe, katere prednostni namen je z nevojaškimi in nenasilnimi sredstvi zavarovati ljudi, družbene in osebne vrednote, gmotne in kulturne dobrine in zagotoviti nepretrganost političnega, gospodarskega in kulturnega življenja v posamezniku in skupnosti neprijaznih razmerah – ob naravnih in drugih nesrečah, v izrednih razmerah in vojni."

Po njegovem mnenju se predstavljena definicija od drugih razlikuje predvsem po "poudarjanju nevojaškosti in nenasilnosti civilne obrambe in po vlogi civilne obrambe, ki je opredeljena širše, tako da lahko poleg civilne zaščite zajame tudi gospodarsko obrambo, psihološko obrambo, neoborožene oblike upiranja in obrambno-zaščitne ukrepe v politično (oblastni) sferi."

V okviru civilne obrambe, ki so jo Čečeni izvajali kot dopolnilo oboroženemu odporu, so proti ruskim enotam izvajali predvsem *psihološko obrambo* in *neoborožene oblike upiranja*.

V zgodovini vojskovanja je bil psihološki vidik vedno zelo pomemben. Vplivanje na lastne sile, moralo in voljo prebivalstva ter vplivanje na nasprotnika je v številnih spopadih odigralo pomembnejšo vlogo kot samo kvantitativno razmerje sil na bojišču. Zato je tisti akter, ki je imel na tem področju bolj izdelano strategijo, dosegel dosti boljše rezultate, kot bi jih sicer. Psihološko bojevanje v sodobnem, vse bolj povezanem svetu, kjer poleg javnosti v nasprotnih si straneh nastopajo še javnosti na mednarodni ravni, pridobiva na pomenu tudi v okviru asimetričnega vojskovanja. Asimetrija ima namreč poleg materialnih prav tako pomembne psihološke implikacije in psihološko bojevanje je tisto, ki te implikacije še poveča. Tako imajo zlasti šibkejše strani v konfliktu večjo možnost, da izpolnijo zastavljene cilje (Svete, 2002: 87).

Čečeni so v kontekstu psihološkega bojevanja proti ruskim enotam uporabljali *psihološko obrambo*, ki jo Malešič (1994: 141) definira kot "posredovanje verbalnih, vizualnih in avdialnih signalov (potencialne) žrtve, ki delujejo v smeri krepitve lastne volje do odpora, slabljenje nasprotnikove volje do agresije, propagiranje lastnih stališč v mednarodni javnosti ali v smeri blaženja učinkov drugih kriznih razmer."

Pod sintagmo psihološka obramba razumemo predvsem dejavnost množičnih občil in državnih organov s področja informiranja v kriznih razmerah. Cilj psihološke obrambe je tudi v vojnih razmerah ohraniti moralo prebivalstva in komuniciranje. Psihološka obramba se na nekaterih točkah povezuje z državljansko (nenasilno obrambo) (Malešič, 1994: 141-142).

Čečeni so v drugi čečenski vojni za širjenje protiruskega razpoloženja med islamskimi državami in seveda tudi za propagiranje svojih stališč v mednarodni javnosti pričeli zelo intenzivno uporabljati svetovni splet.⁶⁹ Na spletnih straneh tako na primer opozarjajo tudi na vojne zločine, ki jih izvajajo ruske enote.

Neoborožene oblike upiranja lahko tvorijo pomembno vrsto obrambnih dejavnosti države, ker lahko uspešno doprinesejo k zmagi nad agresorjem. V Čečeniji je ta vrsta obrambne dejavnosti zajemala predvsem sodelovanje prebivalstva s čečenskimi oboroženimi silami, zavračanje sodelovanja z agresorjem, blokade vojašnic, komunikacij, zvez in medijev ter demonstracije.

4.4.2 Skrajne oblike asimetričnega vojskovanja

Terorizem

Univerzalna definicija terorizma ne obstaja, tako da je na vprašanje, kaj je terorizem, mogoče odgovoriti na več načinov.⁷⁰ Definicije se razlikujejo od avtorja do avtorja, določene se osredotočajo na obliko nasilja, druge na tarče nasilja, tretje na subjekt izvajanja nasilja. Kaj posamezna definicija obsega, pa je odvisno predvsem od stališča oziroma vidika, s katerega se proučuje pojav terorizma. Kljub vsem različnim

⁶⁹ Najpomembnejša čečenska spletna stran je www.kavkazcenter.com, ki jo ureja The Kavkaz-Center Internet Agency.

⁷⁰ Oblikovanje enotne definicije terorizma predstavlja velik pravni in konceptualni izziv ter seveda tudi sporno politično vprašanje. Isto osebo lahko na primer eden smatra za terorista, nekdo drug pa kot borca za svobodo. Osebe, ki izvajajo teroristične akcije proti državi A, so lahko v očeh državljanov države A, ki nasprotujejo režimu te države, obravnavani kot odrešitelji. Poleg tega so lahko deležni tudi podpore od države B, če je le-ta sovražnica države A (Stockholm International Peace Research, 2003: 6).

definicijam, ki se pojavljajo v svetu, ima danes beseda terorizem, predvsem v zahodnem svetu, vedno negativen pomen.⁷¹

Za potrebe moje naloge zadošča opredelitev terorizma, ki jo predlaga International Military and Defence Encyclopedia. Terorizem je tu opredeljen kot "zavestna uporaba sistematičnih akcij in groženj proti civilnim tarčam (ugrabitev talcev, letal) z namenom, da se doseže čim večja odmevnost v javnosti, kar lahko pomaga pri uresničevanju širših političnih ali ideoloških ciljev." (Dupuy, 1993: 665)

Če upoštevamo Gusovo (2003: 33) tipologijo, potem se v Čečeniji izvaja revolucionarni oz. odpadniški terorizem, verski terorizem in mednarodni terorizem. *Revolucionarni terorizem* prihaja od spodaj, njegovi nosilci so nedržavni subjekti in je usmerjen proti lastni vladi, drugim etničnim ali verskim skupinam ali pa drugim zaznamim nasprotnikom. *Verskega terorizma* se poslužujejo predvsem verski skrajneži, ki verjamejo, da jim je onstranska sila (bog) ukazala izvajati nasilje v imenu vere oziroma v podporo veri in bogu. *Mednarodni terorizem* je terorizem, ki presega meje posameznih držav. Tarče so izbrane zaradi svoje simbolne vrednosti v mednarodnem okolju.

Čečenski uporniki so terorizem kot obliko boja proti ruskim enotam pričeli v večji meri uporabljati v drugi čečenski vojni, nekaj terorističnih akcij pa je bilo izvedenih tudi v prvi vojni.

Organizirani kriminal

Organizirani kriminal se postavlja kot vzporedni sistem državnemu sistemu in ga lahko označimo kot družbo, ki kriminalno deluje zunaj kontrole javnosti in oblasti. Posebej nevarne so okoliščine, v katerih prične organizirani kriminal tekmovati z državo kot družbeno organizacijo za varstvo javnega reda in miru ter za vzdrževanje varnosti in pravičnosti, ko prične tekmovati za prevlado v ekonomiji in skuša z nekaterimi prijemi državo celo »prevzeti«. Organizirani kriminal ogroža zaupanje v državo kot najpomembnejšo družbeno organizacijo (Pečar, 1996: 91).

Organizirani kriminal predstavlja v Čečeniji zelo velik problem, saj je bil dobro razvit že pred začetkom konflikta, kasneje pa se je zaradi ugodnih pogojev samo še okrepil.

⁷¹ Za natančnejše seznanjanje s terorizmom priporočam knjigi Global Terrorism (Henderson, 2001) in Origins of Terrorism (Reich, 1998).

Večino organiziranega kriminala izvajajo čečenske mafijske skupine, ki niso povezane s čečensko vojsko. V vojni vidijo priložnost, da pridejo do hitrega zaključka in se skupaj z uporniki ne borijo za neodvisnost Čečenije (Areh, 2000a: 7).

4.4.3 Izvajalci asimetričnega vojskovanja v Čečeniji

Če upoštevamo McKenzijevo (2000: 50-51) razvrstitev, potem na najvišji, nacionalni ravni, izvaja asimetrično vojskovanje kvazi oz. "odpadniška" država Čečenija. Poleg tega pri izvajanju asimetričnega vojskovanja sodelujejo tudi nekateri nedržavni akterji. V največji meri asimetrično vojskovanje izvajajo čečenske uporniške sile, ki so bile sprva združene v dokaj nerazviti koaliciji, a se je le-ta kasneje razdrobila na manjše skupine. V določenih posebnih operacijah sicer še prihaja do sodelovanja med njimi, medtem ko so dolgotrajnejše koalicije možne samo med skupinami, ki pripadajo istemu klanu. Nastala je mreža polsamostojnih skupin, znotraj katerih obstajajo različne vrste enot in njihovih poveljnikov, med katerimi so tudi razbojniški uporniški poveljniki in vahabistični ekstremisti. Določene skupine izvajajo tudi skrajne asimetrične oblike vojskovanja, kot sta terorizem in organizirani kriminal (Galeotti, 2004d: 13).

Razlikujemo lahko med tremi različnimi vrstami skupin oz. bojevnikov. Najprej so tu dobro opremljeni, disciplinirani in izkušeni bojevniki, ki pripadajo enemu izmed znanih uporniških voditeljev. Te dobro organizirane in udarne skupine lahko svojo moč deloma ali pa v celoti uporabljajo za izvajanje aktivnosti, ki so nekje med vojno ekonomijo in organiziranim kriminalom. Poleg tega razpolagajo z zadostnimi finančnimi viri za financiranje dolgotrajne gverilske vojne. V *drugo skupino* spadajo relativno samostojni občasni bojevniki, ki se pridružijo enoti za določen čas ali pa celo sami organizirajo majhno enoto za boj proti Rusom. Prav zaradi občasnih bojevnikov lahko čečenski uporniki tako presenetljivo hitro popolnijo svoje enote. V *tretjo skupino* spadajo samoobrambne domobranske enote, ki so formirane v skoraj vsaki vasi in so namenjene za zaščito prebivalcev pred napadi ruskih enot (Baev, Koehler, Zurcher, 2002: 47-48).⁷²

⁷² V določenih primerih pa domobranske enote tudi poskušajo preprečiti drugim upornikom, da bi se nastanili v njihovi vasi, ker se bojijo, da bi to izzvalo ruski napad (Baev, Koehler, Zurcher, 2002: 47-48).

Določene asimetrične oblike, kot je na primer civilna obramba s svojimi podsistemi, pa seveda izvaja tudi civilno prebivalstvo.

Ugotovim lahko, da pri izvajanju različnih oblik asimetričnega vojskovanja v Čečeniji tako sodelujejo "kvazi" država Čečenija, različne uporniške in kriminalne skupine ter civilno prebivalstvo.

4.5 RAZLOGI ZA ASIMETRIČNO VOJSKOVANJE

4.5.1 Neuspešnost in neučinkovitost konvencionalnega načina vojskovanja

V svoji prvi hipotezi sem zapisal, da so čečenski uporniki v prvi čečenski vojni pričeli uporabljati asimetrične metode vojskovanja zaradi neuspešnosti in neučinkovitosti konvencionalnega načina vojskovanja. Z namenom, da bom lahko preveril svojo hipotezo, bom podrobneje analiziral obdobje od 11. decembra 1994, ko se je začela invazija na Čečenijo, do 19. januarja 1995, ko je bila zavzeta predsedniška palača v Groznej, ki je predstavljala simbol čečenskega upora. V tem obdobju bom poizkusil določiti tisto časovno točko, v kateri so čečenski uporniki s konvencionalnega načina prešli na asimetrični način vojskovanja.

Začetna dejanja

Prva čečenska vojna se je, kot že rečeno, začela 11. decembra zgodaj zjutraj, ko so ruske enote s severa, vzhoda in zahoda začele z napadom na Čečenijo, temu pa je sledilo močno obstreljevanje in bombardiranje glavnega mesta Grozni (Hodgson, 2003: 66).⁷³ Ruski uradni viri so sprva poročali o nemotenem poteku operacije, tako da je izgledalo, da se pohod odvija kot parada ali vaja (Žabkar, 1995: 12). Dejansko so ruske enote že na začetku operacije naleteli na velike težave, saj so morale na svoji poti do Čečenije preko Severne Osetije, Ingušetije in Dagestana, ki so avtonomne republike znotraj Ruske federacije in mejijo na Čečenijo. V vseh treh republikah so se vojaške kolone soočile s srditimi množicami, ki so zahtevale, naj se vojska vrne v svoje baze. V Dagestanu je te proteste večinoma organizirala čečenska manjšina, ki živi na zahodu te republike. V

⁷³ Podatke o ruskih in čečenskih silah sem predstavil na straneh od 41 do 44.

Ingušetiji so proteste organizirali inguški begunci,⁷⁴ ki še niso pozabili pogroma in deportacij iz leta 1992, ki so jih izvajale z ruske strani podprte tolpe iz Osetije. Celo v Severni Osetiji, ki naj bi bila lojalna Rusiji, je predvsem podeželsko prebivalstvo na različne načine poskušalo zaustaviti oz. upočasniti napredovanje ruskih sil. Z izvajanjem takih akcij so tako prebivalci Ingušetije, Dagestana in Severne Osetije dejansko predstavljali prvo linijo čečenske obrambe (Seely, 2001: 225-226).

Upor podeželja

Napredovanje ruskih enot je bilo močno ovirano zaradi različnih cestnih ovir, ki so bile narejene predvsem iz protioklepniških betonskih blokov, tovornjakov in avtobusov (Seely, 2001: 226). Pri teh blokadah so sodelovale predvsem ženske in starejši ljudje, ki so z oblikovanjem živih ščitov preprečevali ruski vojski, da bi izvajala svoje aktivnosti (Stockholm International Peace Research, 1995: 243). V vaseh Davidenko in Novi Šurvoj, ki ležita 40 kilometrov pred Groznom, je tako na primer več sto ljudi posedlo po cesti in s tem preprečilo napredovanje vojaške kolone, v kateri je bilo več kot 300 oklepniških vozil (Seely, 2001: 226). Vaščani so nekaj ruskih vojakov na različne načine zgrabili stran od njihovih enot in jih nato zadržali kot talce.⁷⁵ Poleg tega so lokalni prebivalci ves čas podkupovali slabo plačane ruske vojake z rublji in vodko, da so jim leti odstopili gorivo, ki je bilo namenjeno za vojaška vozila. Pogosto se je tudi zgodilo, da so vaščani preprosto izčrpali gorivo iz vojaških vozil, medtem ko so ruski vojaki spali.

Čeprav odpor lokalnih prebivalcev ni bil koordiniran s strani čečenskega režima, se je kljub temu izkazal za zelo uspešnega. Lokalni prebivalci so sami sebe smatrali kot del obrambe proti Rusom. S temi akcijami so ob podpori čečenskih vojakov uspeli upočasniti in demoralizirati ruske enote, zaradi česar so le-te za relativno kratko pot od čečenske meje do glavnega mesta namesto dveh dni potrebovale dva tedna (Seely, 2001: 227-228).

⁷⁴ Napadi na ruske enote v Ingušetiji so bili tako intenzivni, da je ruski obrambni minister dejal, da je ingušetska vlada Rusiji očitno napovedala vojno (Tolz v Huntington, 1996: 277).

⁷⁵ V prvem dnevu operacije je bilo tako po uradnih ruskih podatkih za talce zadržanih več kot 100 ruskih vojakov (Seely, 2001: 226).

Čečenska obramba

Čečenska obramba je bila organizirana v koncentričnih krogih, katerih središče je predstavljal Grozni, poleg glavnega mesta pa je obsegala še predmestja in okoliške vasi. Prvi krog mestne obrambe je tako potekal skozi predmestja, drugi je bil postavljen na oddaljenosti 4.000 m, tretji pa na oddaljenosti 1.500 m od predsedniške palače. Obramba izven glavnega mesta ni bila tako čvrsta. Prvi obrambni položaji čečenskih upornikov so bili postavljeni v mestih in vaseh na razdalji od 10 do 30 km pred glavnim mestom. Ti položaji so bili zamaskirani, uporniki na teh položajih pa so imeli na razpolago nekaj tankov, artilerijskega orožja in oklepnih transportnih vozil. Področja okrog obrambnih položajev so bila minirana.⁷⁶ Čečenski uporniki so napadali ruske kolone iz svojih okrepljenih položajev s hitrimi in nenadnimi vpadi, dejansko so uporabljali taktiko »udari in se umakni«. Svoje položaje so izbirali izredno pazljivo, saj so s tem prisilili Ruse, da so dobro premislili, preden so jih napadli. V nekaterih mestih so tako svoje položaje imeli v šolah in na območju naftnih rafinerij. Rusi so pričakovali hitro in lahko zmago, vendar so bili presenečeni, ko so ugotovili, da so se Čečeni umaknili iz severnih nižinskih predelov in prešli na gverilsko vojskovanje in celo terorizem (Hodgson, 2003: 66).

Kljub velikim težavam in s skoraj dvotedensko zamudo so ruske enote vseeno počasi napredovale proti glavnemu mestu, katerega rob so dosegle 25. decembra. V naslednjih dneh so zasedle vse strateške točke okoli glavnega mesta (Seely, 2001: 229-232).

Novoletni napad na Grozni

Rusi so načrtovali, da bo mesto napadlo več kolon iz različnih smeri ob močni letalski podpori. Cilj ruskih enot je bil s hitrim napadom zavzeti predsedniško palačo, ki je predstavljala simbol Dudajevnega režima, ter ostale strateške točke, kot so na primer vladne stavbe, železniška postaja in mostovi. Pričakovali so, da jim bo s hitrim napadom uspelo obkoliti Dudajeva in njegove pripadnike ter na ta način tudi omejiti gmotno škodo in število civilnih žrtev. V napadu je sodelovalo 38.000 mož, 230 tankov, 454 oklepnih vozil in 388 kosov artilerijskega orožja (Seely, 2001: 241). Ruske sile, ki so 31. decembra

⁷⁶ Če so prvo linijo čečenske obrambe predstavljali podeželski prebivalci, ki so s svojimi akcijami ovirali napredovanje ruskih enot, potem lahko rečemo, da so drugo linijo čečenske obrambe predstavljali obrambni položaji v mestih in vaseh pred glavnim mestom.

1994 napadle Grozni, so bile tehnološko in številčno superiorne v primerjavi s čečenskimi branilci. Možno je, da je prepričanje ruskih enot o lastni neranljivosti, ki je izviralo iz te številčne in tehnološke superiornosti, prispevalo k nedoslednim ukrepom, zaradi katerih so se ruske enote (pre)pogosto znašle v protioklepnih čečenskih zasedah. Rusi kljub svojim superiornim oborožitvenim sistemom Čečenov niso mogli potisniti v neugoden položaj (Cassidy, 2002: 46). Poleg tega jim tudi ni uspelo blokirati cest, ki so vodile v mesto z juga, to pa so izkoristili čečenski uporniki, ki so to območje uporabljali za oskrbo s strelivom in moštvom ter kasneje tudi za evakuacijo iz mesta (Seely, 2001: 242-243).

Ob novem letu so prva poročila govorila o tem, da so oklepne enote že prodrle v center Groznega. Kmalu se je izkazalo, da so Čečeni namerno spustili kolone v center mesta. Ruski poveljniki so namreč dobili nalogo, da mesto čim hitreje zasedejo. S tem ko so z oklepnimi silami vztrajno silili v center mesta, so v bistvu lezli v past. Poleg tega je bilo ruskim vojakom rečeno, da v mestu ni čečenskih upornikov oz. da so tam le neorganizirane skupinice, kar je seveda na nek način vplivalo na popuščanje pri zavarovalnih ukrepih. Ko so se oklepne kolone raztegnile in ko so se vozila nagnetla v ozkih ulicah, v katerih se niso mogla obračati, se je 1. januarja 1995 začel splošni čečenski napad na blokirane oklepnike (Žabkar, 1995: 12). Čečenski uporniki so napadali v majhnih skupinah, ki so bile dobro oborožene z lahkim orožjem. Imeli so ohlapno poveljevalno strukturo, bili so izredno dobro motivirani in usposobljeni (Seely, 2001: 244). Zaradi začetnih uspehov so se v naslednjih dneh borili vse bolj zagrizeno (Žabkar, 1995: 13).

V ozkih ulicah so tanki in oklepniki postali plen bočnega ognja protioklepnih orožij kratkega dosega. Oklepne enote se niso mogle razviti v širino, niso mogle manevrirati in topovi tankov niso mogli doseči potrebne elevacije, da bi v ozkih ulicah dosegli cilje v zgornjih nadstropjih blokov. Z blokov so branilci streljali z raketometi s protioklepnimi izstrelki, ki so tank prebili od zgoraj, kjer je oklep najtanjši. Za uničevanje oklepnikov so uporabljali tudi zažigalne steklenice («molotovke»). Uporniki so ruske sile poskušali razdeliti v manjše oddelke, ki jih je bilo veliko lažje uničiti. Ruske enote tudi niso mogle odkriti ciljev, velikega dosega topov pa v bojih iz bližine niso mogli izrabiti, ker so branilci manevrirali v mrtvih conah (za bloki, izza katerih so jih obstreljevali z

minometi). Pri tem so se opirali na informacije telefonistov, ki so ves čas spremljali delovanje in premike ruskih enot, stisnjenih v kolone v ozkih ulicah. Na kolone so uspešno usmerjali ogenj minometov, ki jih napadalci niso mogli odkriti (Žabkar, 1995: 13). Čečeni so s streljanjem s protitankovskimi lanserji iz vseh strani, vseh nadstropij, od stavbe do stavbe uničili veliko število ruskih tankov.⁷⁷ V novoletnem napadu na Grozni je tako eden izmed ruskih polkov izgubil kar 102 od skupno 120 vozil, poleg tega je bila ubita tudi večina častnikov tega polka (Cassidy, 2002: 46). Branilci so v vse stavbe, ki bi jih lahko uporabile ruske enote, pravočasno namestili mine presenečenja, kar je povzročilo veliko žrtev med ruskimi silami. Čečenski uporniki so lahko svoje sile razvijali po vertikali (od kleti do zgornjih nadstropij železobetonskih nebotičnikov), uporabljali so zanesljive telefonske zveze, po zaslugi kanalizacijskega omrežja so lahko manevrirali tudi pod zemljo in se poleg tega lahko do določene mere opirali tudi na oskrbo iz pravočasno pripravljenih skladišč (Žabkar, 1995: 15).

Uspešen odpor čečenskih sil v Groznejem je povsem v nasprotju s trditvijo nekdanjega ruskega ministra za obrambo Pavla Gračeva, ki je trdil, da bi lahko zrušil Dudajev režim v nekaj urah z enim padalskim polkom, prisilil ruske sile, da so se umaknile iz centra mesta in se nato ponovno razporedile (Cassidy, 2002: 46).⁷⁸

Če so hoteli Rusi zavzeti Grozni, so morali najprej spremeniti svojo taktiko. Prva naloga ruskih poveljnikov je bila utrditi ruske položaje in preprečiti uničenje enot, ki so prodrle v mesto. Sledilo je zavzetje in utrjevanje ključnih točk tako na tleh kot tudi v visokih stolpnih in vladnih stavbah. Ruske enote se niso več v tolikšni meri zanašale na oklepno tehniko. V spopad so se vključile tudi bolj specializirane enote, poleg tega so pričeli na ruski strani delovati tudi ostrostrelci (Seely, 2001: 248-249). Ruske enote niso več ponavljale začetnih napak, ampak so vse stavbe, ki so jih obkolile, temeljito pregledale in prostore v stavbah preventivno zasule z ročnimi bombami, kar pa je seveda

⁷⁷ V prvem mesecu prve čečenske vojne je morala ruska vojska kot nepopravljivo vojno škodo odpisati 225 oklepnih vozil. Oklepni kolesni in gosenični transporterji so se izkazali za zelo ranljive za sovražnikov ogenj. Vsako od teh vozil je bilo v povprečju zadeto s 3 do 6 smrtonosnimi zadetki, kar dokazuje, kako uspešna je bila čečenska taktika (Hodgson, 2003: 70).

⁷⁸ "Kadar general ni zmožen zadržati svojega srca in svojo vojsko neuspešno pošlje nad mestno utrdbo, pri čemer izgubi tretjino vojakov, mesta pa ne osvoji, temu rečemo tragični napad." (Sun Cu, 1998: 51)

povzročilo več žrtev med civilnim prebivalstvom. Izboljšalo se je sodelovanje med padalci, inženirci, protioostrorelskimi skupinami, tanki in samohodnimi topovi. Da bi se izognili izgubam v bojih iz bližine, so začeli Rusi množično uporabljati artilerijo in občasno tudi letalstvo,⁷⁹ s katerim so sistematično podirali zgradbo za zgradbo, blok za blokom in si utirali pot v središče mesta oziroma do predsedniške palače in drugih pomembnih objektov. Čečeni so večino teh objektov dodatno utrdili in spremenili v trdnjave, ki so vzdržale tudi zadetke največjih kalibrov. Vsi ti ukrepi so pripomogli k temu, da se je stanje pričelo spreminjati v rusko korist (Žabkar, 1995: 13-14).

V naslednjih dneh so ruske enote v bojih v mestu dosegale vedno večje uspehe, kar je prisililo čečenske upornike, da so prešli v defenzivo. Okrepljene ruske enote so 7. januarja pričele prodirati proti centru mesta, kjer je bilo poveljstvo čečenskih upornikov, ki so se jim srdito upirali. Stavbe so zapuščali šele potem, ko so se iz oči v oči soočili z rusko artilerijo in pehoto. Čečenski uporniki so se pričeli zavedati, da se bodo morali zaradi očitne ruske premoči in predvsem preslabe oskrbljenosti s strelivom umakniti iz središča mesta. Boji so se nadaljevali še cel teden, napad na samo predsedniško palačo se je začel 15. januarja. Po hudih bojih je ruskim enotam 19. januarja končno uspelo zavzeti zapuščeno in v veliki meri uničeno predsedniško palačo. Boji v Groznom so se nadaljevali vse do 6. marca, ko je bilo mesto v celoti zavzeto (Seely, 2001: 249).

V bojih za Grozni se je ponovno pokazalo, da je osvajanje mest zelo zamudno, da zahteva močne sile (predvsem visoko motivirano pehoto in inženirce) ter da povzroči veliko žrtev med civilnim prebivalstvom⁸⁰ in materialno škodo v mestni infrastrukturi. Boji v Groznom so bili tipičen primer vojaških operacij v urbanem okolju, kjer so branilci vedno v veliki prednosti (Žabkar, 1995: 15). Načrtovana bliskovita operacija, ki naj bi se končala v 3 do 4 dneh z minimalnimi izgubami in s svečanim dvigom zastave Ruske federacije na zgradbi čečenskega parlamenta v Groznom, se je spremenila v medijsko

⁷⁹ Takrat ko je bila bitka na vrhuncu, naj bi na mesto padlo od 15.000 do 18.000 granat in raket težkega kalibra dnevno (približno 200 ton na dan) (Žabkar, 1995: 18). Po podatkih nekaterih tiskovnih agencij je bilo na višku napadov na glavno mesto Grozni mogoče slišati tudi do 4.000 detonacij na uro (<http://www.globalsecurity.org/military/world/war/chechnya1.htm>, 12. 12. 2004).

⁸⁰ V bojih za Grozni je bilo do njegovega popolnega zavzetja 6. marca 1995 ubitih od 25.000 do 35.000 civilistov (Seely, 2001: 261).

negativno odmevno, zamudno, drago in krvavo obleganje in uničevanje glavnega mesta Grozni (Žabkar, 1995: 26).

Ugotovitve

Ključna ugotovitev analiziranega obdobja je, da se čečenski uporniki proti ruskim silam nikoli niso bojevali na konvencionalen način. Od samega začetka ruske invazije na Čečenijo so namreč uporabljali asimetrični pristop, saj so menili, da bodo z njim dosegli bistveno večje uspehe. Ker konvencionalnega načina vojskovanja v boju proti ruskim enotam sploh nikoli niso izvajali, ne morem analizirati uspešnosti in učinkovitosti te oblike vojskovanja.

Prvi primer asimetričnega pristopa so nenasilne akcije, ki so jih lokalni prebivalci na začetku invazije izvajali proti ruskim enotam in jih lahko štejemo k *neoboroženim oblikam upiranja*.

Na poti do glavnega mesta Grozni so bile ruske enote ves čas tarča hitrih in nenadnih *gverilskih napadov* čečenskih upornikov, ki so bistveno ovirali napredovanje.

Večjih spopadov z ruskimi enotami na ravninskih severnih predelih Čečenije so se izogibali, ker so predvidevali, da bi jih na takem terenu ruske sile veliko lažje premagale. Namesto tega so jih raje zvabili v bolj neugodno okolje, ki ga je predstavljalo urbano območje mesta Grozni, kjer so uporniki bistveno lažje izkoristili svoje prednosti (Hodgson, 2003: 65). Tako so se razvile *operacije v urbanem okolju oz. bojevanje v mestu*.

Ugotovim lahko, da so Čečeni v analiziranem obdobju v boju proti ruskim enotam izvajali *civilno-obrambne dejavnosti, gverilsko bojevanje in bojevanje v mestu*. Vse te oblike asimetričnega vojskovanja v svoji diplomski nalogi uvrščam pod *osnovne oblike asimetričnega vojskovanja*.

Zakaj so čečenski uporniki uporabljali asimetrično vojskovanje že od samega začetka spopada?

Čečeni so imeli veliko razlogov, da so se odločili za asimetrično strategijo. Ruske sile, ki so napadle Čečenijo so bile še po sovjetskem vzoru strukturirane in izurjene za obsežno konvencionalno vojno, ki naj bi se odvijala na ravnem, rahlo valovitem terenu,

kot je na primer nižina na severu Čečenije.⁸¹ Značilnost teh sil so bili težki tanki in mehanizirane formacije, ki so bile koncentrirane in razvrščene na tak način, da bi lahko izvajale hitre prodore v sovražnikovo zaledje, kjer bi ga obkolile in uničile. Ti prodori naj bi bili podprti z letalskimi napadi, težko artilerijo in helikopterskimi napadi v globino nasprotnikove obrambe. Ruska oz. bivša sovjetska doktrina je poskušala doseči hitro in odločilno zmago (Cassidy, 2003: 11).

Zaradi poznavanja ruske vojaške doktrine in ruskih sil⁸² so se čečenski uporniki zavedali, da bi jih veliko močnejše ruske sile v simetričnem oz. konvencionalnem boju zlahka in tudi predvsem zelo hitro porazile. Namesto tega so poskušali ruske enote že takoj na začetku vplesti v dolgotrajno gverilsko vojno, ki bi povečala tako ekonomske stroške kot tudi število žrtev na ruski strani, kar bi prisililo Rusijo, da se umakne. Skratka, Čečeni se sicer bojujejo na fronti, vendar upajo na zlom ruske volje do vojskovanja v njenem političnem, vojaškem in družbenem zaledju (Menon, Fuller, 2000: 41; Hodgson, 2003: 65).

4.5.2 Vpliv tujih islamskih fundamentalistov

V tem delu naloge bom poskušal ugotoviti, kakšno vlogo so v obeh čečenskih vojnah imeli tuji islamski fundamentalisti. V svoji drugi hipotezi sem namreč zapisal, da so k okrepitvi skrajnih oblik asimetričnega vojskovanja, kot sta na primer organiziran kriminal in terorizem, v veliki meri pripomogli prav islamski fundamentalisti iz drugih držav. Natančneje bom analiziral tista področja njihovega delovanja, ki mi bodo pomagala pri preverjanju moje hipoteze.

⁸¹ V obdobju Sovjetske zveze je sovjetska vojaška doktrina predvidevala, da naj bi se v primeru vojne med Zahodnim in Vzhodnim blokom večina vojaških akcij odvijala na ravninskih predelih srednje Evrope (Cassidy, 2003: 11).

⁸² Veliko čečenskih "generalov" je bilo prej zaposlenih v sovjetski vojski. Džohar Dudajev (predsednik Čečenije in vrhovni poveljnik čečenskih upornikov do svoje smrti leta 1996) je bil general v sovjetski vojski, Aslan Mašadov (kasnejši predsednik in vrhovni poveljnik) je bil polkovnik, itd. Večina upornikov je služila v sovjetski armadi kot naborniki. Vsi ti dejavniki so vplivali na to, da so uporniške sile popolnoma poznale materialno in nematerialno stanje večine ruskih oboroženih sil (Safranchuk, 2002: 386).

Vloga islama v čečenski družbi

Vprašanje, kako veliko vlogo igra islamizem pri izvajanju nasilja v Čečeniji, je pogosta tema številnih, tudi političnih razprav. Ob izbruhu konflikta ni bil le-ta v nikakršni povezavi z religijo, saj sta si tako Dudajev leta 1991 kot tudi Mašadov leta 1996 želela osnovati sekularno Čečensko republiko. Vojna proti Rusiji je brez dvoma pospešila proces islamizacije v Čečeniji. Islam se je izkazal kot dejavnik, ki ima velik vpliv na mobilizacijo, prispeva pa tudi k notranjim delitvam v čečenski družbi. Po ruski invaziji je bil čečenski boj za neodvisnost v vedno večji meri organiziran v imenu islama.⁸³ Poleg tega se je po letu 1991 na območju Severnega Kavkaza razširila še radikalna oblika islama, imenovana vahabizem,⁸⁴ ki je pričela ogrožati izvirno lokalno obliko islama, temelječo na kombinaciji sufizma in običajnih pravil, značilnih za to območje. Vahabizem je tako omajal položaj duhovščine in socialno strukturo celotne družbe. Večina prebivalcev vahabizem zavrača, medtem ko le-ta pridobiva svoje pripadnike predvsem med mladino. Po mnenju Šamila Basajeva, najpomembnejšega vojaškega voditelja v Čečeniji, ki je postal njegov goreč pripadnik, je vahabizem privlačen predvsem zato, ker mladim nudi občutek vzajemne solidarnosti, dostop do (tujega) denarja, predvsem pa je sredstvo za neupoštevanje tradicionalnega čečenskega načela o vladavini starejših oseb (Baev, Koehler, Zurcher, 2002: 67-68). Vzroke za stalno in celo naraščajočo privlačnost islamskega fundamentalizma (vahabizma) bi lahko iskali tudi v neuspešnem boju upornikov za neodvisnost Čečenije. Novim rekrutom tako islamski fundamentalisti ne obljublajo samo duhovnega zadoščenja in mesta v raju za tiste, ki se bodo žrtvovali v boju proti Rusom, ampak jim ponujajo tudi takojšnjo možnost za maščevanje. Večina rekrutov je namreč v prejšnjih bojih z Rusi izgubila svoje ljubljene osebe, svoje domove in svoj način življenja. Pridružitvev islamskim ekstremistom jim omogoča, da del tistega gorja, ki so ga bili deležni sami, povzročijo tudi Rusom. To je eden izmed glavnih razlogov za stalen dotok novih vernikov in bojevnikov v vrste islamskih fundamentalistov (Galeotti, 2004d: 13). Kljub dejstvu, da je

⁸³ Čečenska družba je pod sovjetsko oblastjo sedemdeset let preživela v popolnoma sekularni državi, vendar je islam, ki je bil strogo omejen na zasebno sfero, še vedno igral pomembno vlogo (Baev, Koehler, Zurcher, 2002: 67).

⁸⁴ Podrobnejši opis vahabizma lahko najdete v opombi številka 46.

med vdanimi pripadniki radikalnega islamizma le peščica čečenske družbe, njegove razdiralne vloge ne gre podcenjevati. Za čečensko suverenost je posebej škodljivo dejstvo, da rivalski uporniški poveljniki, ki uporabljajo islam kot izgovor, še naprej slabijo državo in njene institucije, ki jim predstavljajo resno grožnjo pri neoviranem širjenju nasilja (Baev, Koehler, Zurcher, 2002: 67-68).

Odnos Ruske federacije do islamskega fundamentalizma

Odgovornost za nemirno stanje v Čečeniji Moskva pripisuje zunanjim silam, h katerim prišteva radikalne islamske fanatike iz drugih držav (Menon, Fuller, 2000: 33). Rusko vodstvo dojema islamski ekstremizem kot eno izmed glavnih groženj za varnost Ruske federacije.⁸⁵ Skrbi jih predvsem, da bi islamski ekstremisti lahko prevzeli nadzor nad celotnim delom osrednje Azije, ki je bila včasih pod nadzorom Sovjetske zveze, ter nad določenimi predeli v Ruski federaciji, med katerimi zagotovo najbolj izstopa območje Severnega Kavkaza. Ruski zunanji minister Igor Ivanov je celo izjavil, da je mednarodni islamski terorizem⁸⁶ glavni varnostni izziv na začetku 21. stoletja (Smith, 2001: 1-2). Moskva želi sama sebe prepričati, da islamski ekstremisti niso samo del, ampak jedro problemov na Severnem Kavkazu (Menon, Fuller, 2000: 38).

Podpora drugih muslimanov

Muslimani, ki živijo na ozemlju Ruske federacije, so takoj po začetku konflikta stopili na čečensko stran (Huntington, 1996: 277).⁸⁷ Poleg tega so čečenski uporniki

⁸⁵ Putin je v nekem intervjuju zelo nazorno dejal, da se mednarodni islamski ekstremizem pojavlja na celotnem območju, ki se razteza od Filipinov do Kosova. To območje je znano tudi kot "pas nestabilnosti". (Smith, 2001: 1).

⁸⁶ Zanimivo je, da rusko vodstvo namesto izraza "islamski terorizem" uporablja izraz "mednarodni terorizem". Do tega je prišlo zato, ker nočejo povezovati miroljubnih muslimanov iz Ruske federacije, Skupnosti neodvisnih držav in drugih muslimanskih držav z (mednarodnimi) islamskimi teroristi. V uradnem ruskem izražanju pa se termini "mednarodni terorizem", "verski ekstremizem", "ekstremizem" in včasih tudi "islamski ekstremizem" uporabljajo kot sopomenke (Smith, 2001: 3).

⁸⁷ Na drugi strani pa sta Gruzija in Armenija, ki sta ortodoksni državi, podprli rusko intervencijo. Ukrajina se je zelo medlo zavzemala za mirno rešitev kriz (Huntington, 1996: 277). Če sledimo Huntingtonovi tezi o spopadu civilizacij, si v primeru Čečenije stojita nasproti muslimanska in krščanska civilizacija.

predvsem iz muslimanskih držav dobivali tudi denarno pomoč. Po podatkih ruske obveščevalne službe naj bi tako denar preko Turčije in Azerbajdžana, od koder so ga potem kurirji prenesli v Čečenijo, pritekal iz Združenih arabskih emiratov, Egipta, Libije, Kuvajta, Katarja, Afganistana in Saudske Arabije. V letu 2000 naj bi te donacije znašale celo do 6 milijonov dolarjev na mesec (Baev, Koehler, Zurcher, 2002: 73). Po mnenju visokega uradnika State Departmenta v Washingtonu so radikalni muslimani poslali v Čečenijo od leta 1997 dalje vsaj 100 milijonov dolarjev, medtem ko ruska varnostna služba navaja še bistveno višjo vsoto (Wilhelmsen, 2004: 43). Ugleden ruski analitik Aleksej Malašenko je mnenja, da je Čečenija od tujih islamskih skupin dobila letno med 10 in 200 milijoni ameriških dolarjev. Po septembru 2001, ko sta se tako ruska kot tudi ameriška obveščevalna služba pričeli bolj intenzivno boriti proti financiranju teroristov, del denarja pa so islamske skupine pričele namenjati tudi silam, ki nasprotujejo ameriški koaliciji v Iraku, se je vsota, namenjena Čečeniji, zmanjšala na 5 do 12 milijonov letno (Wilhelmsen, 2004: 45). Večino tega denarja so dobili radikalni uporniški poveljniki in politiki, ki so ga porabili za razvijanje svojih organizacij in vojaških struktur (Wilhelmsen, 2004: 4).

Kontinuirano nasilje nad civilnim muslimanskim prebivalstvom in vojna proti islamskemu terorizmu, ki jo izvaja Kremlin, ves čas le še povečujeta solidarnost muslimanskih držav in muslimanskih krogov po svetu s Čečeni (Maeder-Metcalf, 2003: 12-13).⁸⁸

Prihod islamskih fundamentalistov iz drugih držav in ustanovitev vadišč

Veliko vojaških strokovnjakov je opozarjalo, da lahko dolgotrajna vojna proti muslimanskemu prebivalstvu v Čečeniji privede do mobiliziranja (skrajnih) muslimanov tudi iz drugih področij oz. držav, kar se je potem tudi res zgodilo (Maeder-Metcalf, 2003: 10). V Čečenijo in tudi na druga območja severnega Kavkaza je odšlo veliko islamskih prostovoljcev in plačancev iz tujine, da bi tam izvajali sveto vojno (džihad) proti Rusom (Defense Intelligence Agency, 2004: 5).

⁸⁸ V pakistanskih mošejah tako muslimani molijo za svoje trpeče muslimanske brate v Kašmirju, Palestini in tudi v Čečeniji (Maeder-Metcalf, 2003: 10).

Skupaj s Čečeni se tako proti Rusom bojujejo tudi v bojih preizkušeni muslimani iz tujine, med katerimi prednjačijo tisti, ki so si bojne izkušnje pridobili med sovjetsko invazijo v Afganistan. Veterani vojne v Afganistanu so sprejeli ideologijo, ki se želi Rusom maščevati za stoletja dolgo podjarmljanje muslimanov (Menon, Fuller, 2000: 38). Poleg njih se v Čečeniji borijo še islamski bojevniki⁸⁹ iz Alžirije, Palestine, Kuvajta, Libije, Azerbajdžana, Sudana, Pakistana ter celo iz Bosne in Hercegovine in Avstralije. Večina jih je v Čečenijo prišla preko azerbajdžanske meje,⁹⁰ tako da je morala Rusija zapreti meje s to državo (Huntington, 1996: 277; Wilhelmsen, 2004: 36-37; Defense Intelligence Agency, 2004: 5). Med njimi so bili tudi taki, ki so vodili teroristična vadišča v Afganistanu. Čečenom sta se tako na primer v sredini 90-ih let pridružila tudi Ajman al-Zavahiri, ki je pozneje postal glavni odposlanec al-Kaide, ter Mohamed al-Atta, ki je bil glavni organizator napadov na ZDA septembra 2001 (Kramer, 2005: 58).

Izmed tujih islamskih fundamentalistov je do svoje smrti leta 2002 najbolj izstopal v Saudski Arabiji rojeni Samir Saleh Abdullah Al-Suwailem, ki se je bojeval pod gverilskim imenom *Khatab* (Galeotti, 2004d: 13; Hodgson, 2003: 80).⁹¹ Khatab, ki je celo med islamskimi fundamentalisti slovel po svoji brezkompromisni surovosti, je bil tudi osebni prijatelj⁹² Osame bin Ladna. Leta 1995 je po njegovem posebnem navodilu

⁸⁹ Sami sebi pravijo "sveti bojevniki" (Kramer, 2005: 58).

⁹⁰ Po podatkih ameriške Defense Intelligence Agency (DIA) je bila do Čečenije vzpostavljena neposredna povezava iz Pakistana in Afganistana preko Turčije in Azerbajdžana, po kateri so v Čečenijo prihajali islamski fundamentalisti. Po tej poti naj bi potekal tudi promet z mamili, ki so ga nadzorovale mednarodne kriminalne združbe (Defense Intelligence Agency, 2004: 5).

⁹¹ Khatab se je rodil leta 1970. V mladosti so nanj v veliki meri vplivali dogodki, ki so bili povezani s preganjanjem muslimanov po svetu. Pri 15 letih so ga želeli starši poslati na izobraževanje v ZDA, vendar sam na to ni pristal. Leta 1988 je kot prostovoljec odšel v Afganistan. Izredno hitro je opravil osnovno usposabljanje in postal mudžahedin. Sodeloval je v bojih proti ruskim enotam. V enem izmed teh bojev je bil težko ranjen. V Afganistanu je ostal do leta 1994, potem pa se je za nekaj mesecev vrnil domov. Kmalu za tem je odšel v Tadžikistan, da bi pomagal pri oskrbovanju in urjenju mudžahedinov. Čečenskim upornikom se je pridružil leta 1995 (*Contemporary Heroes of Islam - Series 1*, 2004, Waislamah News Network). Umril je leta 2002, najverjetneje zaradi strupa v pismu, ki naj bi mu ga poslala ruska obveščevalna služba (Vidino, 2005).

⁹² Khatab je tudi javno večkrat priznal, da je dober prijatelj Osame bin-Ladna in da sta se skupaj, z ramo ob ramo, borila v afganistanski vojni (Kohlmann, 2001: 74)

kot vodja prve skupine tujih islamskih fundamentalistov skupaj z devetimi⁹³ soborci odšel v Čečenijo, kjer je postal vrhovni poveljnik enot, ki so bile večinoma sestavljene iz tujih islamskih fundamentalistov (Wilhelmsen, 2004: 29; Defense Intelligence Agency, 2004: 3; Galeotti, 2004d: 13). Khataba so v ruskih medijih označili kot fanatičnega arabskega vsiljivca (Menon, Fuller, 2000: 38).

Podatki o točnem številu tujih islamskih fundamentalistov v Čečeniji se precej razlikujejo. V prvi čečenski vojni tuji islamski fundamentalisti niso bili udeleženi v večji meri, ko pa je enkrat konflikt pritegnil medijsko pozornost, se je njihovo število v Čečeniji zelo povečalo (Vidino, 2005). Nekateri analitiki so menili in še vedno menijo, da se na čečenski strani ne bori več kot 200 prostovoljcev iz tujine (Swift, 2004). Kohlmann (2001: 72) trdi, da je konec oktobra iz terorističnih vadišč v Pakistanu in Afganistanu odšlo v Čečenijo vsaj 200 bojnikov, sledilo pa jim je še okrog 100 bojnikov iz Sudana in Jemna, ki so še dodatno okrepili enote, v katerih so večinoma že bili tuji islamski fundamentalisti. V Čečeniji je bilo tako konec oktobra 1996 vsega skupaj okrog 700 tujih mudžahedinov.

Najbolj verjetno je, da se v Mednarodni islamski brigadi, ki jo je ustanovil Khatab, bori približno 300 islamskih fundamentalistov, kar predstavlja približno tretjino izmed 1.000 aktivnih bojnikov. Med pripadniki enot, ki se bojujejo samo občasno, kadar se udeležijo večjih spopadov oz. kadar se pojavi priložnost, pa naj islamskih ekstremistov sploh ne bi bilo (Galeotti, 2004d: 13; Wilhelmsen, 2004: 29).

Islamski fundamentalisti so pod vodstvom Khataba in ob sodelovanju Basajeva v Čečeniji ustanovili več **centrov oz. vadišč za vojaško in teroristično usposabljanje**, v katerih so se urili bodoči "sveti bojovníki" iz celotne južne Rusije in osrednje Azije, poleg tega pa so bili deležni tudi politične in verske vzgoje (Kramer, 2005: 7; Kulikov, 1999: 45; Wilhelmsen, 2004: 33). Ti centri naj bi bili po nekaterih podatkih pod okriljem organizacije Muslimanska bratovščina (ang. Muslim Brotherhood) (Turbiville, 1994: 20). Točno število teh vadišč je težko določiti. Po podatkih ruske obveščevalne službe je v obdobju med obema vojnoma delovalo kar deset takih centrov, medtem ko je dobro obveščeni novinar Igor Rotar potrdil, da so bili vsaj štirje operativni. V teh centrih naj bi

⁹³ Dokumentarni film o Khatabovem življenju (*Contemporary Heroes of Islam - Series 1*, 2004, Waislamah News Network) za razliko navaja, da je bilo teh borecev dvanajst.

se po ruski virih⁹⁴ med leti 1996 do 1999 urilo približno 1.600 do 2.500 Čečenov, Dagestancev, Arabcev in muslimanov iz osrednje Azije (Wilhelmsen, 2004: 33).

Obstajajo pa tudi centri zunaj ozemlja Čečenije, ki so pod nadzorom islamskih fundamentalistov in neposredno podpirajo njihove delovanje v Čečeniji. Gorato območje Pankisi Gorge na severu Gruzije predstavlja za nekatere tuje islamske fundamentaliste zadnjo postajo pred vstopom v Čečenijo.⁹⁵ Po uradnih gruzijskih podatkih se je na začetku leta 2002 na tem območju nastanilo približno 60 islamskih fundamentalistov. Med njimi so računalniški, finančni ter komunikacijski strokovnjaki, vojaški inštruktorji, kemiki in izdelovalci bomb. Skupina za podporo gverilskih in terorističnih operacij uporablja napredno satelitsko komunikacijo (Vidino, 2005).

Najpomembnejši izmed teh centrov so Khatabovi vadbeni centri (Kulikov, 1999: 45). Na območju Vedena in Nojai-urta, kjer prevladujejo z gozdom porasle gore, je Khatab organiziral tri dobro opremljena vadišča za mednarodne teroriste, v katerih je nato skupaj s svojimi soborci deloval kot inštruktor, poleg tega pa so bili inštruktorji tudi v čečenski vojski. Med inštruktorji so prevladovali islamski fundamentalisti iz Afganistana, Pakistana, Saudske Arabije, Turčije, Irana in Azerbajdžana (Defense Intelligence Agency, 2004: 3-5). Enote, ki so se izurile v teh centrih, so sodelovale tudi pri vojaškem urjenju domačinov ter pri gverilskih napadih na ruske enote (Kohlmann, 2001: 73). V teh centrih se slušatelji učijo vojaških veščin kot so gverilska taktika, bojevanje v mestih in v gorskih predelih. Poseben poudarek je na **diverzantskih in terorističnih aktivnostih** (Kulikov, 1999: 45). Po poročilu, ki ga je objavila ameriška Defense Intelligence Agency so v program urjenja vključene: diverzantske metode z **uporabo sredstev za množično uničevanje**, izdelava ponarejenih dokumentov, obnašanje med zasliševanjem ter tudi kako parkirati vozilo-bombo na mostove in pred stavbe, da bo le-to ob eksploziji povzročilo zelene učinke (Defense Intelligence Agency, 2004: 5). Poleg tega se čečenski

⁹⁴ Po drugih ocenah je ta številka veliko manjša, zato je težko oblikovati kakršnekoli trdne zaključke (Wilhelmsen, 2004: 33).

⁹⁵ Gruzija ni sposobna nadzorovati tega območja, kar izkoriščajo različne skupine čečenskih upornikov in (radikalnih) islamistov, ki ga uporabljajo kot območje za umik (Vidino, 2005). Slovenski vojni poročevalec Valentin Areh je to območje prečkal pred svojim vstopom v Čečenijo. Dejal je, da je bilo to zelo tvegano dejanje, ker je bilo območje popolnoma pod nadzorom čečenske mafije, ki skoraj vse tujce na tem območju napada, rop, nekatere med njimi pa so tudi že ubili (Areh, 2000a: 7).

uporniki v teh centrih izurijo v uporabi skoraj vseh vrst orožja (Turbiville, 1994: 20). Ruski častniki na čelu z generalom Nizhalovskim trdijo, do so čečenski uporniki postali tako uspešni pri uporabi eksplozivov predvsem zato, ker jim pri tem pomagajo tuji islamski ekstremisti (Kramer, 2005: 29-30).⁹⁶

Ruske varnostne sile ugotavljajo, da so islamski ekstremisti in njihovi zavezniki izredno dobro oboroženi in opremljeni, medtem ko imajo ostale uporniške skupine težave pri opremljenosti s težko oborožitvijo, strelivom in ostalo opremo, ki si jo lahko pridobijo le kot plen na bojišču ali pa z napadi na skladišča zveznih enot. Islamisti denarno nagrajujejo svoje bojavnike za uspehe, sorodnikom tistih, ki so umrli v bojih, pa plačajo določeno odškodnino. Razpolagajo tudi s fondom za podkupovanje zveznih sil. Pri napadu na osnovno šolo v Beslanu naj bi tako islamisti za podkupovanje policistov in uradnikov, ki so omogočili predhodno pripravo orožja in eksploziva ter varno infiltracijo teroristov, porabili približno 20.000 ameriških dolarjev (Galeotti, 2004d: 13).

Urjenje čečenskih upornikov v tujini in njihova povezava z mednarodno islamsko teroristično mrežo

Migracija bojnikov ni bila enosmerna. Prav tako kot so islamski fundamentalisti odhajali v Čečenijo, so tudi čečenski uporniki odhajali na urjenje v Afganistan (Vidino, 2005). Ruski zunanji minister Ivanov je v intervjuju za časnik *Le Figaro* aprila 2001 dejal, da se čečenski teroristi urijo v Afganistanu, kjer tudi dobivajo denar in moralno podporo. Po njegovem mnenju naj bi se del čečenskih upornikov uril tudi v vadiščih v Bosni in Hercegovini ter na Kosovu (Smith, 2001: 8).

Vodja čečenskih upornikov Šamil Basajev je že pred začetkom prve čečenske vojne odpotoval v Afganistan in Pakistan, kjer se je skupaj z mudžahedini uril v gverilskem vojskovanju, z njim pa je odšlo tudi približno 40 čečenskih bojnikov. V obdobju od

⁹⁶ S tem se strinja tudi posebna enota ameriške obveščevalne službe, ki se imenuje Terrorist Explosive Device Analytical Center (TEDAC) in se ukvarja z analiziranjem eksplozivov. Po mnenju te službe je svetovna teroristična mreža, ki razpolaga z materialom za izdelavo eksplozivnih teles, tista, ki zagotavlja vedno bolj prefinjene vrste eksploziva, detonatorje in vžigalnike, ki se uporabljajo v terorističnih napadih po svetu. Forenzične analize so namreč pokazale, da so bila eksplozivna telesa v napadih na tako različnih predelih, kot so Afrika, vzhodna Azija, Srednji vzhod in Čečenija, vedno narejena iz enakih materialov in po enakem načrtu (Kramer, 2005: 29).

marca do maja 1994 se je v neki afganistanski provinci uril celo za izvajanje terorističnih aktivnosti. V Afganistanu naj bi se Basajev tudi prvič srečal s Khatabom (Finch, 1997: 35; Vidino, 2005; Wilhelmsen, 2004: 14). Po podatkih State Departmenta se je v Al-Kaidinih centrih v Afganistanu izurilo več sto čečenskih upornikov, medtem ko nekateri viri navajajo, da naj bi bilo samo v avgustu 1996 v talibanska vadišča v Pakistanu na trimesečno urjenje poslanih kar okoli 2.000 čečenskih bojnikov (Wilhelmsen, 2004: 33; Vidino, 2005).

Nekaj čečenskih upornikov je (bilo) povezanih z najpomembnejšimi možni mednarodnih islamskih teroristov, med drugim tudi z Al-Kaido. Khatab je imel tako na primer stike z mednarodnimi teroristi v Afganistanu, Jemnu, Sudanu, Tuniziji, Palestini in Egiptu (Kramer, 2005: 58; Defense Intelligence Agency, 2004: 4). Predstavniki čečenskih upornikov so se leta 1997 v Afganistanu večkrat sestali z bin Ladenom, s katerim so se dogovarjali o finančni pomoči čečenskim upornikom. Poudarili so tudi potrebo po usposabljanju teroristov iz vrst spreobrnjenih Evropejcev, Rusov, Ukrajincev, Kozakov in Osetijcev v Khatabovih terorističnih vadiščih, da bi lahko izvajali ugrabitve in teroristična dejanja proti francoskim, izraelskim, ameriškim in britanskim državljanom (Defense Intelligence Agency, 2004: 4). Oktobra 1999 so Khatabovi in Basajevi odposlanci zopet odpotovali v Kandahar, kjer se je bin Laden zavezal, da bo priskrbel bojovnike, opremo in denar za izvajanje terorističnih dejanj in za podporo v boju proti Rusiji (Vidino, 2005). Po navedbah ruskega generalštaba naj bi bin Laden dal Khatabu vsaj 5.5 milijona ameriških dolarjev za financiranje džihada v Čečeniji (Kohlmann, 2001: 74). Čečenski uporniški poveljnik Arbi Barajev je po poročanju ameriškega State Departmenta v letu 1999 prejel od Osame bin Ladna znatno vsoto denarja, leta 2001 pa naj bi v predel Afganistana, ki je bil pod nadzorom Talibanov, poslal svoje bojovnike na urjenje (Wilhelmsen, 2004: 17). Čečenski vahabisti so na seznamu skupin, ki jih finančno podpirajo mednarodni teroristi, ki se med drugim zavzemajo tudi za to, da bi se v Čečeniji ustanovilo še več vadbenih centrov (Defense Intelligence Agency, 2004: 4).

Poleg tega obstaja cela vrsta povezav med palestinskimi in čečenskimi samomorilskimi napadalci. Oboji namreč v svojih napadih uporabljajo enake vrste eksplozivnih teles, enako vrsto telovnikov z eksplozivom, samomorilske bombne napade pa izvajajo tako moški kot ženske. Vse to nas napelje na misel, da so se nekateri čečenski

teroristi izurili pri Palestincih, od njih pa naj bi dobili tudi opremo, eksplozive in nasvete za izdelavo bomb ter izpeljavo samomorilskega napada. Obstajajo zanesljivi dokazi, da je določeno število Čečenov po letu 1999 odpotovalo na Zahodni breg, vendar je točen obseg sodelovanja med Čečeni in Palestinci težko določiti. Kakorkoli že, uporaba samomorilskih napadalcev, znanih pod imenom šahidi oz. mučeniki,⁹⁷ proti "mehkim" tarčam (ang. soft targets) je tako na kot tudi izven območja Severnega Kavkaza, najpomembnejša sprememba v čečenski taktiki v letih 2003-2004 (Kramer, 2005: 51).

Cilji in interesi tujih islamskih fundamentalistov

Mednarodni islamski teroristi si prizadevajo v večini islamskih držav (med drugim seveda tudi v Čečeniji) vzpostaviti radikalne islamske režime, medtem ko je njihov strateški cilj ustanovitev svetovne islamske države, ki bi bila sposobna neposredno kljubovati ZDA, Kitajski in Rusiji oz. judovsko-krščanski in konfucijski prevladi.⁹⁸ Te cilje naj bi dosegli s pomočjo terorizma, etničnega čiščenja in nadzora nad jedrskim in biološkim orožjem (Defense Intelligence Agency, 2004: 3).

Večina islamskih fundamentalistov v Čečeniji se ne bojuje za neodvisno, sekularno Čečenijo, ampak za islamsko državo. Čečenija je zanje le eno izmed mnogih bojišč, njihov pravi cilj pa je oblikovanje širše islamske federacije na območju Kavkaza in

⁹⁷ Samomorilski napad predstavlja skrajni asimetrični pristop do bojevanja, ker napadalec nima namena preživeti napada in okusiti slave zmage. Zato samomorilec lahko izvede ukrepe, ki jih ostali zaradi želje po preživetju ne morejo. Šahid verjame, da bo po izvedeni akciji nagrajen z večnim življenjem v raju, kjer se bo srečal z Alahom in videl njegov obraz, poleg tega pa bo užival še ljubezen 72 mladih devic. S svojim napadom pa bo zagotovil življenje v raju še 70 sorodnikom (Nedog, 2002: 55-56). Dejstvo je, da islamska vera striktno prepoveduje samomor. Šahidi naj bi tako lahko postali samo tisti, ki jih je sovražnik ubil v boju, ne pa tudi tisti, ki so umrli v samomorilskem napadu (Merari, 1990: 197). Nekaterim islamskim verskim voditeljem je uspelo najti odgovor tudi na to vprašanje, saj so nekako uskladili samomorilsko dejanje z zapovedmi islama. Po njihovem mnenju ni med odhodom v bitko, v kateri veš, da boš umrl potem, ko boš ubil deset sovražnikov, in odhodom na bojno polje, ko veš, da jih boš ubil deset, medtem ko boš umiral, prav nobene razlike (Kramer, 1990: 146).

⁹⁸ Teroristične aktivnosti bodo izvajali predvsem proti ZDA in ostalim zahodnim državam ter proti Izraelu, Rusiji, Srbiji, Kitajski, Armeniji in nelojalnim muslimanskim državam (Defense Intelligence Agency, 2004: 4).

destabilizacija Rusije (Galeotti, 2004d: 13). V prvi čečenski vojni so se uporniki borili za neodvisnost Čečenije, medtem ko se je druga čečenska vojna začela s čečenskim vdorom v Dagestan, ki so ga vodili islamski fundamentalisti z Basajevom in Khatabom na čelu z namenom, da bi "vahabizirali" celotno območje Severnega Kavkaza (Herd, 2002: 116). Khatab je dejal, da gre v primeru Čečenije za sveto vojno proti Rusiji, s ciljem ustanoviti islamsko državo. Po njegovem mnenju se razmere v Čečeniji ne tičejo samo čečenskih prebivalcev, ampak vseh islamistov. Prav tako meni, da imajo islamski fundamentalisti kljub razmeroma majhnemu številu zelo veliko vlogo. Moralno naj bi namreč podpirali čečensko prebivalstvo, upor pa naj bi dajali tudi islamsko identiteto (*Contemporary Heroes of Islam - Series 1*, 2004, Waislamah News Network).

Borci, ki se izurijo v vadbenih centrih, uresničujejo interese različnih islamskih skupin (Defense Intelligence Agency, 2004: 5). Po besedah vodje Direktorata za boj proti organiziranemu kriminalu Jurija Demidova so čečenske uporniške skupine na določeni časovni točki prenehale z bojem za neodvisnost Čečenije in so namesto tega pričele izvrševati samo še načrte mednarodnih teroristov (Galeotti, 2004b: 5). Po podatkih ruske obveščevalne službe se prostovoljci v vadbenih centrih med drugim učijo tudi ruskega jezika z namenom, da se lahko po koncu prilagoditvenega obdobja sčasoma naselijo v Ruski federaciji in v republikah osrednje Azije, kjer oblikujejo vahabistične in talibanske celice in na ta način širijo teror na tem območju. Finančno krizo poskušajo izkoristiti za ustvarjanje zmede in nereda, ki bi ob številnih ugrabitvah in napadih pripomogla k enotni vstaji proti Rusom, kar bi bistveno olajšalo ustanovitev islamske države na Severnem Kavkazu (Defense Intelligence Agency, 2004: 5).

Tuji islamski fundamentalisti v povezavi z izvajanjem skrajnih asimetričnih oblik

Metode islamskih fundamentalistov so včasih ekstremne,⁹⁹ saj se za uresničitev svojih ciljev nagibajo tudi k **terorizmu** (Menon, Fuller, 2000: 38; Galeotti, 2004d: 13). Teroristične akcije tako izvajajo na ozemlju Čečenije in ozemlju Ruske federacije, v

⁹⁹ Po drugi strani pa se moramo zavedati, da nekatere ekstremne metode uporablja tudi ruska stran.

manjši meri pa tudi v drugih državah. V nadaljevanju bom na kratko analiziral število terorističnih napadov od začetka konflikta do danes.¹⁰⁰

V *prvi čečenski vojni* so uporniki izvedli štiri teroristične napade, od katerih so trije povzročili vsaj eno smrtno žrtev. Največ smrtnih žrtev v prvi vojni je povzročilo zajetje talcev v ruskem mestu Budjonovsk,¹⁰¹ v katerem je umrlo približno 140 oseb. Uporniki so v *obdobju med obema vojnama* izvedli osem terorističnih napadov, v petih je bila ubita vsaj ena oseba, v treh primerih pa je bilo ubitih več kot 50 oseb. V *drugi vojni* je bilo s strani čečenskih upornikov izvedenih kar 85 terorističnih napadov. V osemindesetih napadih je bila ubita vsaj ena oseba, v kar osmih napadih pa več kot 50 oseb. Najhujši napad v se je zgodil 1. septembra 2004 v mestu Beslan v Severni Osetiji. Umrlo je 338 oseb, med katerimi je bila kar polovica otrok.

V času trajanja konflikta so tako čečenski uporniki izvedli skupno 97 terorističnih napadov,¹⁰² od katerih je bila v 54 napadih ubita vsaj ena oseba, v 12 pa več kot 50 oseb. Več kot 100 oseb je bilo ubitih v šestih primerih.

Teroristi se ne osredotočajo več samo na vojaške cilje, ampak poskušajo s svojim delovanjem povzročiti tudi smrt čimvečjega števila civilistov. Skupaj z novimi bojevniki oz. teroristi so se tako oblikovale tudi nove tarče in nove strategije. Pojavila se je nova generacija bojevnikov, ki vključuje tudi ženske (Maeder-Metcalf, 2003: 4).¹⁰³ Ugotovimo lahko, da so za razliko od prve čečenske vojne, ko so se te taktike poskušali izogibati, v drugi čečenski vojni Basajev in drugi uporniški poveljniki vse pogosteje izvajali teroristične napade, ki so postali značilnost druge vojne. V teh napadih so med drugim sodelovali tudi samomorilski napadalci (Kramer, 2005: 50). Veliko izmed teh napadov so izvedli in/ali načrtovali tuji islamski fundamentalisti, ki so posredno odgovorni tudi za

¹⁰⁰ V analizo so vključeni vsi teroristični napadi, ki so s zgodili do 15. septembra 2005. Podatke o številu terorističnih napadov sem pridobil na spletni strani The Terrorism Research Center. Gre za neodvisni inštitut, ki se ukvarja z raziskovanjem terorizma (The Terrorism Research Center, 2005).

¹⁰¹ Pri tem napadu je sodelovalo tudi deset islamskih fundamentalistov iz Jordanije, Saudske Arabije in Sirije (Bodansky, 1999).

¹⁰² Ta številka je lahko bistveno večja. Kramer (2005: 51) tako meni, da je bilo samo v letu 2003 vsaj 600 terorističnih napadov manjših razsežnosti.

¹⁰³ Znan je t.i. terorizem črnih vdov. Pri ugrabitvi talcev v gledališču Dubrovka in pri sestrelitvi letal avgusta 2004 so sodelovale tudi ženske.

tiste napade, ki so jih izvedli bojovníki, ki so se izurili v njihovih terorističnih vadiščih (Bodansky, 1999).

Dva izmed najbolj znanih islamskih fundamentalističnih voditeljev, ki sta sodelovala pri izvajanju terorističnih akcij, sta bila Movsar Barajev in Khatabov naslednik Abu Walid. Movsar Barajev je po smrti svojega strica Arbija Barajeva leta 2001 prevzel vodenje Islamskega polka za posebne namene, ki je od februarja 2003 tudi na ameriškem seznamu terorističnih organizacij. Zaradi svoje mladosti, rodil se je namreč leta 1979, je Movsar poznal samo nasilje in vojno. Uril se je v enem izmed Khatabovih vadbenih centrov. Znan je bil po svoji krutosti in neusmiljenosti. S svojimi bojovníki je večinoma izvajal teroristične akcije proti Rusom in čečenskim "izdajalcem". Movsar je med drugim oktobra 2002 vodil skupino ugrabiteljev, ki so zavzeli gledališče Dubrovka v Moskvi (Wilhelmsen, 2004: 18, 40). Khatabov naslednik Abu Walid, ki je prav tako izhajal iz Saudske Arabije, se je veliko bolj zavzemal za terorizem v Rusiji kot pa za gverilsko bojevanje v Čečeniji. Ruska obveščevalna služba FSB obtožuje Abu Walida za vrsto terorističnih napadov. Med drugim naj bi organiziral bombne napade na stanovanjske bloke v Rusiji leta 1999, ki so posredno vodili v začetek druge čečenske vojne, načrtoval pa naj bi tudi več bakterioloških napadov ter večino terorističnih dejanj, ki so se zgodila v Rusiji v letih 2003 in 2004 (Vidino, 2005; McGregor, 2003). Zanimiv je tudi primer ženskih samomorilskih napadalk, ki niso bile nikoli značilnost čečenskega upora. To teroristično metodo so čečenski uporniki prevzeli od islamskih fundamentalistov na Srednjem vzhodu. Vse to dokazuje, da imajo islamski fundamentalisti iz arabskih držav in predstavniki teroristične mreže Al Kaida vedno večji vpliv na izbiro terorističnih metod čečenskih upornikov (Evangelista, 2003: 318).

Teroristi vedno poizkušajo med Rusi zasejati strah pred novimi terorističnimi napadi. Kadar jim to uspe, zmagujejo. Samo en Beslan ne bo prisilil ruskih sil, da bodo odšle iz Čečenije. Logični korak je, da bodo za doseg svojih ciljev zelo verjetno izvedli še več podobnih napadov, kot je bil v Beslanu (Galeotti, 2004d: 17). Teroristi računajo na to, da bodo obsežni teroristični napadi obrnili javno mnenje proti vojni, kar bo prisililo rusko vlado, da prične s pogajanjem (Kramer, 2005: 50).¹⁰⁴ Zelo verjetno je tudi, da bodo

¹⁰⁴ Podobno, kot se je zgodilo ob napadih čečenskih upornikov na Budjonovsk leta 1995 in Kizlar leta 1996 (Kramer, 2005: 50).

čečenski teroristi pričeli delovati skupaj tudi zunaj ruskih meja in da se bodo v večji meri osredotočili na širjenje vahabizma na globalni ravni kot pa na čečensko neodvisnost. Šamil Basajev je marca 2004 opozoril, da bodo lahko v prihodnosti tarče terorističnih napadov tudi tisti Rusi, ki živijo v tujini (Kramer, 2005: 59). Obstaja celo nevarnost, da bodo čečenski teroristi svoje akcije izvajali na globalni ravni (Maeder-Metcalf, 2003: 12-13).

Poleg terorizma so tuji islamski fundamentalisti vpleteni tudi v *organiziran kriminal*, saj naj bi v vedno večji meri nadzorovali tokove denarja in orožja v celotni regiji (Galeotti, 2004d: 13). Vahabisti po prepričanju velikega dela čečenskega prebivalstva nadzorujejo tudi trgovino z mamili v Čečeniji. Poleg tega naj bi nekateri uporniški poveljniki, kot so na primer Basajev in Khatab, s svojimi možmi pogosto ropali civiliste in izvajali roparske napade na ozemlja v bližini Čečenije (Wilhelmsen, 2004: 31; Curtis, 2002: 23). Tudi slovenski vojni poročevalec Valentin Areh, ki je kar nekaj časa poročal iz Čečenije, je dobil zanesljive informacije, da je velik del (organiziranega) kriminala pod nadzorom skrajnih islamističnih skupin (Areh, 2000a: 7).

Ugotovitve

Glede na analizo lahko ugotovim, da so *tuji islamski fundamentalisti s svojo udeležbo v konfliktu v določeni meri okrepili izvajanje osnovnih oblik, v precejšnji meri pa so pripomogli tudi k okreptvi skrajnih asimetričnih oblik vojskovanja*. Na kratko bom predstavil dejstva, ki podpirajo to mojo ugotovitev.

Ideje vahabizma, ki so jih širili predvsem tuji islamski fundamentalisti, so veliko prispevale k notranjim delitvam v čečenski družbi in k slabitvi že tako šibkih državnih institucij. Poleg tega načela vahabizma odobravajo izvajanje skrajnih postopkov – kot je na primer terorizem – proti "nevernikom" in nenazadnje je vojna samo še pospešila proces islamizacije v Čečeniji.

Muslimani po svetu, ki so moralno in denarno podprli čečenske upornike, so s tem na nek način potrdili legitimnost njihovega boja. Velik del denarja so dobili radikalni uporniški poveljniki, ki so ga porabili za financiranje boja proti Rusom in za izvajanje svojih lastnih interesov, ki so bili velikokrat povezani z organiziranim kriminalom. Če tega denarja ne bi bilo, bi se uporniški boj zagotovo odvijal v nekoliko manjšem obsegu,

saj bi upornikom še veliko bolj primanjkovalo finančnih sredstev za nakup orožja,¹⁰⁵ podkupovanje ter tudi za denarne nagrade, ki so jih večinoma dobivali islamski fundamentalistični bojovníki. V primeru uporništva, ko večinoma primanjkuje vsega, kar je potrebno za uspešno izvajanje oboroženega boja, ima po mojem mnenju kakršnakoli denarna in moralna pomoč še toliko večji pomen za upornike.

Tuji islamski fundamentalisti so s svojim prihodom, izkušnjami, poznavanjem osnovnih in skrajnih asimetričnih metod ter svojo ideologijo vsekakor v precejšnji meri okrepili čečenske upornike. Pod vplivom tujih fundamentalistov se je določen del upornikov, na čelu z glavnim uporniškim voditeljem Basajevom, pričel bolj kot za svobodno Čečenijo zavzemati za svobodo celotnega muslimanskega sveta. Iz čečenskih domoljubov so se določeni uporniki pričeli spreminjati v islamske globaliste.

Islamski fundamentalisti so s svojim delovanjem kot inštruktorji v čečenski vojski in s svojimi *centri oz. vadišči za vojaško in teroristično usposabljanje* zagotovo pripomogli tudi k učinkovitejšemu in uspešnejšemu izvajanju tako osnovnih kot tudi skrajnih asimetričnih oblik vojskovanja. V teh centrih se namreč rekruti urijo v različnih vojaških veščinah, kot so na primer gverilska taktika, bojevanje v mestih in gorskih predelih, poseben poudarek pa je na diverzantskih in terorističnih aktivnostih. Enote islamskih fundamentalistov so za razliko od drugih upornikov tudi bistveno bolj oborožene in opremljene. Poleg tega se lahko čečenski uporniki zaradi znanja, ki ga dobijo v teh centrih, bistveno bolj uspešno in učinkovito borijo proti Rusom, s tem pa pripomorejo tudi k večjemu številu žrtev na ruski strani, ki bi bilo brez vpliva islamskih fundamentalistov na čečenske upornike zagotovo manjše.

Določen del čečenskih upornikov se je uril v vadiščih v tujini, nekateri pa so bili povezani tudi z najpomembnejšimi mednarodnimi islamskimi teroristi, od katerih so prejeli predvsem denarno podporo, od njih pa prevzeli tudi nekatere teroristične metode, kot je na primer uporaba samomorilskih napadalcev proti "mehkim" tarčam. Dvomim, da bi brez vpliva islamskih fundamentalistov čečenski uporniki pričeli

¹⁰⁵ Čečeni so se tako na primer s pomočjo denarja, ki so ga prispevale islamske skupine iz Srednjega vzhoda, oskrbeli z raketami zemlja-zrak, ki so predvsem v letu 2002 sestrelile veliko ruskih helikopterjev (Hodgson, 2003: 73).

uporabljati nekatere teroristične metode, ki so bile prej značilne samo za teroriste na Srednjem vzhodu.

V prvi čečenski vojni so se uporniki borili za neodvisno Čečenijo, medtem ko se je druga vojna začela z napadom islamskih fundamenatlistov na Dagestan z namenom, da bi "vahabitizirali" celotno območje Severnega Kavkaza. Poleg tega so Čečeni v prvi vojni v večji meri uporabljali osnovne oblike asimetričnega vojskovanja, medtem ko so se v drugi vojni močno razširile skrajne oblike asimetričnega vojskovanja, ki so jih v veliki meri organizirali oz. izvedli tuji islamski fundamentalisti, kot je bil na primer Abu Walid iz Saudske Arabije. V primerjavi s prvo čečensko vojno, v kateri islamski fundamentalisti še niso imeli tako velikega vpliva, se je število terorističnih napadov v drugi vojni povečalo za več kot **2.100 odstotkov**. Skorajda neverjetno bi bilo, če tuji islamski fundamentalisti ne bi bili odgovorni za nobenega izmed teh napadov. Po mojem mnenju bi bilo število (predvsem samomorilskih) terorističnih napadov v drugi čečenski vojni bistveno nižje, če islamski fundamentalisti ne bi imeli tako velikega vpliva na delovanje in izbiro metod preostalih čečenskih upornikov.

Poleg tega so tuji islamski fundamentalisti v veliki meri vpleteni tudi v organiziran kriminal, saj nadzorujejo precejšen del prometa z mamili in orožjem v celotni regiji.

Tuji islamski fundamentalisti so s svojimi dejavnostmi zagotovo povzročili, da se čedalje večji del čečenskih upornikov za uresničitev svojih ciljev raje kot k uporabi osnovnih oblik nagiba k uporabi skrajnih asimetričnih oblik. Menim, da zaradi vseh teh dejstev lahko potrdim svojo drugo hipotezo. ***Tuji islamski fundamentalisti so zagotovo vsaj v določeni meri okrepili izvajanje skrajnih asimetričnih oblik***, ki jih lahko razumemo kot dopolnilo osnovnim oblikam asimetričnega vojskovanja.

5. ZAKLJUČEK

V teoretičnem delu svoje naloge sem predstavil bistvene značilnosti asimetrije in asimetričnega vojskovanja, ki so nujno potrebne za celovito razumevanje tega pojava in brez katerih zagotovo ne bi mogel zadovoljivo preučevati nobenega asimetričnega konflikta. Ugotovitve iz prvega dela svoje naloge sem nato poskušal čim ustrežneje prenesti v drugi del naloge, v katerem sem se ukvarjal s študijo (asimetričnega) konflikta v Čečeniji. Z analiziranjem konflikta sem predvsem poskušal ugotoviti, zakaj so čečenski uporniki prešli iz konvencionalnih oblik na asimetrične oblike vojskovanja. Za pomoč pri iskanju odgovorov na to vprašanje sem oblikoval dve hipotezi, ki sem ju tekom svoje naloge tudi verificiral.

V svoji prvi hipotezi sem zapisal, da so čečenski uporniki v prvi čečenski vojni pričeli uporabljati asimetrične oblike vojskovanja zaradi neuspešnosti in neučinkovitosti konvencionalnega načina vojskovanja. Z namenom, da bi lahko verificiral to hipotezo, sem natančno analiziral začetno obdobje prve čečenske vojne. Ugotovil sem, da čečenski uporniki proti ruskim enotam niso nikoli izvajali konvencionalnih oblik, ampak so se že od samega začetka spopada osredotočili zgolj na izvajanje asimetričnih oblik vojskovanja. Svoje hipoteze tako neposredno ne morem potrditi, vendar pa obstaja dovolj zanesljivih kazalcev, zaradi katerih jo lahko potrdim posredno.

Čečenski uporniki so se zaradi podrobnega poznavanja ruske vojaške doktrine in ruskih vojaških sil zavedali, da bi jih veliko močnejše ruske sile v simetričnem oz. konvencionalnem boju zlahka in predvsem tudi hitro porazile. Čečeni so bili dovolj pametni, da se niso niti poskušali upreti na konvencionalni način, ki bi bil že vnaprej obsojen na neuspeh. Menili so namreč, da bodo z asimetričnim pristopom dosegli bistveno večje uspehe. Tudi če bi se Čečeni na samem začetku spopada uprli na konvencionalni način, bi po mojem mnenju zaradi njegove neučinkovitosti in neuspešnosti zelo hitro prešli na izvajanje asimetričnih oblik vojskovanja. Zaradi zavedanja svoje nemoči v konvencionalnem boju so si čečenski uporniki prihranili hud poraz s številnimi žrtvami, ki bi jim ga v odkritem spopadu zagotovo prizadele ruske sile. Svojo *prvo hipotezo* lahko torej zanesljivo *potrdim*.

V nadaljevanju naloge sem se ukvarjal z vplivom islamskih fundamentalistov iz drugih držav na izvajanje skrajnih oblik asimetričnega načina vojskovanja. V svoji drugi hipotezi sem namreč zapisal, da so bili prav tuji islamski fundamentalisti tisti, ki so bistveno okrepili izvajanje teh oblik. Zaradi lažjega verificiranja same hipoteze sem temeljito proučil vlogo in pomen tujih islamskih fundamentalistov za konflikt v Čečeniji. Ugotovil sem, da so tuji islamski fundamentalisti s svojim delovanjem in vplivom na preostale čečenske upornike v določeni meri zagotovo pripomogli k okrepitvi skrajnih oblik asimetričnega vojskovanja. Svojo **drugo hipotezo** lahko tako v celoti **potrdim**.

Med pisanjem naloge se mi je pogosto zastavilo vprašanje, ali so čečenski uporniki pričeli asimetrične oblike vojskovanja uporabljati *zaradi neuspešnosti in neučinkovitosti konvencionalnega načina vojskovanja ali zaradi prihoda islamskih fundamentalistov*. Po verificiranju obeh hipotez lahko najdem odgovor tudi na to vprašanje. Čečenski uporniki so zaradi zavedanja, da bi bil konvencionalni odpor neuspešen in neučinkovit, že na samem začetku konflikta pričeli izvajati osnovne asimetrične oblike, medtem ko je prihod tujih islamskih fundamentalistov okrepil predvsem skrajne asimetrične oblike. Dejavnika, ki sta v največji meri vplivala na izvajanje asimetrije, sta (bila) torej *zavedanje o neuspešnosti in neučinkovitosti konvencionalnega načina vojskovanja ter prihod tujih islamskih fundamentalistov*. Čečenski uporniki so asimetrično vojskovanje izbrali tudi zato, ker so se zavedali njegovih prednosti, kot sta na primer nesorazmernost in učinkovitost.

Mao Zedong je nekoč dejal: "Ni važno, ali je mačka bela ali črna, važno je, da lovi miši." Čečenski uporniki so v boju proti ruskim enotam izbrali tisti način vojskovanja, ki je glede na naravo konflikta po njihovem mnenju najbolj primeren. Če bi izbrali konvencionalni spopad, bi bili zagotovo žrtve, ker pa so izbrali asimetrični pristop, so na nek način celo zmagovalci oz. metaforično rečeno, "mačka, ki lovi miši". Z izbiro asimetrije so napadli ahilovo tetivo veliko močnejšega nasprotnika.

* * *

Na koncu svoje naloge se bom z nekaj besedami še enkrat dotaknil samega konflikta in navedel nekaj možnosti za njegovo razrešitev. V Rusiji se v bistvu odvijata dve vojni: na eni strani boj Čečenov za neodvisnost, ki bi se lahko razrešil ali vsaj umiril z razumno kombinacijo reform in represije, ter na drugi strani teroristični boj islamskih ekstremistov, ki pa ima bistveno širše cilje.

Čečenija se trenutno nahaja v pat položaju. Čečenski uporniki namreč ne morejo dobiti vojne v vojaškem smislu, lahko pa s stalnimi gverilskimi napadi in terorističnimi akcijami preprečujejo, da bi v tej vojni zmagali Rusi, ki nikakor ne najdejo pravega odgovora na delovanje čečenskih upornikov. Razvoj dogodkov v Čečeniji je še enkrat znova opozoril na neprimernost običajnih oboroženih sil za bojevanje proti upornikom, ki izvajajo asimetrične oblike vojskovanja. Položaj Rusije v Čečeniji bi lahko primerjali s slonom, ki se je znašel v trgovini s porcelanom.

Čečenija se je zaradi ruske politike kolektivnega terorja in popolnega pomanjkanja odgovornosti spremenila v ugodno območje za nadaljnji razvoj terorizma. Teroristične akcije čečenskih upornikov so v določeni meri tudi posledica vedno hitrejše radikalizacije in skrajnega obupa, v katerem se je znašlo prebivalstvo.

Rusija, ki je naročila uboj uporniškega predsednika Mašadova, je z njegovo smrtjo zelo malo pridobila in zelo veliko izgubila. Uboj Mašadova je namreč v veliki meri oslabil zmerne uporniške sile, ki so izvajale predvsem osnovne oblike asimetričnega vojskovanja, medtem ko je bila to voda na mlin za islamske ekstremiste, ki večinoma izvajajo skrajne oblike asimetričnega vojskovanja. Mašadov je bil relativno zmerna politična osebnost, saj si je prizadeval za neodvisno Čečenijo in ni imel nobenih ekstremnih religioznih zahtev. Poleg tega se je zavzemal za mirovna pogajanja z Rusi in je nasprotoval islamskim ekstremistom, ki se vse bolj nagibajo k terorističnim napadom, s pomočjo katerih želijo uresničiti svoje zahteve. Po njegovi smrti je nastala vrzel v poveljevanju, ki jo lahko izkoristijo islamski ekstremisti in pričnejo v še večji meri izvajati skrajne oblike asimetričnega vojskovanja. Rusija bo po Mašadovi smrti zelo težko zopet vzpostavila stik z uporniki, še težje pa bo z njimi vzpostavila tako stopnjo sodelovanja, da bi se lahko pričela pogajati o razrešitvi konflikta. Z Mašadovo smrtjo so torej največ izgubili Rusi, največ pa so pridobili islamski fundamentalisti, ki se jih Rusija

tudi najbolj boji. Dejstvo je, da je z ubojem Mašadova Rusija prav njim naredila največjo uslugo.

Ena izmed največjih ovir na poti do čečenske neodvisnosti je nesposobnost Čečenov, da bi vzpostavili in zagotovili delovanje najnujnejših državnih institucij. Kljub sicer krhkemu premirju, ki je vladalo v Čečeniji med leti 1996 in 1999, niso uspeli vzpostaviti države, ki bi bila sposobna nadzirati in obvladovati posamezne uporniške voditelje. Vsi poskusi, da bi jih povezali v državni aparat in podredili enotnemu poveljevanju, ki bi bilo pod demokratičnim nadzorom, so spodleteli. Brezvladje je seveda omogočilo razvoj kriminala, vedno pogostejše spopade med rivalskimi uporniškimi poveljniki in ugodne razmere za razvoj terorizma. Ker Čečenija ni bila sposobna izvajati svoje suverenosti, je v mednarodni skupnosti izgubila velik del svoje kredibilnosti, ki si jo je v zadnjem času zaradi vedno večjega števila terorističnih napadov, za katere so večinoma krivi tuji islamski fundamentalisti, še dodatno zmanjšala. Čečenski upor tako danes še zdaleč ni deležen takšne mednarodne podpore, kot jo je imel ob izbruhu konflikta.

Čečenska družba je danes bolj razdrobljena kot kdajkoli prej. K temu so veliko pripomogli islamski fundamentalizem in ideologija džihada, ki sta bila še sredi 90-ih let zgolj obrobne pomena. Velik vpliv na razdrobljenost ima tudi klanska pripadnost. Problem čečenske družbe je, da interese svojih klanov postavlja pred interese celotne države, kar še dodatno otežuje pot do tako zelene neodvisnosti.

Prav je, da se na tem mestu še enkrat spomnimo Clausewitza in njegovega izreka, da je vojna nadaljevanje politike z drugimi sredstvi. V primeru Čečenije gre predvsem za politični problem, ki ga je potrebno rešiti s političnimi sredstvi, vendar ne s tako skrajnimi oblikami, kot je vojna. Kriza v Čečeniji bi bila verjetno precej hitreje rešena za pogajalsko mizo kot na bojnem polju, vendar pa se tu pojavi nova težava, ker čečenska vojna nima več jasno opredeljenih ciljev, ki bi lahko bili predmet pogajanj. Najbolj moteč faktor predstavljajo predvsem islamski fundamentalisti s svojimi cilji in zahtevami. Po mojem mnenju bi bilo v konfliktu najprej potrebno ustvariti takšne razmere, ki bi občutno zmanjšale njihov vpliv, vendar bo to v sedanjih vojaških razmerah in pri tem stanju čečenske družbe bržkone nemogoče izpeljati. Za pogajalsko mizo bi morali sedeti legitimni predstavniki vseh vpletenih strani, ki bi se nato poskušali dogovoriti za optimalno rešitev krize.

Razrešitev tega konflikta predstavlja izziv za celotno mednarodno skupnost. Tkanje miru je namreč dolgotrajen in zahteven proces, ki ga bo v primeru Čečenije še posebno težko doseči. Moje mnenje je, da zaradi vseh grozodejstev, ki so se zgodila v tej vojni, do končne pomiritve ne bo nikoli prišlo. Kavkaz bo še naprej predstavljal konfliktno stičišče muslimanskega in krščanskega sveta. Le upamo lahko, da bo nekoč Kavkaz skupaj s Čečenijo iz sedanjega brezna postal most med dvema različnima svetovoma.

6. LITERATURA

6.1 KNJIGE

1. Bučar, Bojko (et al.) (2002): Navodila za pisanje - Seminarske naloge in diplomska dela, II. izdaja, FDV, Ljubljana
2. Cassidy, Robert M. (2003): Russia in Afghanistan and Chechnya: Military Strategic Culture and the Paradoxes of Asymmetric conflict, Strategic Studies Institute, U.S. Army War College
3. Clausewitz, Carl von (1997): On War, Wordsworth Classics of World Literature, Wordsworth Editions Limited, Ware
4. Clodfelter, Micheal (2002): Warfare and Armed Conflicts: A Statistical Reference to Casualty and Other Figures, 1500-2000, Second Edition, McFarland & Company, Inc., Publishers, London
5. Gus, Martin (2003): Understanding Terrorism – Challenges, Perspectives and Issues, Sage Publications, London
6. Hodge B.J., Anthony W.P. (1988): Organization Theory, Allyn and Bacon Inc., London
7. Huntington, Samuel P. (1996): The Clash of Civilizations and the Remaking of World Order, Simon & Schuster, 1996
8. Kalvokorezi Pitter, Vint Gaj (1987): Totalni rat, Izdavačka radna organizacija, Beograd
9. Kast F.E., Rosenzweig J.E. (1985): Organization and Management, McGraw Hill, New York
10. Kohlmann, Evan (2001): The Legacy of the Arab-Afghans: A Case Study, Edmund A. Walsh School of Foreign Service, Georgetown University (dostopno tudi: www.globalterroralert.com/thesis.pdf, 4. 7. 2005)
11. Malešič, Marjan (1994): Civilna obramba sodobnih držav, doktorska disertacija, Fakulteta za družbene vede, Ljubljana

12. McKenzie, Kenneth F. Jr. (2000): The Revenge of the Melians: Asymmetric Threats and the Next QDR, MacNair Paper 62, Institute for National Strategic Studies, National Defense University (dostopno tudi: <http://www.au.af.mil/au/awc/awcgate/ndu/mcnair62.pdf>, 9. 3. 2005)
13. Maslow, Abraham H. (1982/1954): Motivacija i ličnost, Nolit, Beograd
14. Qiao Liang, Wang Xiangsui (1999): Unrestricted Warfare: Assumptions on War and Tactics in the Age of Globalization, PLA Literature and Arts, Publishing House, Peking
(dostopno tudi: <http://www.a42.com/library/unrestrictedwarfare.pdf>, 1. 2. 2005)
15. Paul, T. V. (1994): Asymmetric Conflicts: War Initiation by Weaker Powers, Cambridge University Press, Cambridge
16. Raščan, Stanislav (2005): Spremembe varnostne politike ZDA po 11. septembru 2001, Fakulteta za družbene vede, Ljubljana
17. Seely, Robert (2001): Russo-Chechen Conflict, 1800-2000, A Deadly Embrace, Frank Cass, London
18. Smith, Dan (2003): The Atlas of War and Peace, Earthscan Publications Ltd, London
19. Smith, Mark A. (2001): Russia & Islam, The Conflict Studies Research Centre, Directorate General Development and Doctrine, Royal Military Academy Sandhurst, Camberley (dostopno tudi: <http://www.da.mod.uk/CSRC/documents/Russian/F73>, 16. 7. 2005)
20. Sun Cu (prevod Peter Amalietti)(1998): Umetnost vojne, II.izdaja, Založba Amalietti, Ljubljana
21. Svete, Uroš (2002): Vloga in pomen informacijske tehnologije v sodobnem asimetričnem vojskovanju, magistrsko delo, FDV, Ljubljana
22. The Ministry of Foreign Affairs of the Chechen Republic of Ichkeria (2003): The Russian-Chechen Tragedy: The Way to Peace and Democracy, Conditional Independence Under an International Administration, The Ministry of Foreign Affairs of the Chechen Republic of Ichkeria (dostopno tudi: www.chechnya-mfa.info/paper/en_text.pdf, 19. 7. 2005)

23. Trenin, Dmitri (2001): *The End of Eurasia: Russia on the Border Between Geopolitics and Globalization*, Carnegie Endowment for International Peace, Carnegie Moscow Center (dostopno tudi: www.carnegie.ru/en/pubs/books/2129dt0103all.pdf, 4. 7. 2005)
24. Žabkar, Anton (1995): *Čečenska premiera nove ruske doktrine (vojaško strateški oris)*, Ljubljana
25. Žabkar, Anton (2004): *Marsova dediščina, Metode in smeri razvoja*, 2. knjiga, Fakulteta za družbene vede, Ljubljana

6.2 POGlavJA IZ ZBORNIKOV

26. Clarke, Shaun (2002) : *Small nations and Asymmetric Air Power*, v Olsen, John Andreas (ed.) (2002): *Asymmetric Warfare*, The Royal Norwegian Air Force Academy, Oslo (dostopno tudi: http://www.mil.no/multimedia/archive/00023/asymmetric_warfare_23933a.pdf, 1. 10. 2005)
27. Coker, Cristopher (2002): *Ends or Means?*, v Olsen, John Andreas (ed.) (2002): *Asymmetric Warfare*, The Royal Norwegian Air Force Academy, Oslo (dostopno tudi: http://www.mil.no/multimedia/archive/00023/asymmetric_warfare_23933a.pdf, 1. 10. 2005)
28. Kipp, Jacob W. (2003): *War Scare in the Caucasus: Redefining the Threat and the War on Terrorism*, v Aldis, Anne C. in McDermott, Roger N. (2003): *Russian Military Reform 1992-2002*, Conflict Studies Research Centre, UK Defence Academy, Frank Cass, London
29. Kramer, Martin (1990): *The moral logic of Hizballah*, v Reich, Walter (ed.) (1998): *Origins of Terrorism*, Woodrow Wilson Center Press, Washington
30. Lind, William S. (2002): *The Changing Face of War: Into the Fourth Generation*, v Olsen, John Andreas (ed.) (2002): *Asymmetric Warfare*, The Royal Norwegian Air Force Academy, Oslo (dostopno tudi: http://www.mil.no/multimedia/archive/00023/asymmetric_warfare_23933a.pdf, 1. 10. 2005)

-
31. MacFarling, Ian (2002): Some Thoughts on Warfare in 21st Century, v Olsen, John Andreas (ed.) (2002): Asymmetric Warfare, The Royal Norwegian Air Force Academy, Oslo (dostopno tudi: http://www.mil.no/multimedia/archive/00023/asymmetric_warfare_23933a.pdf, 1. 10. 2005)
 32. Merari, Ariel (1990): The readiness to kill and die: Suicide terrorism in the Middle East, v Reich, Walter (ed.) (1998): Origins of Terrorism, Woodrow Wilson Center Press, Washington
 33. Naastad, Nils (2002) Some Introductory Remarks, v Olsen, John Andreas (ed.) (2002): Asymmetric Warfare, The Royal Norwegian Air Force Academy, Oslo (dostopno tudi: http://www.mil.no/multimedia/archive/00023/asymmetric_warfare_23933a.pdf, 1. 10. 2005)
 34. Osinga Frans (2002): Asymmetric Warfare: Rediscovering the Essence of Strategy, v Olsen, John Andreas (ed.) (2002): Asymmetric Warfare, The Royal Norwegian Air Force Academy, Oslo (dostopno tudi: http://www.mil.no/multimedia/archive/00023/asymmetric_warfare_23933a.pdf, 1. 10. 2005)
 35. Safranchuk, Ivan (2002): Chechnya: Russia's Experience of Asymmetrical Warfare, v Olsen, John Andreas (ed.) (2002): Asymmetric Warfare, The Royal Norwegian Air Force Academy, Oslo (dostopno tudi: http://www.mil.no/multimedia/archive/00023/asymmetric_warfare_23933a.pdf, 1. 10. 2005)
 36. Szafranski, Richard (2002): Centers of Gravity and Asymmetrical Warfare, v Olsen, John Andreas (ed.) (2002): Asymmetric Warfare, The Royal Norwegian Air Force Academy, Oslo (dostopno tudi: http://www.mil.no/multimedia/archive/00023/asymmetric_warfare_23933a.pdf, 1. 10. 2005)

37. Thomas, Timothy L. (2003): Information Warfare in the Second (1999-) Chechen War: Motivator for Military Reform?, v Aldis, Anne C. in McDermott, Roger N. (2003): Russian Military Reform 1992-2002, Conflict Studies Research Centre, UK Defence Academy, Frank Cass, London
38. Wilson, Peter (1998): Asymmetric Threats, v Binnendijk, Hans (ed.) (1998): Strategic Assessment 1998, Engaging Power for Peace, Institute for National Strategic Studies, National Defense University, Washington (dostopno tudi: <http://www.ndu.edu/inss/Strategic%20Assessments/sa98/SA98.pdf>, 21. 3. 2005)

6.3 ČLANKI V ZNANSTVENIH IN STROKOVNIH REVIJAH

39. Arreguin-Toft, Ivan (2001): How the Weak Win Wars: A Theory of Asymmetric Conflict, International Security, vol. 26, No.1 (Summer 2002)
40. Cassidy, Robert M. (2000): Why Great Powers Fight Small Wars Badly, Military Review, september – oktober 2000 (dostopno tudi: <http://www.au.af.mil/au/awc/awcgate/milreview/cassidy.pdf>, 11. 1. 2005)
41. Evangelista, Matthew (2003): Chechnya's Russia Problem, Current History, oktober 2003 (dostopno tudi: <http://www.mrhailey.org/comparative/chechnya.pdf>, 10. 1. 2005)
42. Finch, Raymond C. (1997): A Face of Future Battle, Chechen Fighter Shamil Basayev, Military Review, maj-junij 1997
43. Freedman, Lawrence (2001): The Third World War, Survival, Vol.43, no.4, Winter 2001-2002 (dostopno tudi: <http://www.columbia.edu/itc/sipa/S6800/courseworks/thirdWar.pdf>, 9. 2. 2005)
44. Galeotti, Mark (2004a): Putin's Russian Legacy, Jane's Intelligence Review, januar 2004
45. Galeotti, Mark (2004b): Terrorism on the rise in Russia, Jane's Intelligence Review, marec 2004
46. Galeotti, Mark (2004c): Assassination leads to Chechen succession crisis, Jane's Intelligence Review, julij 2004
47. Galeotti, Mark (2004d): Beslan shows growing Islamist influence in Chechen war, Jane's Intelligence Review, oktober 2004

-
48. Galeotti, Mark (2005): Maskhadov killed in Chechnya, Jane's Intelligence Review, april 2005
 49. Goulding, Vincent. J., Jr. (2000): Back to the Future With Asymmetric Warfare, Parameters, Winter 2000-01, US Army War College Quarterly, Carlisle (dostopno tudi: <http://carlisle-www.army.mil/usawc/Parameters/00winter/goulding.htm>, 17. 2. 2005)
 50. Herd, Graeme P. (2002): The Russo-Chechen Information Warfare and 9/11: Al-Qaeda through the South Caucasus looking Glass, European Security, winter 2002
 51. Hodgson, Quentin E. (2003): Is the Russian Bear Learning? An Operational and Tactical Analysis of the Second Chechen war, 1999-2002, The Journal of Strategic Studies, Vol. 26, No. 2, junij 2003
 52. Kramer, Mark (2005): The Perils of Counterinsurgency, Russia's War in Chechnya, International Security, Vol. 29, No. 3, Winter 2004/2005 (dostopno tudi: <http://www.ksg.harvard.edu/webform/intlsec/29.3%20pdfs/Kramer.pdf>, 14. 7. 2005)
 53. Kulikov, Anatolij S. (1999): Trouble in North Caucasus, Military Review, julij-avgust 1999
 54. Menon Rajan, Fuller Graham E. (2000): Russia's Ruinous Chechen War, Foreign Affairs, marec-april 2000
 55. Metz, Steven (2001): Strategic Asymmetry, Military Review, julij – avgust 2001 (dostopno tudi: <http://www.42cs.au.af.mil/au/awc/awcgate/milreview/metz.pdf>, 2. 2. 2005)
 56. Peters, Ralph (1994): The New Warrior Class, Parameters, Summer 1994, US Army War College Quarterly, Carlisle (dostopno tudi: <http://carlisle-www.army.mil/usawc/Parameters/1994/peters.htm>, 11. 2. 2005)
 57. Skelton, Ike (2001): America's Frontier Wars: Lessons for Asymmetric Conflicts, Military Review, september-oktober 2001
 58. Terrorism & Security Monitor (2005): Flashpoints-Russia, Jane's Information Group, United Kingdom

-
59. Thomas, Timothy L. (2001): Deciphering Asymmetry's World Game, *Military Review*, julij-avgust 2002 (dostopno tudi: http://www.42cs.au.af.mil/au/awc/awcgate/milreview/thomas_asym.pdf, 2. 2. 2005)
 60. Turbiville, Graham H. Jr. (1994): The Chechen Ethno-Religious Conflict, *Terrorism and Crime*, *Military Review*, marec 1994
 61. Vidino, Lorenzo (2005): How Chechnya Became a Breeding Ground for Terror, *The Middle East Quarterly*, Summer 2005, Volume XII, Number 3 (dostopno tudi: <http://www.meforum.org/article/744>, 27. 8. 2005)

6.4 ČLANKI V TISKANIH OBČILIH

62. Areh, Valentin (2000a): Ekskluzivna reportaža o najhujši vojni v Evropi po drugi svetovni vojni (1.del): Čečenski Stalingrad, revija *Obramba*, marec 2000, *Defensor*, Ljubljana
63. Areh, Valentin (2000b): Ekskluzivna reportaža o najhujši vojni v Evropi po drugi svetovni vojni (2.del): Krvavi boji v Groznom, revija *Obramba*, april 2000, *Defensor*, Ljubljana
64. Areh, Valentin (2000c): Ekskluzivna reportaža o najhujši vojni v Evropi po drugi svetovni vojni (3.del): "To ni naša vojna", revija *Obramba*, maj 2000, *Defensor*, Ljubljana
65. Nedog, Janez (2001): Asimetrični spopad, revija *Obramba*, oktober 2001, *Defensor*, Ljubljana
66. Nedog, Janez (2002): Samomorilski napadi: Blazneži – fanatiki – idealisti, revija *Obramba*, marec 2002, *Defensor*, Ljubljana
67. Pečar, Janez (1996): Dojemanje organizirane kriminalitete, *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, januar 1996, Ljubljana

6.5 PRISPEVKI NA KONFERENCAH IN RAZISKOVALNA POROČILA

68. Baev Pavel, Koehler Jan, Zurcher Cristoph (2002): Civil Wars in the Caucasus, Case-Studies on The Economics and Politics of Civil Wars, A Collaborative Project Between the World Bank Development Economics Research Group (DECRG) and Yale University, UN Studies Program (dostopno tudi: <http://www.univie.ac.at/politikwissenschaft/caucasus.pdf>, 10. 1. 2005)
69. Curtis, Glenn E. (2002): Involvement of Russian Organized Crime Syndicates, Criminal Elements in the Russian Military, and Regional Terrorist Groups in Narcotics Trafficking in Central Asia, the Caucasus, and Chechnya; Federal Research Division, Library of Congress, Washington (dostopno tudi: <http://www.loc.gov/rr/frd/pdf-files/RussianOrgCrime.pdf>, 6. 9. 2005)
70. Cyrulik, Joseph C. (1999): Asymmetric Warfare and the Threat to the American Homeland, Landpower Essay Series (99-8), Association of the United States Army, The Institute of Land Warfare, Arlington (dostopno tudi: <http://www.ausa.org/PDFdocs/lpe99-8.pdf>, 15. 2. 2005)
71. Maeder-Metcalf, Beate (2003): Chechnya – Prospects for a Peace Settlement, CESS 4th Annual Conference, Harvard University, USA (dostopno tudi: http://www.auswaertiges-amt.de/www/de/infoservice/download/pdf/plannungsstab/havard_maeder.pdf, 10. 1.2005)
72. Metz, Steven in Johnson, Douglas V. (2001): Asymmetry and U.S. Military Strategy: Definition, Background, and Strategic Concepts, U.S. Army War College, Strategic Studies Institute (dostopno tudi: <http://www.au.af.mil/au/awc/awcgate/ssi/asymetry.pdf>, 1. 2. 2005)
73. Mussayeva, Elisa (2000): Russian Federation - Chechnya, Country Report, 6th European Country of Origin Information Seminar, Final report, UNHCR/ACCORD, Vienna (dostopno tudi: <http://www.eloi.net/pub/mv10/repche-f.pdf>, 10. 1. 2005)
74. Pfetsch, Frank R. (2000): Konfliktbarometer 2000, Heidelberger Institut für Internationale Konfliktforschung, Institut für Politische Wissenschaft der Universität Heidelberg (dostopno tudi: http://www.hiik.de/de/barometer2000/konfliktbarometer_2000.pdf, 4. 4. 2005)

-
75. Pfetsch, Frank R. (2001): Konfliktbarometer 2001, Heidelberger Institut für Internationale Konfliktforschung, Institut für Politische Wissenschaft der Universität Heidelberg (dostopno tudi: http://www.hiik.de/de/barometer2001/barometer_2001.pdf, 4. 4. 2005)
76. Pfetsch, Frank R. (2002): Conflict Barometer 2002, Heidelberg Institute on International Conflict Research, Department of Political Science, University of Heidelberg (dostopno tudi: http://www.hiik.de/en/barometer2003/Conflict_Barometer_2002.pdf, 4. 4. 2005)
77. Pfetsch, Frank R. (2003): Conflict Barometer 2002, Heidelberg Institute on International Conflict Research, Department of Political Science, University of Heidelberg (dostopno tudi: http://www.hiik.de/en/barometer2003/Conflict_Barometer_2003.pdf, 4. 4. 2005)
78. Pfetsch, Frank R. (2004): Conflict Barometer 2004, Heidelberg Institute on International Conflict Research, Department of Political Science, University of Heidelberg (dostopno tudi: http://www.hiik.de/en/ConflictBarometer_2004.pdf, 4. 4. 2005)
79. Roberts, Brad (2000): Asymmetric Conflict 2010, Institute for Defense Analyses, Defense Threat Reduction Agency, Virginia, ZDA (dostopno tudi: <http://www.bt.usf.edu/Reports/d2538dtra.pdf>, 3. 2. 2005)
80. Rubenstein, Leonard S. et al. (2001): War Crimes in Chechnya, A Report by Physicians for Human Rights, Physicians for Human Rights (dostopno tudi: http://www.phrusa.org/research/pdf/chech_report_final.pdf, 10. 1. 2005)
81. Wilhelmsen, Julie (2004): When Separatists Become Islamists: The Case of Chechnya, Forsvarets Forskningsinstitutt (FFI), Norwegian Defence Research Establishment, Kjeller, Norway (dostopno tudi: <http://www.nupi.no/IPS/filestore/00445.pdf>, 18. 7. 2005)

6.6 MEDMREŽNI VIRI

82. Ashworth, Gregory J. (2004): War in the City, Faculty of Spatial Science, University of Gronningen, NL
(<http://www.ciudad-derechos.org/english/pdf/aam.pdf>, 14. 7. 2005)
83. Babitsky, Andrei (2005): Shamil Basayev: Today all Chechen people are at war! (intervju) (<http://chechenpress.co.uk/english/news/2005/08/25/01.shtml>, 28. 8. 2005)
84. Bodansky, Yossef (1999): Chechnya - The Mujahedin Factor
(http://freeman.io.com/m_online/bodansky/chechnya.htm, 29. 8. 2005)
85. Felgenhauer, Pavel (2001): Russian Strategy in the Chechnya Wars
(<http://www.bmlv.gv.at/pdf-publikationen/felgo1.pdf>, 10. 1. 2005)
86. First Chechnya War: 1994-1996
(<http://globalsecurity.org/military/world/war/chechnya1.htm>, 12. 12. 2004)
87. Kline, Edward (1998): ASF Chechnya Brief
(http://asf.wdn.com/cgi/ASFdbs.pl?&database=asfdocs_chechbp_num_sprivat&layout=noframe, 16. 4. 2005)
88. McDermott, Roger (2004): Russian Military Problems in Chechnya
http://www.jamestown.org/publications_details.php?volume_id=396&issue_id=3144&article_id=2368867, 14. 7. 2005)
89. McGregor, Andrew (2003): Chechnya: Amir Abu al-Walid and the Islamic component of the Chechen war (http://www.religioscope.info/article_88.shtml, 24. 8. 2005)
90. Melnikova: Over 25.000 Russian Soldiers Killed since 1999
(http://www.jamestown.org/publications_details.php?volume_id=409&issue_id=3370&article_id=2369895, 14. 7. 2005)
91. Nichols, Johanna (1995): Who are the Chechen?
(http://www.peaceinchechnya.org/background/bg_whoare.htm, 14. 4. 2005)
92. Second Chechnya War: 1999-?
(<http://www.globalsecurity.org/military/world/war/chechnya2.htm>, 12. 12. 2004)

-
93. Swift, Cristopher (2004): Chechnya – Myths and Facts, The American Committee for Peace in Chechnya
(http://www.peaceinchechnya.org/background/bg_mythsfacts.pdf, 20. 7. 2005)
 94. Taylor, Brian D. (2003): Putin's State Building Project, Issues for the Second Term, Program on New Approaches to Russian Security, University of Oklahoma
(http://www.csis.org/ruseura/ponars/policymemos/pm_0323.pdf, 10. 1. 2005)
 95. Tumelty, Paul (2005): The Chechen Wars – 2005 Backgrounder
(http://www.peaceinchechnya.org/background/bg_2005.htm, 21. 4. 2005)
 96. The Terrorism Research Center (2005): Terrorist Attack Archives
(<http://www.terrorism.com/modules.php?op=modload&name=Attacks&file=index>, 14. 9. 2005)

6.7 DOKUMENTI

97. Defense Intelligence Agency (DIA) (october 1998, released october 2004): Information Report/Swift Knight—Usama Ben Laden’s Current and Historical Activities (dostopno tudi:
<http://www.judicialwatch.org/cases/102/dia.pdf>, 22. 7. 2005)
98. Parliament of the Chechen Republic (2003): Constitution of the Chechen Republic (dostopno tudi:
http://www.oefre.unibe.ch/law/icl/cc00000_.html, 21. 4. 2005)
99. Parliament of the Chechen Republic (1992): The Constitution of Chechen Republic (dostopno tudi:
http://www.oefre.unibe.ch/law/icl/cc01000_.html, 16. 4. 2005)
100. The Defence Ministry of the Russian Federation (2003): The Priority Tasks of the Development of the Armed Forces of the Russian Federation (dostopno tudi: http://www.mil.ru/azvsrf_eng1a.pdf, 9. 3. 2005)
101. Russian Federation (1993): The Constitution of the Russian Federation (dostopno tudi:
<http://www.departments.bucknell.edu/russian/const/constit.html>, 16. 4. 2005)

6.8 SLOVARJI, ENCIKLOPEDIJE, LETOPISI IN LEKSIKONI

102. Dupuy, Trevor N.; Curt, Johnson; Hayes, Grace P. (1986): Dictionary of military terms, The H.W. Wilson Company, New York
103. Dupuy, Trevor (ed.) (1993): International Military and Defence Encyclopedia, A Division of Maxwell Macmillan, Brassey's, Washington, New York
104. Gažević, Nikola (ur.) (1973): Vojna enciklopedija, 6. knjiga, II.izdaja, Vojnoizdavački zavod, Beograd
105. Jane's Information Group (1999): Jane's Sentinel Security Assessment: Russia and the CIS, Jane's Information Group, Couldson (Surrey), Alexandria (VA)
106. Robertson, David (ed.) (1987): A Dictionary of Modern Defence and Strategy, Europa Publications Limited, London
107. Petrović, Petar (ur.) (1981): Vojni leksikon, Vojnoizdavački zavod, Beograd
108. Stockholm International Peace Research (1995): SIPRI Yearbook 1995: Armaments, Disarmament and International Security, Oxford University Press, Oxford
109. Stockholm International Peace Research (2003): SIPRI Yearbook 2003: Armaments, Disarmament and International Security, Oxford University Press, Oxford

6.9 DOKUMENTARNA ODDAJA

110. Waislamah News Network (2004): Contemporary Heroes of Islam – Series 1

PRILOGE

Priloga A: Kategorizacija konfliktov

Stopnja nasilja	Skupina intenzivnosti	Stopnja intenzivnosti	Ime intenzivnosti	Definicija
nenasilna	nizka	1	latenten konflikt	Pozicijsko nasprotje med vrednotami nacionalnega pomena je latenten konflikt, če so zahteve izražene s strani ene od udeleženk v konfliktu in kot take sprejete tudi pri drugi.
		2	manifesten konflikt	Manifesten konflikt vključuje uporabo ukrepov, ki so na zadnji stopnji pred uporabo sile (verbalni pritisk, grožnja s silo, ekonomske sankcije).
nasilna	srednja	3	kriza	Kriza je napeta situacija, v kateri vsaj ena izmed strani uporablja nasilne akcije v občasnih incidentih.
	visoka	4	resna kriza	Za resno krizo se smatra konflikt, za katerega so značilne organizirane in pogoste nasilne akcije.
		5	vojna	Vojna je vrsta nasilnega konflikta, v katerem pride do uporabe kontinuiranega, organiziranega in sistematičnega nasilja. V konflikt vključene strani izvajajo številne ukrepe, ki so odvisni od situacije. Obseg uničevanja je velik in dolgotrajen.

(Vir: Pfetsch, 2004: 2)

Priloga B: Zemljevid Čečenije

(Vir: <http://www.reliefweb.int/rw/RWB.NSF/db900LargeMaps/SKAR-64GELK?OpenDocument>, 5. 4. 2005)

Priloga C: Primerjava ruskih in čečenskih sil

	<i>Raven posameznika</i>	<i>Raven enot</i>	<i>Raven celotne vojske</i>	<i>Politično področje (regime level)</i>
<i>Čečenske prednosti (povprečen bojevnik)</i>	boljše urjenje	večja motivacija	večja motivacija	podpora mnogih pokrajin in skupin
	boljša opremljenost	boljša sredstva za komuniciranje	boljša sredstva za komuniciranje	neposredna podpora nekaterih mednarodnih organizacij
	boljša oskrba s hrano	boljša oprema za nočno opazovanje	boljša premičnost	posredna podpora nekaterih vlad
	večja izkušnost	boljša premičnost		
	večja motivacija	boljša oskrbljenost s hrano in medicinskim osebjem		
	boljše poznavanje terena	boljše poznavanje terena (vsaj v večini primerov)		
	vedno lahko pričakuje pomoč lokalnega prebivalstva (prenočišče, hrana)	vedno lahko pričakuje pomoč lokalnega prebivalstva (prenočišče, hrana)		
<i>Ruske prednosti</i>	1) jih ni 2) izjema-specialne sile (enote generalštabne obveščevalne službe)***	težka oborožitev	več opreme, težka oborožitev	1) jih ni (v prvi vojni) 2) konsenz notranjih držav (v drugi vojni)
		popolna superiornost letalskih sil; stalna prevlada v zračnem prostoru.	popolna superiornost letalskih sil	
		superiornost ognjene podpore	superiornost ognjene podpore	
<i>Primerljivo (Ravnotežje)</i>		usposabljanje enot	podpora prebivalstva	
		oskrba s strelivom (v zadnjem času se je oskrba na ruski strani nekoliko izboljšala)	poznavanje terena	
			oskrba s hrano in medicinskim osebjem	
			koordinacija	

(Vir: Safranchuk, 2002: 376)

Priloga D: Paradoksi asimetričnega konflikta

Vrsta paradoksa	Superiorni nasprotnik	Inferiorni nasprotnik
Strateški cilji	omejeni	neomejeni
Strateška sredstva	neomejena	omejena
Tehnologija/oborožitev	superiorna	inferiorna
Pripravljenost za vojskovanje	pogojena	nepogojena
Vojaška kultura	direktna	indirektna
Čas in prostor	skoncentrirana	razpršena

(Vir: Cassidy, 2003: 7)

Priloga E: Del zaupnega poročila ameriške Defense Intelligence Agency, ki dokazuje povezavo tujih islamskih funadamentalistov s čečenskimi uporniki

~~SECRET~~
~~NOFORN~~

(b)(2)

CONTROLS

~~SECRET~~ ~~NOFORN~~

(b)(2)

SERIAL: (U) IIR [REDACTED]

TEXT

(b)(2) (b)(3)

COUNTRY: (U) AFGHANISTAN (AF); RUSSIA (RS); PAKISTAN (PK); SAUDI ARABIA (SA); SUDAN (SU).

COMBINE: COMPLETE

(b)(2)

SUBJ: IIR [REDACTED]/SWIFT KNIGHT - USAM BEN LADEN'S CURRENT AND HISTORICAL ACTIVITIES (U)

WARNING: (U) THIS IS AN INFORMATION REPORT, NOT FINALLY EVALUATED INTELLIGENCE. REPORT CLASSIFIED ~~SECRET~~ NOT RELEASABLE TO FOREIGN NATIONALS.

DEPARTMENT OF DEFENSE

DOI: (U) 980000.

(b)(2)

(b)(1)

SUMMARY: ~~(S/NF)~~ THIS IS A SWIFT KNIGHT REPORT CONCERNING TERRORIST ACTIVITIES OF SHEIKH USAM BEN MUHAMMAD BEN AVAD BEN LADEN.

TEXT: (U)

1. ~~(S/NF)~~ THE FOLLOWING IS INFORMATION ABOUT TERRORIST ACTIVITIES OF SHEIKH USAM BEN MUHAMMAD BEN AVAD ((BEN LADEN)), DERIVED FROM A HANDWRITTEN DOCUMENT DETAILING BEN LADEN'S ACTIVITIES, HISTORICALLY AND CURRENTLY. [REDACTED] THE DOCUMENT WAS WRITTEN APPROXIMATELY DURING THE FIRST TWO WEEKS OF OCTOBER 1998; DOI IS UNCERTAIN, BUT BELIEVED TO BE CURRENT AS OF 1998. THE INFORMATION IS PRESENTED IN APPROXIMATELY THE SAME SEQUENCE AS THE DOCUMENT. SPELLINGS AND REFERENCES BELOW ARE TAKEN VERBATIM FROM THE DOCUMENT, AND MAY DIFFER FROM SPELLINGS COMMONLY RECOGNIZED. FOR

(b)(2)

~~NOFORN~~
~~SECRET~~

~~SECRET~~
~~NOFORN~~

EXAMPLE, THE DOCUMENT REFERS TO "USAM BEN LADEN" VICE "USAMA BIN LADEN".

2. ~~(S/NF)~~ USAM BEN LADEN WAS BORN IN DJIDDA IN 1957. IN 1994, HE WAS BARRED FROM SAUDI CITIZENSHIP FOR "ANTI-STATE ACTIVITY." HE HAS RELATIVES IN SAUDI ARABIA AND YEMEN. HE OWNS TRADING HOLDINGS IN ARAB COUNTRIES (UNSPECIFIED), GERMANY, AND ENGLAND, AND HAS A FORTUNE WORTH 150 MILLION U.S. DOLLARS (USD); 35 MILLION IS INVESTED IN SUDAN.

3. ~~(S/NF)~~ BEN LADEN TOOK AN ACTIVE PART IN THE AFGHAN WAR AGAINST THE SOVIETS. HE LIVED IN ISLAMABAD, PAKISTAN, AND FROM THERE SUPPLIED MODZAKHEDS (THE SINGULAR FORM OF MUDJAHEDDIN), AS WELL AS RECRUITED AND SELECTED ARAB MILITANTS. WITHIN SOVIET AND RUSSIAN INTELLIGENCE ORGANIZATIONS, THESE RECRUITS WERE CALLED "AFGHAN ARABS" (ALSO REFERRED TO IN THE DOCUMENT AS "ARAB AFGHANS").

[REDACTED] UP UNTIL MAY 1996, BEN LADEN STAYED IN KHARTOUM, WHERE 700 AFGHAN ARABS WERE CONCENTRATED. FROM THIS GROUP, HE CREATED THE NUCLEUS OF THE TERRORIST FUNDAMENTALIST POLITICAL ORGANIZATION "AL-KAIDA". AMONG THE MEMBERS WAS HIS PERSONAL FRIEND, AMIR ((KHATTAB)), A JORDANIAN CHECHEN WHOSE REPUTATION WAS DISTINGUISHED EVEN IN THEIR OWN CIRCLE FOR UNMOTIVATED BRUTALITY. IN 1995, KHATTAB APPEARED IN CHECHNYA TO CARRY OUT A SPECIAL MISSION ASSIGNED TO HIM BY USAM BEN LADEN TO ORGANIZE TRAINING CAMPS FOR INTERNATIONAL TERRORISTS. HE MARRIED NADIR KHACHILAEV'S SISTER (A DAGESTANIAN WOMAN FROM THE "LAK TUKHUM", AN EXTENDED CLAN). HE WAS A COLONEL, FOUGHT AS A FIELD COMMANDER, AND WAS WOUNDED IN THE HAND. KHATTAB ORGANIZED THREE TRAINING CAMPS IN THE VEDENO AND NOJAI-URT AREAS OF THE FORESTED MOUNTAIN ZONE. GRADUATION IS HELD AT THE THREE CAMPS EVERY TWO MONTHS. THEY ARE VERY WELL EQUIPPED, WITH FIRING RANGE FACILITIES AND CAPABILITY TO CREATE MODELS OF "SITES OF DIVERSION", AS WELL AS CLASSES FOR SAPPERS AND SNIPERS.

(b)(1)

4. ~~(S/NF)~~ BEN LADEN AND KHATTAB ARE STATED AS HAVING CONNECTIONS WITH THE FOLLOWING LEADERS OF INTERNATIONAL ISLAMIC TERRORISTS, ALL CONSIDERED "FOUNDERS AND PRINCIPAL IDEOLOGISTS OF INTERNATIONAL ISLAMIC TERRORISM"--

- M. AL-((MASARY))
- TARK AL-((FADLY)), A FORMER FIELD COMMANDER IN AFGHANISTAN, YEMEN
- KHASAN AT-((TURABY)), SUDAN
- RASHID AL-((GANNUSHY)), TUNISIA
- ABDALLA ((AZAM)), PALESTINE
- OMAR ADAL ((RAKHMAN)), EGYPT
- LEADERS OF THE SOUTHERN PUSHTUN TRIBES
- KARY ((KADYR)), LEADER OF THE COUNCIL OF MODZAKHEDS IN DZILALABAD

5. ~~(S/NF)~~ THE GOALS OF THE GROUP WERE, AT MINIMUM, TO OVERTHROW FAKHD IN SAUDI ARABIA, AND TO BUILD A "JUST ISLAMIC STATE" THERE, AND AT MAXIMUM, TO ESTABLISH A WORLDWIDE ISLAMIC STATE CAPABLE OF DIRECTLY CHALLENGING THE U.S., CHINA, RUSSIA, AND WHAT IT VIEWS AS JUDEO-CHRISTIAN AND CONFUCIAN DOMINATION.

6. ~~(S/NF)~~ THE MEANS BY WHICH THE ABOVE GOALS ARE TO BE MET ARE VIA TERROR, ETHNIC CLEANSING, "LATENT PENETRATION" (NFI), AND CONTROL OVER NUCLEAR AND BIOLOGICAL WEAPONS (JIKHAD). FURTHER, RADICAL ISLAMIC (PREDOMINANTLY SUNNI) REGIMES ARE TO BE ESTABLISHED AND SUPPORTED EVERYWHERE POSSIBLE, INCLUDING BOSNIA, ALBANIA,

~~NOFORN~~
~~SECRET~~

~~SECRET~~
~~NOFORN~~

CHECHNYA, DAGESTAN, THE ENTIRE NORTHERN CAUCASUS "FROM SEA TO SEA", CENTRAL ASIAN REPUBLICS, TATARSTAN, BASHKORTOSTAN, ALL OF RUSSIA, AFGHANISTAN, PAKISTAN, TURKEY, INDONESIA, MALAYSIA, ALGERIA, MOROCCO, EGYPT, TUNISIA, SUDAN, AND THE STATES OF THE PERSIAN GULF. TERRORIST ACTIVITIES ARE TO BE CONDUCTED AGAINST AMERICANS AND WESTERNERS, ISRAELIS, RUSSIANS (PREDOMINANTLY COSSACKS), SERBS, CHINESE, ARMENIANS, AND DISLOYAL MUSLIMS. COORDINATION AND FINANCIAL SUPPORT ARE TO BE GIVEN TO THE FOLLOWING GROUPS--

- AL JAMA'AT - EGYPT
- AL ISLAMY' - EGYPT
- AL JIKHAD - EGYPT
- JIKHAD AL-ISLAMY - PALESTINE
- KHAMAS - PALESTINE
- ARMED ISLAM GROUP - ALGERIA
- DISSIDENTS IN SAUDI ARABIA
- NATIONAL FRONT OF ISLAM - SUDAN
- ARAB TERRORIST GROUPS AND TRAINING CAMPS IN AFGHANISTAN
- TALIBAN MOVEMENT AND ITS CAMPS, AL BADR AND AL BADR2 IN THE KHOST AREA
- KLA AND BOSNIAN ISLAMIC GROUPS AND CONSPIRATORIAL ELEMENTS
- ISLAMIC WAY AND WAKHABITES IN CHECHNYA, DAGESTAN, KABARDA, KARACHAI, BALKARIA, AND CRIMEA.
- CELLS ARE TO BE CREATED IN AZERBAIJAN, TATARSTAN, BASHKORTOSTAN, CENTRAL ASIAN REPUBLICS, AND AMONG MOSCOW AND ST. PETERSBURG MUSLIM-CHECHENS.

- TRAINING CAMPS ARE TO BE ESTABLISHED IN CHECHNYA, INGUSHETIA, BALKARIA, KARACHAI, ADYGEYA, TAJIKISTAN.
- JAMA'AT-UD-DARA-VA-SUNNA AND ITS TRAINING CAMPS FOR THE MILITANTS OF AL-DZIKHAD INTERNATIONAL AND "MUSLIM BROTHERS".

THE PURPOSE OF ALL TRAINING CAMPS IS TO PREPARE "MINERS" (THE DOCUMENT MOST LIKELY INTENDS THE MEANING AS SAPPERS), SPIES, COMMUNICATORS, IDEOLOGISTS, AND PROPAGANDISTS, ALL SPECIALISTS IN SPREADING FALSE RUMORS, DEFAMATION, AND PANIC TO BECOME PART OF THE TADJIK OPPOSITION.

7. ~~(S/AF)~~ THE DOCUMENT STATES THAT SPECIFIC ATTENTION SHOULD BE GIVEN TO THE NORTHERN CAUCASUS, AND ESPECIALLY CHECHNYA SINCE THEY ARE REGARDED AS AREAS UNREACHABLE BY STRIKES FROM THE WEST. THE INTENT IS TO CREATE A NEWLY DEVELOPED BASE FOR TRAINING TERRORISTS. AMIR KHATTAB AND NINE OTHER MILITANTS OF USAM BEN LADEN WERE SENT THERE WITH PASSPORTS OF ARAB COUNTRIES (NFI). THEY WORK AS MILITARY INSTRUCTORS IN KHATTAB'S THREE SCHOOLS; THEY ALSO WORK AS INSTRUCTORS IN THE ARMY OF CHECHNYA. TWO MORE SCHOOLS ARE BEING ORGANIZED IN INGUSHETIA AND DAGESTAN.

8. ~~(S/AF)~~ SEVERAL TIMES IN 1997 IN AFGHANISTAN, BEN LADEN MET WITH REPRESENTATIVES OF NOVLAZY UDAGOV'S PARTY, "ISLAMIC WAY", AND REPRESENTATIVES OF CHECHEN AND DAGESTAN WAKHABITES FROM GUDERNICS, GROZNY AND KARAMAKHY. THEY SETTLED THE QUESTION OF COOPERATION--AGREEING TO EXCHANGE "FINANCIAL SUPPLIES" TO CHECHEN MILITANTS. THEY STRESSED THE NECESSITY OF TRAINING TERRORISTS DRAWN FROM AMONG "CONVERTED" EUROPEANS, RUSSIANS, UKRAINIANS, COSSACKS, AND OSSETIANS IN KHATTAB'S TRAINING CAMPS TO CONDUCT KIDNAPPINGS AND TERRORIST ACTS AGAINST FRENCH, ISRAELI, U.S., AND ENGLISH CITIZENS. [REDACTED] THE DOCUMENT NOTES THAT THE KIDNAPPING OF VINCENT COCHETEL, A UNHCR OFFICIAL IN VLADIKARKAZ EARLIER THIS YEAR WAS PERFORMED BY THESE GRADUATES OF KHATTAB'S (b)(2)

~~NOFORN~~
~~SECRET~~